

ARTEMIKSEN SATEENVARJO –
TAPAUSTUTKIMUS SEKSITYÖNTEKIJÖIDEN TURVASOVELLUKSEN
KEHITTÄMISESTÄ

Virpi Marika Ropponen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalityö
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2018

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Valtiotieteellinen tiedekunta		Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author			
Virpi Ropponen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
Artemiksen sateenvarjo – tapaustutkimus seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisestä			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
Sosiaalityö			
Työn laji – Arbetets art – Level	Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages	
Pro gradu -tutkielma	Lokakuu 2018	119 + liite 1	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Seksityöntekijät kohtaavat väkivaltaa ja syrjintää kaikkialla maailmassa. Viime vuosina älypuhelimien ja internetin käyttö on yleistynyt nopeasti seksityöntekijöiden keskuudessa, mikä mahdollistaa erilaisten turvasovellusten kehittämisen heidän tarpeisiin soveltuviksi. Parhaimmillaan teknologian avulla on mahdollista edistää ihmisten hyvinvointia ja turvallisuutta globaalisti. Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan seksityöntekijöille suunnatun mobiililaitteella toimivan turvasovelluksen kehittämisprosessia. Tutkimustehtävänä on analysoida, millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöille suunnattuun turvasovelluksen kehittämiseen liittyy.</p> <p>Tutkimus on toteutettu Sosiaaliasema X:n alaisuudessa toimivan Artemiksen sateenvarjo -hankkeen yhteydessä. Sovellusprojektin tavoitteena on kehittää vertaisuuteen pohjautuva turvasovellus seksityöntekijöille. Sen suunnitteluun ja kehittämiseen on osallistunut Sosiaaliasema X:n lisäksi teknologia- ja sosiaalialan asiantuntijoita sekä seksityöntekijöitä. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys kiinnittyy teknologian sosiaalisen muotoutumisen viitekehukseen, seksityön tutkimukseen sekä sellaiseen sosiaalityön tutkimukseen, jossa tarkastellaan teknologian kehittämistä sosiaalialalla.</p> <p>Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jossa hyödynnetään etnografista tutkimusotetta. Tutkimuksen aineisto on tuotettu Artemiksen sateenvarjo -hankkeen yhteydessä vuosina 2017–2018. Hanke ja aineiston tuottaminen ulottuvat maantieteellisesti Suomeen ja Intiaan. Tutkimuksessa hyödynnetään aineistotriangulaatiota, jossa yhdistyvät teemahaastattelut, havainnointi, kyselylomakeaineisto sekä muu projektin ohessa tuotettu materiaali. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Ainutlaatuisen aineiston kautta etsitään vastauksia siihen, millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöiden teknologian kehittämisprosessiin liittyy ja miten nämä erityispiirteet on huomioitu sovelluksen toteutuksessa.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisprosessiin liittyvät erityispiirteet kytkeytyvät yhteistoiminnalliseen kehittämisprosessiin, seksityön toimintaympäristöön ja sovelluksen kansainväliseen käytettävyyteen sekä käyttäjäryhmään liittyviin erityispiirteisiin. Yhteistoiminnallisessa kehittämisprosessissa korostuvat sidosryhmien välinen yhteistoiminta, aktivismi ja vapaaehtoistoiminta sekä vuorovaikutteinen oppiminen. Seksityön toimintaympäristöön ja sovelluksen kansainväliseen käytettävyyteen liittyvät erityispiirteet nousevat esiin sovelluksen turvaratkaisussa, tietoturvassa ja anonymiteetissa, laitekantaan ja verkkoyhteyksiin liittyvissä kysymyksissä sekä vertaisturvassa. Käyttäjäryhmään liittyvät erityispiirteet kytkeytyivät käyttäjien kielitaitoon, luku- ja kirjoitustaidottomuuteen sekä mobiiliteknologian käyttötaitoihin.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Teknologia, mobiiliteknologia, sosiaalityö, seksityö, tapaustutkimus			

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	5
1.1 Artemiksen sateenvarjo -hanke tutkimuksen toimintaympäristönä	7
1.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	11
2 TEKNOLOGIAN KEHITTÄMINEN – TUTKIMUKSEN TEORETTISET LÄHTÖKOHDAT	14
2.1 Teknologian sosiaalinen muotoutuminen	14
2.2 Teknologian hyödyntäminen sosiaalityössä	17
2.3 Eettisyys ja arvot teknologian kehittämisessä	23
3 KONTEKSTINA SEKSITYÖ	28
3.1 Prostituutio ja seksityö	28
3.1.1 Seksityö Suomessa	33
3.1.2 Seksityö Intiassa	35
3.2 Seksityön stigma	38
3.3 Väkivalta ja turvallisuus	40
3.4 Seksityö ja teknologia	42
4 TUTKIMUSPROSESSIN TOTEUTUS JA METODOLOGISET VALINNAT	44
4.1 Tutkimuksen lähestymistapana tapaustutkimus	44
4.2 Etnografia tutkimusotteena ja kentälle pääsy	46
4.3 Tutkimuksen näkökulman rajaus	50
4.4 Aineiston tuottaminen ja menetelmät	52
4.4.1 Teemahaastattelu	52
4.4.2 Havainnointi	55
4.4.3 Kyselylomake	57
4.4.4 Muut aineistot	59
4.5 Aineisto ja sen analyysi	59
4.6 Tutkimusetiikka ja tutkijapositio	63
6 SEKSITYÖNTEKIJÖIDEN TURVASOVELLUKSEN KEHITTÄMISEN ERITYISPIIRTEET	68
6.1 Erityispiirteet yhteistoiminnallisen kehittämisprosessin näkökulmasta	68
6.1.1 Toimijat	68
6.1.2 Aktivismi ja vapaaehtoistoiminta osana kehittämistyötä	71
6.1.3 Yhteistoiminta sidosryhmien välillä	74
6.1.4 Vuorovaikutteinen oppiminen osana kehittämistyötä	78
6.2 Erityispiirteet seksityön toimintaympäristön ja sovelluksen kansainvälisen käytettävyyden näkökulmasta	80
6.2.1 Seksityön väkivaltariskit ja sovelluksen turvaratkaisu	80
6.2.2 Tietoturva ja anonymiteetti	84
6.2.3 Laitekanta ja verkkoyhteydet	87
6.2.4 Vertaisuus ja vertaisturva	91
6.3 Erityispiirteet käyttäjäryhmän näkökulmasta	95
6.3.1 Sovelluksen pilotoinnit osana käytettävyyden testausta	96
6.3.2 Kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaidottomuus	97
6.3.3 Mobiiliteknologian käyttötaidot	102
7 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA	105
LÄHTEET:	112

LUETTELO KUVISTA

Kuva	1.	Sovelluksen kuvallinen käyttöohje	9
Kuva	2.	Sovellusprojektin aikajana	10
Kartta	1.	Kenttätyön sijoittuminen	49
Kuva	3.	Tutkimusaineisto	60
Kuva	4.	Analyysiprosessin kuvaus	62
Kuva	5.	Kehittämistyön toimijat ja hierarkia	69
Kuvio	6.	Seksityön toimintaympäristöt Mumbaissa	82
Kuvio	7.	Seksityöntekijöiden turvallisuusresurssit Mumbaissa	93
Kuvio	8.	Seksityöntekijöiden yhteydenpito vertaisiin	94
Kuva	9.	Seksityöntekijä opastaa sovelluksen käytössä	101
Kuva	10.	Seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisen erityispiirteet	106

TAULUKOT

Taulukko	1.	Haastattelujen toteutus	54
----------	----	-------------------------	----

1 JOHDANTO

Seksityöntekijöihin kohdistuu väkivaltaa ja syrjintää kaikkialla maailmassa (WHO 2005, 1). Vaikka osa seksityöntekijöistä toimii suhteellisen turvatuissa ja järjestäytyneissä olosuhteissa (esim. Sanders ym. 2009, 44), kuuluu enemmistö alalla työskentelevistä oman yhteiskuntansa haavoittuvaisimpiin ryhmiin. Seksityöntekijöille väkivaltariski on korkea erityisesti katu ympäristöissä ja tämä korostuu kehittyvissä maissa. Seksin myyminen on kaikissa yhteiskunnissa vahvasti stigmatisoitua ja useissa maissa ainakin osittain kriminalisoitua toimintaa, mikä kasvattaa seksityöntekijöiden kynnystä ilmoittaa kohtaamastaan väkivallasta viranomaisille. (WHO 2005, 1.) Konkreettisella tasolla tämä johtaa siihen, että seksityöntekijälle jää usein vain kaksi turvallisuusresurssia – oma arvostelukynsä ja muiden alalla toimivien vertaisturva (Esim. Kontula 2008).

Viime vuosikymmenten aikana teknologiakehitys on ottanut valtavan harppauksen koko maailmassa. Teknologian yleistyminen vaikuttaa kokonaisvaltaisesti sekä yhteiskuntaan että ihmisten jokapäiväiseen arkeen. Teknologia ja digitalisaatio osana laajempaa yhteiskunnan muutosprosessia asettavat sosiaalityölle vaatimuksen toimintatapojen uudistamisesta ja palveluiden kehittämisestä (Kivistö 2017, 21–22). Vaikka sosiaalityön kentällä mobiiliteknologian hyödyntäminen on vielä melko alussa, voivat uudet teknologiset ratkaisut tarjota kiinnostavia mahdollisuuksia sosiaalityön käytäntöihin (Pohjola, Kääriäinen & Kuusisto-Niemi 2010, 10). Tulevaisuudessa onkin odotettavissa, että teknologiaa tullaan soveltamaan sosiaalialalla yhä enemmän, mikä on nähtävissä erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ohjaavissa suunnitelmissa ja strategioissa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön (2011) laatimassa strategiassa ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” korostetaan teknologian soveltamista sosiaalihuollon toimintamahdollisuuksien lisäämisessä. Teknologiakehityksen tavoitteena on tukea yksilöiden hyvää elämää, osallisuutta ja autonomiaa (mt., 5).

Yksi teknologian tärkeimmistä tehtävistä on ihmisten elämänlaadun parantaminen (Saariluoma ym. 2010, 39). Tavoitteesta huolimatta kaikki ihmiset eivät syystä tai toisesta ole päässeet hyödyntämään teknologian tarjoamaa potentiaalia elämässään, eikä heitä ole riittävästi huomioitu teknologian kehittämisessä. 1990-luvulla otettiin käyttöön digitaalisen kahtiajaon käsite, joka viittaa ihmisten epätasa-arvoisiin mahdollisuuksiin käyttää

olemassa olevaa teknologiaa erilaisten rajoitteiden johdosta (Granholt 2016, 24). Yksilöiden väliset erot, taloudelliset resurssit ja teknologiset tietotaidot vaikuttavat osaltaan siihen, kuinka ihmiset hyödyntävät teknologiaa arjessaan.

Seksityöntekijöihin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus ja kansalliset rajat ylittävä ongelma, jonka laajuus on tunnistettu niin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten, kolmannen sektorin kuin kansainvälisten yhdistysten toiminnassa ja kannanotoissa (esim. Amnesty International 2016; WHO 2005). Viime vuosina erilaisten informaatio- ja kommunikaatioteknologioiden, kuten älypuhelimien, tablettien ja tietokoneiden sekä internetin käyttö on yleistynyt nopeasti seksityöntekijöiden keskuudessa (esim. Sambasivan & Weber & Cutrell 2011; Jones 2015; Cunningham ym. 2017). Edullisen mobiiliteknologian leviäminen mahdollistaa älypuhelimien ja sovellusten käytön myös köyhemmissä olosuhteissa (Holopainen 2015, 1285). Kehityksen myötä seksityöntekijöille on mahdollista kehittää uusia teknologisia ratkaisuja, jotka edistävät heidän hyvinvointiaan ja turvallisuuttaan (Sambasivan ym. 2011, 267; Strohmayer, Laing & Comber 2017). Parhaimmillaan teknologian avulla voidaan parantaa haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten elämänlaatua ja turvallisuutta globaalisti.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämistä Artemiksen sateenvarjo -hankkeen yhteydessä. Sovellus on mobiililaitteella toimiva nettisovellus¹, jonka toimintalogiikka perustuu vertaisuuteen. Sen kehittämistyöstä vastaa Sosiaaliasema X. Hanke ulottuu maantieteellisesti Suomeen sekä Intiaan. Seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisprojektissa yhdistyvät kiinnostuksen kohteeni sekä pääaineeni sosiaalityön kentältä että sivuaineeni sukupuolentutkimuksen oppiaineesta. Sosiaalityöntekijänä toimiessani olen ollut kiinnostunut erilaisten marginaaliryhmien ihmisoikeuksien toteutumisesta ja heidän asemansa parantamisesta. Hakiessani pro gradu -tutkijaksi Artemiksen sateenvarjo -hankkeeseen pidin tärkeänä sitä, että hanke nostaa esiin stigmatisoidun ryhmän, seksityöntekijöiden, oikeudet turvallisuuteen. Lisäksi teknologian kehittämisen näkökulma on sekä yhteiskunnallisesti että sosiaalityön tutkimuskentällä relevantti ja ajankohtainen. Tutkimuksessa tarkastelen tapaustutkimuksen ja etnografisen tutkimusotteen keinoin, millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöille

¹ Artemiksen sateenvarjo -turvasovellukseen pääsee osoitteessa www.artemisumbrella.com.

suunnattuun turvasovelluksen kehittämiseen liittyy ja kuinka nämä erityispiirteet on huomioitu teknologian suunnittelussa.

Tutkielma jäsentyy siten, että luvussa kaksi esittelen tutkimuksen teoreettiset ja käsitteelliset lähtökohdat. Tarkastelen luvussa teknologian sosiaalisen muotoutumisen lähestymistapaa, teknologian hyödyntämistä sosiaalityössä sekä teknologiaan sisältyviä arvoja ja etiikkaa. Kolmannessa luvussa taustoitan tutkimuksen kontekstia eli seksityötä. Luvussa syvennyn prostituutio- ja seksityö-käsitteisiin, seksityön ilmenemiseen Suomessa ja Intiassa, seksityön stigmaan sekä väkivaltaan ja turvallisuuteen kaupallisen seksin alalla. Lisäksi tarkastelen aikaisempaa tutkimusta seksityöntekijöiden teknologian käytöstä ja seksityöntekijöille suunnatusta teknologian kehittämisestä. Luvussa neljä kuvaan tutkimusprosessin toteutusta ja esittelen tutkimuksen metodologiset valinnat, tutkimuksen aineiston ja analyysiprosessin sekä tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset, jonka jälkeen muodostan tutkimustuloksista yhteenvedon peilaten niitä aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen.

1.1 Artemiksen sateenvarjo -hanke tutkimuksen toimintaympäristönä

Tutkimukseni paikantuu vuonna 2016 käynnistyneen Artemiksen sateenvarjo -hankkeen yhteyteen. Nimi Artemiksen sateenvarjo sisältää kaksiosaisen merkityksen. Sana Artemis viittaa kreikkalaisen mytologian metsästyksen ja erämaiden jumalattareen, joka oli tunnettu paitsi metsästystaidoistaan, niin myös lasten ja naisten puolustamisesta. Hänen suojelukseensa kuuluivat erityisesti nuoret tytöt ja naiset. Lisäksi Artemis liitetään elämän muutoskohtiin ja siirtymiin. (Budin 2015, 1, 2, 48, 92.) Sateenvarjolla puolestaan viitataan turvasovelluksen kohderyhmään, seksityöntekijöihin. Perinteisesti punaista sateenvarjoa on käytetty kansainvälisesti seksityöntekijöiden oikeuksien symbolina seksityöaktivistien- ja järjestöjen keskuudessa. Punainen sateenvarjo näkyy usein esimerkiksi seksityöntekijöiden oikeuksia ajavien järjestöjen sivuilla ja aktivistien toiminnassa. Kiteytettynä Artemiksen sateenvarjo -nimen taustalla on ajatus seksityöntekijöiden suojelemisesta.

Hanke on Sosiaaliasema X:n² tuottama kehittämisprojekti, jonka tavoitteena on kehittää seksityöntekijöiden väkivaltariskejä ennaltaehkäisevä turvasovellus älypuhelimelle. Hankkeen operatiivisesta johdosta vastaa mobiiliteknologian, seksikaupan ja kehitysyhteistyön asiantuntijoista koostuva ohjausryhmä. Projektin päävastuussa ovat Sosiaaliasema X:n puheenjohtaja, kansanedustaja Anna Kontula sekä toimittaja Taneli Hämäläinen. Sovelluksen kehittämisprosessi on kolmivaiheinen. Sen teknisestä toteutuksesta vastaava ryhmä koostui neljästä Helsingin yliopiston tietojenkäsittelytieteiden opiskelijasta sekä ryhmän ohjaajasta, jotka suorittivat sovelluksen teknisen toteutuksen opintoihin kuuluvana ohjelmistotuotantoprojektina keväällä 2017. Sovelluksen varsinaiseen suunnittelutyöhön ovat osallistuneet Sosiaaliasema X, hankkeen kumppanuusorganisaatio Pro-tukipiste³ sekä ohjelmistokehittäjäryhmä. Lisäksi sovelluksen kaikkiin kehittämisvaiheisiin on osallistunut seksityöntekijöitä.

Sovellus on mobiililaitteella toimiva turvasovellus, jonka toimintalogiikka perustuu vertaisuuteen. Sitä käytetään yhdessä ”Artemiksen” eli ystävän, kollegan tai esimerkiksi järjestön työntekijän kanssa. Konkreettisesti se toimii siten, että sovelluksen käyttäjä ja Artemis sopivat sovelluksen käytöstä ja laativat samalla yhteisen turvasuunnitelman, jonka mukaan turvahenkilö toimii mahdollisessa ongelmatilanteessa. Kun päätös sovelluksen käytöstä on tehty, syötetään sovellukseen oma nimimerkki, Artemiksen puhelinnumero sekä aika, jonka käyttäjä arvioi viettävänsä esimerkiksi asiakastapaamisessa. Mikäli sovellusta ei kuitata pois päältä ennen ajastimen päättymistä, lähettää se automaattisesti tekstiviestin käyttäjän Artemikselle, joka toimii yhteisen turvasuunnitelman mukaisesti. Jos kaikki sujuu hyvin, kuittaa käyttäjä sovelluksen pois päältä. Vaihtoehtoisesti käyttäjä voi lähettää hälytyksen itse Alert-napista. Olennaista sovelluksessa on, ettei turvaratkaisu perustu pelkkään ”paniikinappula” -hälytysjärjestelmään, vaan viestit lähtevät Artemikselle automaattisesti ilman aktiivista puhelimen käyttöä kriisitilanteessa. Turvaratkaisu on keskeinen seksityön näkökulmasta, sillä seksityöntekijöillä ei ole usein mahdollisuutta käyttää puhelinta asiakastapaamisessa. Lisäksi sovelluksessa on sijainti- eli lokaatiotoiminto, jonka avulla Artemis voi paikantaa likimääräisesti käyttäjän sijainnin. (Artemis

² Sosiaaliasema X on tamperelainen yhdistys, jonka lähtökohtana on kehittää menetelmiä vertaistuen avuksi (Artemis Umbrella 2017).

³ Pro-tukipiste on Tampereella ja Helsingissä toimiva asiantuntijajärjestö, joka edistää kaupallisen seksin alalla toimivien oikeuksia ja osallisuutta. Järjestö tarjoaa seksityöntekijöille matalankynnyksen sosiaali- ja terveyspalveluja.

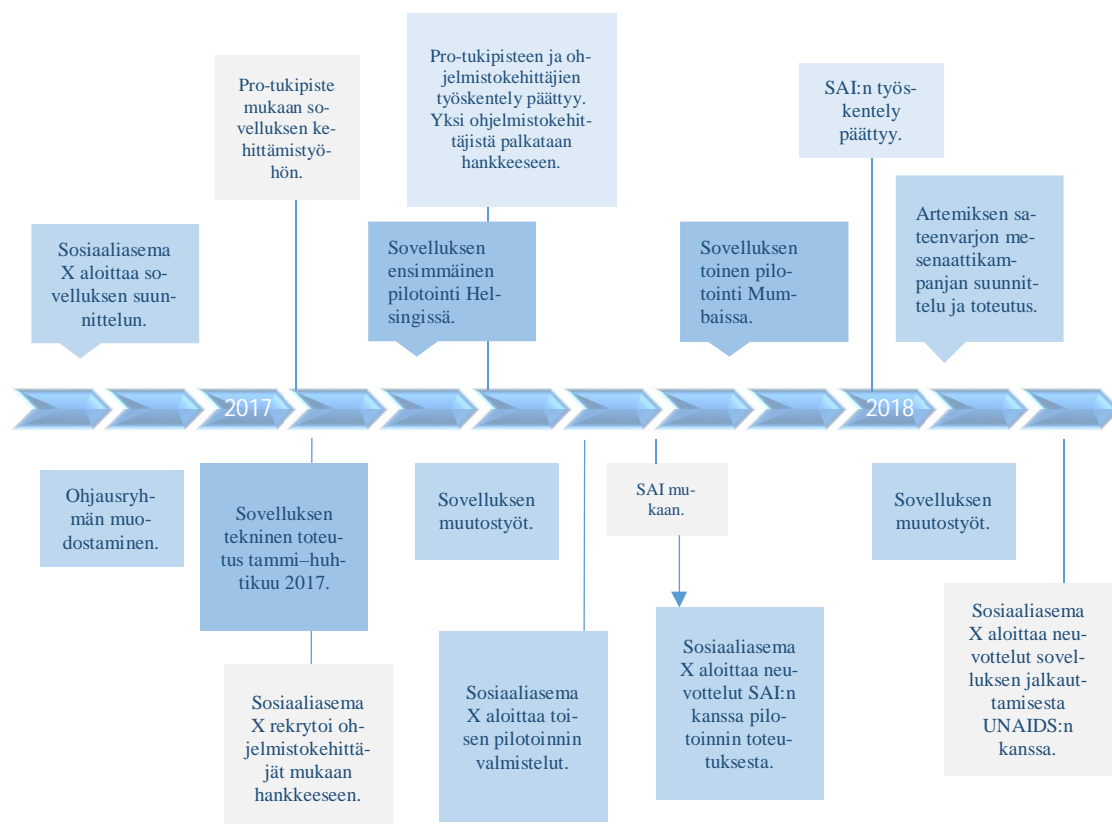
Umbrella 2017.) Kuvassa 1 on esiteltynä projektissa laaditut sovelluksen kuvalliset käyttöohjeet.

Kuva 1. Sovelluksen kuvallinen käyttöohje.

Sosiaaliasema X toteutti sovelluksen ensimmäisen kenttätestauksen Helsingissä maaliskuussa 2017 yhteistyössä Pro-tukipisteen kanssa. Projektin rekrytoitiin kaksi vertaistyöntekijää, jotka etsivät pilotointiin yhteensä 16 testaajaa, joista 14 oli afrikkalaisista ja kaksi venäläistä seksityöntekijää. Sovelluksen päätestaus toteutettiin Mumbaissa loka-joulukuussa 2017 yhteistyössä paikallisen seksityöntekijöiden oikeuksia ajavan Social Activities Integration (SAI⁴) -järjestön kanssa. Intia valikoitui sovelluksen pilotointimaaksi maan korkean seksikaupan volyymin ja väkivaltariskien, älypuhelimien levinneisyyden sekä kansainvälisten yhteyksien johdosta. Mumbaissa pilotointiin palkattiin viisi vertaistyöntekijää ja testaajiksi rekrytoitiin 50 seksityöntekijää. Kuvassa 2 on koottuna sovellusprojektin aikajana.

⁴ SAI on Mumbaissa toimiva ruohonjuuritason järjestötoimija, joka tarjoaa köyhissä olosuhteissa eläville seksityöntekijöille ja heidän lapsilleen terveys- ja hyvinvointipalveluja, ohjausta, tukea ja neuvontaa. Toiminnan lähtökohtana on erityisestä hiv:n ja muiden seksitautien ennaltaehkäisy ja hoito.

Kuva 2. Sovellusprojektin aikajana.

Artemiksen sateenvarjo -turvasovellusta voidaan pitää uudenaikaisena digimenetelmänä seksityöntekijöiden väkivaltariskien ennaltaehkäisemisessä sekä mobiiliteknologian hyödyntämisessä sosiaalialalla. Hankkeesta ei ole tehty aikaisempaa tutkimusta, mutta tulevaisuudessa toiminnan painopiste on siirtymässä entisestään aktivismista tutkimuksen tekemiseen. Lisäksi sovelluksen jalkauttaminen seksityöntekijöiden eri toimintaympäristöihin ja maihin on keskeistä myös jatkossa. Tällä hetkellä Sosiaaliasema X neuvottelee sovelluksen levityksestä Afrikan maihin UNAIDS⁵:n kanssa.

⁵ UNAIDS on Yhdistyneiden kansakuntien aids-ohjelma, jonka tavoitteena on vähentää aids:n ja hiv:n leviämistä ympäri maailmaa.

1.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on analysoida seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämiseen liittyviä erityispiirteitä tapaustutkimuksen ja etnografian keinoin. Tällä hetkellä sovellusmarkkinoilla on tarjolla erilaisia turvasovelluksia, mutta niitä ei ole sellaisenaan suunniteltu seksityöntekijöiden tarpeisiin soveltuvaksi, eivätkä seksityöntekijät ole olleet mukana niiden kehittämisessä. Nykyiset turvasovellukset toimivat pitkälti ”hätänappulaperiaatteella”. Tämä merkitsee sitä, että sovellus edellyttää käyttäjältä aktiivista puhelimen käyttöä vaaratilanteessa, mikä ei ole usein mahdollista seksityössä. Toiseksi seksityöntekijät elävät erityisesti kehittyvissä maissa köyhissä olosuhteissa, mikä voi rajoittaa uusille älypuhelimille suunniteltujen sovellusten käyttöä. Tässä mielessä turvasovelluksen tulee olla käyttäjille ilmainen, toimia vanhalla älypuhelinlaskimella ja olla mahdollisimman yksinkertainen sekä helppokäyttöinen. Lisäksi kaupallisen seksin toiminnan luonteeseen kuuluu yksityisyyden suojaan ja lainsäädäntöön liittyviä tekijöitä, jotka rajoittavat olemassa olevan teknologian hyödyntämistä. Koska seksityö on useissa maissa ainakin osittain kriminalisoitua toimintaa, ei turvajärjestelmä voi rakentua viranomaisturvan varaan, eikä sovellukseen voi jäädä käyttäjästä informaatiota.

Tutkimuksen mielenkiinnon kohteena on analysoida, millaisia erityispiirteitä korkeassa väkivaltariskissä työskentelevien seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisessä tulee huomioida, jotta sovellus muotoutuisi käyttäjäryhmän tarpeisiin soveltuvaksi. Tarkastelen erityispiirteitä suhteessa teknologian kehittämiseen sosiaalialalla sekä jo olemassa oleviin turvasovelluksiin. Nykyiset sovellusmarkkinoilla esiintyvät turvasovellukset ovat kohdennettu pitkälti keskivertokäyttäjille, eivätkä ne sellaisenaan sovellu seksityön toimintaympäristöön. Lisäksi sosiaalityön tutkimuskentällä on problematisoitu sitä, että myös sosiaalialan teknologiaa on kehitetty teknologialähtöisesti (esim. Kairala 2017, 8; Pohjola 2017, 184). Tämä merkitsee sitä, että teknologian kehittämisessä ei ole huomioitu tarpeeksi sosiaalityön tavoitteita, eikä teknologian kehittämiseen ole osallistunut sosiaalialan asiantuntijoita tai teknologian käyttäjiä. Tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu sovelluksen kehittämiskaaren kolmeen vaiheeseen eli sen tekniseen toteutukseen sekä kentelesteauksiin Helsingissä ja Mumbaissa.

Tutkielmani on osaltaan jatkumoa sosiaalityön tieteenalan kansainvälisille pro gradu -tutkielmille. Sosiaalityön oppiaineessa on vielä harvinaista, että pro gradu -tutkielmia tehdään kansainvälisessä kontekstissa. Aikaisemmin Suomen rajojen ulkopuolella tehdyissä Helsingin yliopiston pro gradu -tutkielmissa on tarkasteltu udmurtialaisen naisten kriisikeskuksen työntekijöiden käsityksiä parisuhdeväkivallasta (Jäppinen 2006), epävirallisessa siirtolaisuudessaan epäonnistuneiden naisten kokemuksia Meksikossa (Kara 2006), lastenkodin arkea Ugandassa (Isoaho 2010), lastenkodin lasten hyvinvointikokemuksia Viipurissa (Raattama 2010), teatteritoiminnan merkitystä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä Lontoossa (Sandén 2011), eteläafrikkalaisten nuorten miesten käsityksiä maskuliinisuudesta ja miehisyydestä (Larvio 2014) sekä vastaanottokeskuksessa asuvien turvapaikanhakijoiden kokemuksia arjesta, elämän uudelleenrakentamisesta ja sen haasteista Maltalla (Paraczky 2014).

Vaikka analyysissä esiintyy jonkun verran vertailua pilotointien välillä, kyseessä ei kuitenkaan ole pilotointien välinen maakohtainen vertaileva tutkimus, jossa etsitään eroja ja yhtäläisyyksiä testausten välillä. Tutkielmassani on erityistä sen kohdistuminen hankkeeseen, jossa haavoittuvassa asemassa elävien ihmisten hyvinvointia ja turvallisuutta edistetään ylikansallisesti teknologian keinoin. Tutkimalla teknologian kehittämisprosessia eri toimijoiden näkökulmista saadaan kokonaisvaltaista tietoa siitä, mitkä erityispiirteet ovat vaikuttaneet turvasovelluksen suunnitteluun ja muotoutumiseen. Teknologia ei koskaan kehity tyhjiössä, vaan sen taustalla vaikuttaa useita erilaisia tekijöitä, jotka ovat yhteydessä teknologian muotoutumiseen. Mikäli teknologian vaatimia ehtoja tai käyttäjäkunnan toimintaympäristöä ei huomioida kokonaisvaltaisesti, on mahdollista, ettei tuote vastaa käyttäjän tarpeita. Tämä voi johtaa siihen, että suunniteltua teknologiaa ei hyödynnetä käytännössä.

Sosiaalityön tutkimuskentällä on tarve ilmiön selvittämiseksi, sillä tulevaisuudessa teknologiaa tullaan soveltamaan alalla yhä enemmän (esim. Pohjola ym. 2010; Granholm 2017). Suomessa mobiiliteknologiaa on kehitetty jossain määrin haavoittuvassa asemassa elävien ihmisten tarpeisiin erilaisten hankkeiden yhteydessä (esim. Linnolahti, Harju & Juntunen 2013; Helsingin kaupunki 2017), mutta aiheesta ei ole juurikaan tutkimustietoa. Seksityöntekijät edustavat ihmisryhmää, jotka elävät tavalla tai toisella yhteiskunnan

marginaalissa. Tavoitteenani on lisätä ymmärrystä mobiiliteknologian kehittämisestä sosiaalialalla ja siitä, kuinka teknologiaa on mahdollista hyödyntää seksityöntekijöiden parissa.

Tutkimuksessani vastaan kysymykseen: *Millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöille suunnattuun turvasovelluksen kehittämiseen liittyy?*

Etsin vastauksia tutkimustehtävääni useista eri aineistoista. Ainutlaatuinen aineisto on tuotettu Artemiksen sateenvarjo -kehittämishankkeen yhteydessä ja se on moniääninen. Hyödynnän tutkimuksessa aineistotriangulaatiota, jossa yhdistyvät hankkeessa mukana olleiden toimijoiden teemahaastattelut, kenttäpäiväkirja, seksityöntekijöiden kyselylomakkeet ja muu projektin ohessa tuotettu aineisto.

2 TEKNOLOGIAN KEHITTÄMINEN – TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen teoreettiset ja käsitteelliset sitoumukset. Ensimmäisessä alaluvussa kiinnitän tutkimukseni osaksi yhteiskuntatieteellistä teknologiatutkimusta ja esittelen teknologian sosiaalisen muotoutumisen viitekehystä. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen teknologian hyödyntämistä sosiaalityössä aikaisemman tutkimuksen, sosiaalityön muuttuvan toimintaympäristön, digitalisaation sekä mobiiliteknologian näkökulmista. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen teknologiaan liittyviä arvoja ja eettisyyttä.

2.1 Teknologian sosiaalinen muotoutuminen

Teknologian rakentumista on mahdollista tarkastella monin tavoin eri tieteenaloilla sekä erilaisista tieteenfilosofisista lähtökohdista. Siinä missä taloustieteen teknologian tutkijat voivat olla kiinnostuneita tekniikan kvantitatiivisesta tilastoinnista, kiinnostaa humanistitutkijaa todennäköisesti teknologian inhimillinen sisältö ja sen merkitykset kulttuureissa. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa oleellista on yhteiskunnan ja teknologian suhde, josta käytetään myös nimitystä tekniikan sosiologia. (Niiniluoto 2000, 22–29.) Sosiaalityön näkökulmasta teknologian kehittämisessä on keskeistä puolestaan sosiaalisen ulottuvuuden huomioiminen sekä sosiaalityön tavoitteiden ja teknologian linkittyminen.

Perinteisin teknologiaa tarkasteleva lähestymistapa on teknologinen determinismi. Se perustuu logiikkaan, jossa teknologia muuttaa yhteiskuntaa ja sen arvoja, historiaa sekä kulttuuria. (Airaksinen 2003, 125, 129.) Deterministisen näkökulman mukaan teknologian kehittymistä ohjailee sen oma ”sisäinen logiikka”, mihin ihminen ei voi vaikuttaa. Mikäli teknologiassa ilmenee puutteita, korjataan nämä uuden teknologian avulla eli teknologialähtöisesti. (Niiniluoto 2000, 29.) On kuitenkin ongelmallista, mikäli tarkastelemme vain teknologian vaikutuksia yhteiskuntaan: teknologiasta tulee näin itsenäinen muuttuja, joka jättää paitsioon sosiaalisen ulottuvuuden merkittävän roolin teknologian kehittämisessä (MacKenzie & Wajcman 1985, 3). Seksityöntekijöille suunnatussa teknologian kehittämisessä deterministinen teknologian suunnittelu on ongelmallista, koska teknologisten ratkaisujen tulee lähteä käyttäjäryhmän tarpeista, ei teknologialähtöisesti.

Teknologisen determinismin vastapainoksi on syntynyt laaja, useista teorioista koostuva lähestymistapa: *teknologian sosiaalinen muotoutuminen* (Social Shaping of Technology, SST), joka pyrkii murtamaan perinteistä kahtiajakoa teknologian ja yhteiskunnan välillä. Teknologian sosiaalisen muotoutumisen teoriaan rinnastuu useita erilaisia lähestymistapoja, joita ovat esimerkiksi toimijaverkkoteoria, toiminnan teoria sekä teknologian sosiaalisen rakentumisen teoria. Huolimatta siitä, että lähestymistapojen välillä on eroja, yhteistä kaikille näille on kritiikki yksinkertaistavia deterministisiä teknologian selitysmalleja kohtaan. Lisäksi ne korostavat toimijoiden tuottamaa tietoa teknologian kehittämisprosesseissa, sen sijaan että tutkittua ilmiötä tarkasteltaisiin jonkin ennalta määritetyn mallin pohjalta. (Hyysalo 2011, 143.) Myös tässä tutkimuksessa korostuu turvasovelluksen kehittämiseen osallistuneiden toimijoiden tuottama tieto teknologian kehittämisprosessista.

Robin Williams ja David Edge (1996, 866) toteavat, että teknologian sosiaalisen muotoutumisen lähestymistavan laajuudesta huolimatta sitä ei tule käyttää synonyyminä esimerkiksi sosiaalisen rakentumisen teorialle. SST:n syntyyn on vaikuttanut huoli teknologia-politiikasta, jonka vaikutuksesta teknologiaa on kehitetty deterministisesti valmiiden lineaaristen mallien kautta olettaen ihmisten ottavan jonkin teknisen laitteen käyttöön itsestäänselvyytenä. SST ei kuitenkaan pyri tekemään jyrkkää kahtiajakoa teknologian ja sosiaalisen ulottuvuuden välille, vaan pikemminkin rakentamaan vuoropuhelua tähän riskitiriitaan. Lähestymistapaa voidaan pitää eräänlaisena eri tieteenalojen tutkijoiden kohtaustapaikkana, jossa teknologian kehitysprosessia voidaan tarkastella tutkijoiden eri intressit yhdistäen. (Mt., 866–887.) Tutkimuksellani pyrin osoittamaan, kuinka sovelluskehittäminen on mahdollista toteuttaa siten, että teknologiset ratkaisut toteutetaan käyttäjäryhmän sekä seksityöhön liittyvien erityispiirteiden ehdoilla.

Teknologian sosiaalisen muotoutumisen lähestymistavan argumenttina ei ole se, etteikö teknologialla olisi vaikutuksia yhteiskuntaan, vaan se tunnistaa teknologian sosiaaliset, biologiset ja taloudelliset vaikutukset (MacKenzie & Wajcman 1985, 7). Sen sijaan lähestymistavan keskiössä on *teknologian ja yhteiskunnan vuorovaikutteinen suhde*, jossa korostuu ihmisten valintojen ja toiminnan merkitys teknologian muutoksessa ja kehittämisessä (Lievrouw 2002, 185). Teknologia ei ole itsenäinen voima, joka kehittyy omasta logiikastaan ja motiiveistaan käsin, vaan se on sosiaalinen tuote, jonka lopputulokseen

vaikuttavat aina erilaiset sosioekonomiset tekijät ja valinnat. Näin ollen jokainen teknologian kehittämisprosessin vaihe sisältää joukon valintoja eri teknisten vaihtoehtojen välillä sekä sosiaalisia tekijöitä, joiden pohjalta ratkaisuja tehdään. (Williams & Edge 1996, 866.)

SST:n keskiössä on ajatus siitä, että teknologian kehittämisprosessissa tehdään aina joko tietoisia tai tiedostamattomia valintoja liittyen yksittäisiin artefakteihin eli keinotekoisiiin laitteisiin, ohjelmiin tai kehittämishankkeisiin. Näillä valinnoilla on aina myös seurauksia, jotka voivat ulottua paitsi erilaisiin teknologisiin ratkaisuihin, myös yhteiskuntaan sekä erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin. (Williams & Edge 1996, 866.) Lähestymistavassa tarkastelun keskiössä on sosiaalisten tekijöiden vaikutus teknologian suunnittelussa sekä valmistamisessa (MacKenzie & Wajcman 1985, 3). Teknologian suunnitteluprosessi vaatii kehittäjiltä teknologian sosiaalisten tekijöiden, ja siten myös käyttäjäryhmän erityispiirteiden tunnistamista. Kun nämä huomioidaan sovellusten ja digipalveluiden kehittämisessä, on teknologiset ratkaisut ja valinnat mahdollista toteuttaa siten, että ne vastaavat käyttäjäryhmän tarpeita.

Williamsin ja Edgen (1996, 873) mukaan teknologian kehittämisprosessia ei tule tarkastella vain ”rationaalisena ongelmanratkaisuprosessina”, vaan siihen sisältyy aina myös ristiriitaisuuksia ja epävarmuutta, poliittisia ja taloudellisia tekijöitä sekä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Kehittämisprosessille on ominaista rajattu tieto ja eräänlainen epävarmuus: onnistuneeseen teknologian kehittämisprosessiin eivät riitä esimerkiksi vain taloudelliset resurssit tai erinomaiset teknologiset ratkaisut. (Mt., 873–874.) Teknologian sosiaalisen muotoutumisen lähestymistavan avulla on mahdollista tutkia erilaisia teknologian taustalla vaikuttavia organisatorisia, poliittisia, kulttuurisia ja taloudellisia tekijöitä, jotka osaltaan vaikuttavat tuotteen suunnitteluun ja käyttöön. Toisaalta myös teknologia muokkaa esimerkiksi organisaatioiden ja ihmisten toimintaa. (Mt., 866.) Camilla Granholmin (2016, 21) mukaan informaatio- ja kommunikaatioteknologian yleistyminen on muokannut ihmisten tapaa toimia ja olla vuorovaikutuksessa keskenään. Teknologia vaikuttaa ihmisten jokapäiväiseen arkeen ja on läsnä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, oppimisessa ja koulutuksessa, päätöksenteossa, taloudessa ja politiikassa. Yksilöt käyttävät teknologiaa hyväkseen tiedonhaussa etsiessään tukea erilaisiin pulmatilanteisiin sekä mielipiteiden ja ajatusten ilmaisemisessa. (Mt.)

Tarmo Lemolan (2000, 10) tavoin sisällytän teknologian käsitteeseen sellaiset koneet, laitteet ja instrumentit, jotka ovat keinotekoisia esineitä eli artefakteja sekä niihin liittyvät tiedot, taidot ja menetelmät. Teknologialla on myös kehityskaari, johon kuuluu eri vaiheita ja ajanjaksoja. Sitä kehitetään, levitetään ja siirretään. Näin ollen teknologian määritelmä ei viittaa vain itse kehitettyyn esineeseen, vaan myös niihin käytäntöihin ja tietoon, jotka liittyvät artefakteihin. (Lievrouw 2002, 183.) Toisinaan teknologian ja tekniikan käsitteitä käytetään rinnakkain tai synonyymeina, joskin ero käsitteiden välillä voidaan hahmottaa siten, että tekniikka viittaa vain itse artefakteihin (Lemola 2010, 10). Tässä tutkimuksessa viitataan teknologialla paitsi Artemiksen sateenvarjo -turvasovellukseen, myös sen kehityskaareen liittyviin tekijöihin ja vaiheisiin.

Tutkimuksessani tarkastelen turvasovelluksen kehittämistä teknologian sosiaalisen muotoutumisen lähestymistavan viitekehyksessä. Miellän sovelluksen kehittämistyön sosiaalisiksi prosessiksi, jossa erilaiset teknologiset ratkaisut on neuvoteltu yhteistyössä eri toimijoiden välillä. Tutkimuksellani pyrin osoittamaan, että seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämiseen liittyy erityispiirteitä, jotka on tullut huomioida sovelluksen suunnittelussa sekä tekniseen toteutukseen liittyvissä ratkaisuissa ja valinnoissa. Tarkastelen kehittämisprosessia teknologian sosiaalisen muotoutumisen periaatteiden mukaisesti huomioiden erilaiset sosiaaliset, rakenteelliset, taloudelliset ja eettiset tekijät, jotka kytkeytyvät sovelluksen tekniseen toteutukseen ja kehittämistyöhön.

2.2 Teknologian hyödyntäminen sosiaalityössä

Perinteisesti sosiaalityön tieteenalan suhtautumista teknologiaan on kuvattu kriittiseksi (Kivistö 2017, 24). Sosiaalityössä on vallinnut pitkään ajattelumalli, jonka mukaan teknologia ei sovellu dialogisuutta ja asiakkaan kohtaamista korostavaan asiakastyöhön (esim. Pohjola 2017, 181). Sosiaalityöntekijöiden huolenaiheena on ollut, että teknologialla korvataan hyväksi todettuja toimintamalleja ja teknologisten uudistusten intresseinä toimivat taloudelliset säästöt (Rahikka 2013, 11). Siinä missä yhteiskunnallista kehitystä on tarkasteltu taloudellisen ja teknologisen menestyksen näkökulmista, on sosiaalityön tehtävänä ollut muistuttaa ihmisten arjen ja sosiaalisen ulottuvuuden merkityksistä yhteiskunnassa. Niin ikään sosiaalinen ulottuvuus on mielletty usein erilliseksi tarkasteltaessa taloutta ja teknologiaa. (Pohjola ym. 2010, 9.)

Sosiaalityön määrittely ei ole yksiselitteistä. Se, mitä sosiaalityö oikeastaan on, ymmärretään eri lailla ympäri maailmaa ja sen tavoitteita edistetään vaihtelevasti (Ranta-Tyrkkö 2010, 19). Toisinaan sosiaalityö mielletään kapeasti vain viranomaistyöksi, mutta sosiaalityötä tehdään globaalisti erilaisissa toimintaympäristöissä ja monin eri tavoin. Esimerkiksi Satu Ranta-Tyrkkö (2010) määrittelee väitöskirjassaan Intiassa toimivan teatteriryhmän toiminnan sosiaalityöksi. Sosiaalityöntekijöiden kansainvälinen liitto (IFSW) uudisti vuonna 2014 sosiaalityön kansainvälisen määritelmän, jonka sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet (2018) on suomentanut seuraavasti: "sosiaalityö on professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi."

Tässä tutkimuksessa paikannan Sosiaaliasema X:n ja Artemiksen sateenvarjo -hankkeen sosiaalialan kolmannelle sektorille. Suomessa kolmas sektori on merkittävä osa sosiaalialan palvelukokonaisuutta julkisten palveluiden ohella. Järjestöt tuottavat palveluita ja edistävät ihmisryhmien hyvinvointia julkisen sektorin ohella. Usein auttamistyön taustalla voi vaikuttaa jokin ideologia. Yhdistykset räätälöivät toimintaansa valitun kohdeyhmän mukaan ja tunnistavat herkästi uusia palvelutarpeita. Ne ovat toimineet suunnan näyttäjiä sosiaalialan digipalveluiden kehittämisessä esimerkiksi verkkoperustaisessa auttamistyössä ja kehittäneet aktiivisesti uudenlaisia digitaalisia ratkaisuja, jotka tukevat ihmisten hyvinvointia. (Rahikka 2013, 23–24.) Sosiaaliasema X:n toiminnan lähtökohdana on seksityöntekijöiden turvallisuuden edistäminen sekä vertaismenetelmien kehittäminen teknologia avulla.

Kiinnostus teknologisia ratkaisuja kohtaan on lisääntynyt runsaasti sosiaalityön toimintakentällä viime vuosina. Vuonna 2010 sosiaalityön tutkimuksen seura julkaisi sosiaalityön tutkimuksen vuosikirjan "Sosiaalityö, tieto ja teknologia", jota voidaan pitää kenties merkittävimpänä sosiaalityön ja teknologian tutkimustiedon avauksena. Teos sisältää 13 artikkelia teknologian hyödyntämisestä ja muutoksesta suomalaisessa sosiaalityössä.

(Pohjola ym., 2010.) Sittenkin teknologiaa sosiaalityössä on tarkasteltu väitöskirjatutkimuksissa muun muassa ikääntyneiden elämänlaadun (Blazun 2013), verkkopalveluiden (Rahikka 2013), sosiaalipäivystyksen asiakastiedon (Räsänen 2014), sulautuvan sosiaalityön (Granholm 2016), tiedonhallinnan (Kuusisto-Niemi 2016) sekä ikääntyvien sivukylien teknologiavälitteisyyden (Kilpeläinen 2016) näkökulmista. Sosiaalityön opetuksessa Lapin yliopistossa on toteutettu eSosiaalityön maisterikoulutus -hankkeita, joiden tavoitteena on ollut vahvistaa sosiaalityön teknologiaosaamista kouluttamalla aiheeseen perehtyneitä asiantuntijoita (Kairala 2017, 8).

Sosiaalityön kehitysprosessit ovat kiinteästi yhteydessä yhteiskunnallisiin muutoksiin (Karvinen-Niinikoski & Meltti 2003, 43). Digitalisaatio on yksi nykyaikaisen yhteiskuntamme keskeisimmistä muutosprosesseista ja tämä heijastuu väistämättä myös sosiaalityön toimintakenttään (Kivistö 2017 21–22). Timo Alasoinin (2015, 27) mukaan digitalisaatio tarkoittaa teknologian ja erilaisten digilaitteiden integrointia osaksi ihmisten jokapäiväistä arkea. Käytännön tasolla digitalisaatio voi merkitä esimerkiksi verkkopalveluita, sosiaalityön tietojärjestelmiä ja tiedonhallintaa sekä mobiilisovelluksia (Kivistö 2017, 21–22). Myös tutkimani turvasovellus voidaan mieltää digipalveluksi, jonka tavoitteena on edistää ihmisten hyvinvointia ja arkea.

Digitalisaatioon kytkeytyvät muutosprosessit vaikuttavat yhteiskuntaan sekä ihmisten sosiaaliseen kanssakäymiseen ja jokapäiväiseen elämään. Kehityksen myötä ihmisten välinen vuorovaikutus, kommunikaatio ja sosiaaliset suhteet ovat muuttuneet. Myös sosiaalipalvelut ovat osa tätä muutosprosessia: tänä päivänä verkossa toteutettavat sosiaalipalvelut voidaan mieltää modernin hyvinvointiyhteiskunnan lähipalveluiksi. (Kivistö 2017, 21–22.) Digitaalisaation merkitystä osana julkisen sektorin palveluita korostetaan myös erilaisissa poliittisissa suunnitelmissa ja strategioissa. Esimerkiksi Juha Sipilän hallitusohjelman eräs läpileikkaavista teemoista on digitalisaatio, ja yksi hallituksen kärkitavoitteista on julkisten palveluiden digitalisoiminen. Tavoitteen mukaisesti hallitusohjelmassa todetaan, että kaikki julkiset palvelut rakennetaan käyttäjälähtöisiksi ja ensisijaisesti digitaalisiksi. (Valtioneuvosto 2015, 26.) Sosiaalityön toimintaympäristöissä digitaalisten sosiaalipalveluiden kehittäminen ja implementointi ovat osa sosiaalityön profession tavoitteellista ja ammatillista toimintaa. Digipalveluiden lähtökohtana on tuottaa positiivisia sosiaalisia vaikutuksia, jotka edistävät asiakkaiden sosiaalista hyvinvointia sekä elämänlaatua. (Kairala 2017, 7.)

Sosiaalityössä on oleellista, että erilaiset teknologiset ratkaisut kohdennetaan asiakkaille mielekkäällä tavalla. Granholm (2016, 13, 21, 60) on kuvannut väitöskirjassaan teknologian ja sosiaalityön käytännön välistä suhdetta sulautuvan sosiaalityön (*blended social work*) käsitteen avulla. Sulautuva sosiaalityö merkitsee kasvokkaisen ja virtuaalisen sosiaalityön harkittua yhdistämistä ihmisten tarpeiden määrittelemänä. Työskentelytavassa asiakas ja työntekijä neuvottelevat yhdessä niistä kasvokkaisista ja teknologisista työskentelymenetelmistä, jotka edistävät asiakkaan tilannetta. Asiakaskontakti voi esimerkiksi alkaa kasvokkaisella kohtaamisella, mutta työskentely voi jatkua verkkopalveluissa. Yhtäältä asiakaskontakti voi alkaa verkkopalveluissa ja siirtyä sieltä työntekijän tapaamiseen, tai se voi tapahtua ainoastaan verkkopalveluissa. Sulautuvan sosiaalityön tavoitteena on tarjota asiakkaille helposti saatavia palveluita, jotka voivat parhaimmillaan madaltaa asiakkaan kynnystä hakea apua sensitiivisyyttä vaativiin elämäntilanteisiin. (Mt., 13, 21, 60–61, 67–68.) Tutkimani turvasovellus paikantuu Granholmin jaottelun mukaan verkkopalveluihin, mutta sen lähtökohtana ei ole vuorovaikutus sosiaalialan ammattilaisen ja seksityöntekijän välillä. Se on matalan kynnyksen digipalvelu, jota seksityöntekijä voi hyödyntää halutessaan omassa arjessaan. Sovelluksen käyttö voi kuitenkin alkaa esimerkiksi järjestön työntekijän ehdottamana ja sitä on periaatteessa mahdollista käyttää yhdessä työntekijän kanssa.

Kairalan (2017, 7) mukaan sosiaalityössä teknologiaa on hyödynnetty runsaasti erityisesti tiedontuotannossa ja -hallinnoinnissa, mutta 2010-luvulla painopiste on siirtynyt yhä enemmän sosiaalityön asiakastyöhön ja käytänteisiin. Suomessa on parhaillaan käynnissä erilaisia hankkeita, joiden yhteydessä hyödynnetään ja kehitetään sosiaalialalle soveltuvia teknologisia ratkaisuja (mt.). Myös tutkimani Artemiksen sateenvarjo -hanke on yksi esimerkki tämän kaltaisesta kehittämisestä. Nykyisin sosiaalityössä on mahdollista tarjota palveluja asiakkaille käyttämällä esimerkiksi verkko- ja puhelinneuvontaa, videokonferensseja, verkkopalveluita, sähköisiä sosiaalisia verkostoja, mobiilisovelluksia, automaattisia tutoriaaleja sekä sähköposti- ja tekstiviestejä (NASW ym. 2017, 7). Lisäksi verkko on tärkeä osa etsivän sosiaalityön kenttää muun muassa stigmatisoitujen ihmisryhmien, kuten seksityöntekijöiden ja suonensisäisten huumeidenkäyttäjien, tavoittamisessa ja auttamisessa (esim. Linnolahti, Harju & Juntunen 2013). Verkkopalveluissa korostuvat matalan kynnyksen periaate ja nimettömyys, jotka mahdollistavat sen, että ihmiset voivat hakea apua leimaaviksi koettuihin ongelmiin anonyymisti ja helposti (Rahikka 2013, 75).

Toisaalta teknologia ja digitalisaatio edellyttävät sosiaalityöntekijöiltä myös kriittisyyttä. Pahimmillaan teknologialähtöiset ratkaisut ja digipalvelut voivat mekaanistaa sosiaalityön käytäntöjä ja synnyttää palvelujärjestelmään asiakkaita syrjäyttäviä rakenteita. Yhtenä ratkaisuna tähän on se, että sosiaalialan ammattilaiset osallistuvat teknologian suunnitteluun, arviointiin ja käyttöönottoon, jotta sosiaalityön tavoitteet tulevat todella huomioituksi uuden teknologian kehittämisessä. Erilaiset teknologiset ratkaisut tarjoavat sosiaalityölle uudenlaisen asiakastyön toimintaympäristön sekä tuoreita työvälineitä ja -menetelmiä, joiden kautta on mahdollista tavoittaa myös sellaisia ihmisryhmiä, joita on tyyppillisesti haastava saavuttaa tai joille ei ole tarjolla riittäviä palveluita nykyisessä palvelujärjestelmässä. (Kairala 2017, 7–8.) Parhaimmillaan teknologiset ratkaisut ja digipalvelut voivat mahdollistaa asiakkaille henkilökohtaisiin valintoihin perustuvia tapoja asioida sosiaalipalveluissa sekä vahvistaa asiakkaan toimijuutta (Kivistö 2017, 30).

Mobiiliteknologia

Tällä hetkellä koko maailmassa on arviolta seitsemän miljardia matkapuhelinliittymää eli lähes saman verran kuin ihmisiä (Holopainen 2015, 1285). Älypuhelimet ovat merkittävässä osassa ihmisten jokapäiväistä arkea (Lee & Walsh 2015, 107) ja esimerkiksi Suomessa Tilastokeskuksen (2017) uusin tilasto osoittaa, että kolmella neljästä 16–89-vuotiaasta on käytössään älypuhelin, jossa on internetyhteys. Mobiiliteknologian käyttö on yleistynyt vauhdilla myös kehittyvissä maissa: viime vuosina uusien matkapuhelinliittymien käyttö ja hankinta ovat kasvaneet nopeiten erityisesti Afrikan ja Aasian sekä Tyyntenmeren alueilla (Holopainen 2015, 1285).

Huolimatta siitä, että älypuhelimet ovat yleistyneet nopeasti (Lee & Walsh 2015, 107), on mobiiliteknologiaa hyödynnetty sosiaalialalla vielä suhteellisen vähän. Tässä mielessä sosiaalityö kulkee jälkijunassa verrattain terveydenhuoltoon, jossa erilaisia terveyttä ja hyvinvointia edistäviä mobiilisovelluksia on hyödynnetty runsaasti (Holopainen 2015, 1285). Holopainen liittää terveydenhuoltoon liittyviin sovelluksiin muun muassa erilaiset urheilu- ja liikuntasovellukset sekä terveydenhuollon ammattilaisille suunnitellut sovellukset, joita käytetään muun muassa potilastiedon hallinnoinnissa, etäkonsultaatioissa ja potilaiden seurannassa (mt.).

Suomalaisen sosiaalityön toimintakentällä mobiiliteknologiaa ja uusia sovelluksia on kehitetty ja hyödynnetty erilaisten hankkeiden yhteydessä. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta kehittämisestä on Kuntoutussäätiön arviointi- ja koulutusyksikön vuosien 2010–2013 aikana toteuttama Mobiiliapu-hanke. Sen tavoitteena on tarjota haastavassa elämäntilanteessa oleville ihmisille ja heidän lähipiirilleen tietoa, ohjausta ja neuvontaa mobiiliteknologian ja internetin avulla. Palvelun käyttäjäryhminä ovat muun muassa suonensisäisten huumeiden käyttäjät, seksityöntekijät ja hiv-positiiviset ihmiset. Sovelluksen välityksellä asiakkailla on mahdollisuus käyttää palvelua ajasta ja paikasta riippumatta nimettömästi, maksuttomasti ja helposti. (Linnolahti, Harju & Juntunen 2013, 6.) Pelastakaa Lapset ry (2016) on puolestaan kehittänyt yhteistyössä digitaalinen media -yksikön, Helsingin poliisilaitoksen nettipoliisin ja Rikosuhripäivystyksen kanssa help.some-mobiilisovelluksen nuorille ja lapsille. Sen tarkoituksena on tarjota lapsille sekä nuorille tukea ja neuvontaa elämän pulmatilanteisiin chat-keskustelujen avulla. Vuonna 2017 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi julkaisi KoHo-app-mobiilisovelluksen, jonka tarkoituksena on edistää opioidikorvaushoidon suunnitelmallista lopettamista. Sovelluksen avulla käyttäjä voi tarkkailla mahdollisia vieroitusoireita ja retkahtamisriskiä, toipumisen etenemistä, tarkastella tulevia asiakaskäyntejä kalenterista sekä kirjoittaa toipumispäiväkirjaa. Lisäksi sovellus sisältää tietopankin korvaushoidosta ja päihteidenkäytön lopettamisesta. (Helsingin kaupunki 2018.) Myös SOS-Lapsikylän (2018) Ylitse-projektin yhteydessä kehitetään parhaillaan digitaalista sovellusta sijaishuollosta aikuistuvien nuorten tueksi. Mobiilisovelluksen tarkoituksena on tukea nuorten vertaisuutta ja toimia alustana, jossa erilaisiin elämäntilanteisiin, kuten itsenäistymiseen, opiskeluun tai perheen perustamiseen liittyviä kysymyksiä on mahdollista pohtia yhdessä vertaismentoreiden kanssa.

Mobiiliteknologian ennustetaan tulevaisuudessa edistävän palvelujen saatavuutta ja mahdollistavan kokonaan uusia palveluita. Sen kehittyminen ja uusien sovellusten ilmestyminen ihmisten saataville ovat muokanneet käyttäjien tapaa valikoida erilaisia sovelluksia käyttöönsä. Sovellusten käyttäjät ovat tottuneita lataamaan, kokeilemaan ja hylkäämään uusia sovelluksia ja valitsemaan niistä itselleen mieluisimmat käyttöönsä. (Holopainen 2015, 1286.) Holopainen toteaaakin, että uusia palveluita suunniteltaessa kehittäjien tulee perehtyä niihin tekijöihin, jotka saavat käyttäjät kiinnostumaan juuri kyseisestä sovelluksesta. Avainasemassa on tällöin sovellusten käyttäjälähtöinen suunnittelu. Tämä merkitsee sitä, että sovelluksen tulee olla yksinkertainen, helppo sekä esteetön ja sen sisällön tulee olla kohdennettu käyttäjän tarpeisiin sopivaksi. (Mt.)

Shawna J. Leen ja Tova B. Walshin (2015) mukaan erilaiset mobiiliteknologiaan perustuvat sosiaalityön ratkaisut voivat tarjota kiinnostavia mahdollisuuksia saavuttaa sellaisia ihmisryhmiä, joita on tavallisesti haastavaa tavoittaa palveluiden piiriin. Esimerkiksi seksityöntekijät edustavat ihmisryhmää, jotka hyödyntävät sosiaalityön palveluita vain vähän. Tästä huolimatta mobiiliteknologian hyödyntämisestä sosiaalityössä on tällä hetkellä melko niukasti tutkimusta ja mobiilisovelluksia hyödynnetään sosiaalityön käytännöissä vähän. Holopainen (2015, 1285) kuitenkin arvioi, että kehittyvien maiden mobiiliteknologian kasvun myötä uudet mobiilisovellukset tulevat leviämään yhä enemmän ympäri maailmaa. Tällä tutkimuksella pyrin lisäämään ymmärrystä siitä, kuinka mobiilisovelluksella on mahdollista edistää seksityöntekijöiden hyvinvointia digipalvelun avulla ilman kasvokkaista vuorovaikutusta. Lisäksi turvasovelluksessa on erityistä se, että sillä voidaan edistää ihmisten turvallisuutta eri maissa.

2.3 Eettisyys ja arvot teknologian kehittämisessä

Teknologia ei ole koskaan neutraalia (Lievrouw 2002, 185). Erilaisten laitteiden suunnitteluun ja käyttöönottoon liittyy aina eettisiä arvoja ja valintoja (Nelimarkka ym. 2017; Williams & Edge 1996, 866) sekä poliittisia merkityksiä ja valtaa (Winner 1985, 28). Kivistön (2017, 22) mukaan teknologia ei ole itsessään hyvää tai pahaa, vaan eettiset kysymykset liittyvät erityisesti siihen mihin, miten, milloin ja miksi teknologisia ratkaisuja hyödynnetään sekä missä konteksteissa niitä käytetään. Ihanteellinen teknologian kehittämisprosessi pitää sisällään paitsi teknisiin laitteisiin liittyviä instrumentaalisia arvoja, joita edustavat esimerkiksi tehokkuus, vaikuttavuus, turvallisuus ja helppokäyttöisyys, niin myös yhteiskunnallisia ja kulttuurisia arvoja, kuten oikeudenmukaisuus, esteettömyys, yksityisyys, luottamus, autonomia ja läpinäkyvyys (Nissenbaum 2005, lxvi). Tutkimani Artemiksen sateenvarjo -hanke nojaa osallisuuden ja demokratian arvoperustaan.

Klassikkoesseessä ”Do artifacts have policy” Langdon Winner (1985) esittää kaksi keskeistä argumenttia teknologian, politiikan ja vallan yhteenkietoutumiseen. Ensimmäisessä argumentissa teknologian poliittiset merkitykset näyttäytyvät teknologian kehittämisprosessissa, jossa suunnittelijalla on mahdollisuus käyttää valtaa artefakteihin liittyvissä valinnoissa, joilla voi olla poliittisia merkityksiä. Winner mainitsee esimerkiksi Robert Mosesin Long Islandille rakentamat sillat, jotka valmistettiin niin mataliksi, ettei

köyhillä ollut mahdollista matkustaa linja-autoilla keskiluokan suosimalle virkistysalueelle. Toisessa argumentissaan Winner nostaa esiin sen, että artefaktit voivat sisältää itsessään myös poliittisia merkityksiä, kuten esimerkiksi atomipommi. (Mt., 28, 36.)

Tarkasteltaessa teknologian eettisiä kysymyksiä on digitaalisen kahtiajaon käsite keskeinen. Digitaalinen kahtiajako viittaa ihmisten epätasa-arvoisiin mahdollisuuksiin hyödyntää teknologiaa ja internetiä erityisesti yksilön fyysisten rajoitusten takia, mutta viime vuosina painopiste on siirtynyt yhä enemmän ihmisten informaatio- ja kommunikaatioteknologiataitoihin. Tieteellisessä tutkimuksessa digitaalista kuilua on tarkasteltu iän, sukupuolen, sosioekonomisen statuksen ja koulutustaustan näkökulmista. Keskiössä on ollut erityisesti sukupolvien väliset erot teknologian käytössä, sillä ikääntyneiden teknologian käyttö on edelleen huomattavasti vähäisempää verrattuna nuorempiin sukupolviin. Teknologian käytössä on tarkasteltu myös sukupuolten välistä eroa, mutta tutkimusten mukaan ero on kaventunut merkittävästi naisten tullessa aktiivisiksi teknologian käyttäjiksi. (Granholm 2016, 24–25.)

Granholmin (2016, 25) mukaan digitaalisella kahtiajaolla on vaikutuksia sekä demokratiaan että osallisuuteen, mutta myös ihmisten mahdollisuuksiin hakea informaatiota sekä ylläpitää ja rakentaa sosiaalisia suhteita. Taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna digitaalinen kuilu voi vaikuttaa esimerkiksi ihmisten digitaaliseen kuluttamiseen ja yksilöiden työllistymismahdollisuuksiin. Rahikan (2013, 20) mukaan on ongelmallista, mikäli digitaalisesta kahtiajaosta muotoutuu yhteiskunnallinen tekijä, joka tuottaa syrjiviä käytäntöjä jättäen osan ihmisistä teknologian ulkopuolelle. Tämän tutkimuksen kannalta digitaalisen kahtiajaon käsite on keskeinen: kun teknologian käyttäjäryhmän kannalta oleelliset teknologian muotoutumiseen liittyvät erityispiirteet huomioidaan osana kehittämisprosessia, on mahdollista edistää teknologian tasa-arvoisia käyttömahdollisuuksia.

Yksilöiden näkökulmasta eettiset kysymykset korostuvat, sillä teknologian käyttöön ja hyödyntämiseen vaikuttavat muun muassa taloudellisten resurssien epätasa-arvoinen jakautuminen, erilaiset oppimisen mahdollisuudet, teknologian käytettävyyys sekä alueelliset tekijät (Pohjola ym. 2010, 12). Myös yksilöiden väliset intersektionaaliset⁶ erot voivat

⁶ Intersektionaalisuus-käsitteen kehittäjänä voidaan pitää lakitieteen professori Kimberlé Crenshaw'ta (1991), joka on tarkastellut tutkimuksissaan erityisesti mustien naisten kokemaa sortoa. Intersektionaalisessa tarkastelutavassa huomio kiinnittyy sukupuolen lisäksi luokan, etnisyyden, seksuaalisuuden, iän

vaikuttaa siihen, kuinka ihmiset käyttävät teknologiaa arjessaan. Esimerkiksi kotimaisissa kehittämisprojekteissa ja teknologiastrategioissa yksilön sukupuoli, ikä ja asuinpaikka ovat olleet tekijöitä, joiden nähdään vaikuttavan uuden teknologian käyttöönottoon (Talsi 2014, 35). Anne Rahikan (2013, 11) mukaan teknologian käyttöön on ladattu paljon odotuksia, sillä sen on toivottu ratkaisevan ihmisten arjessa esiintyviä ongelmia ja siten myös edistävän ihmisten hyvinvointia. Odotuksista huolimatta teknologian käyttöön liittyy kuitenkin tekijöitä, jotka voivat rapauttaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja lisätä yksilöiden välistä epätasa-arvoa (mt.). Talsi (2014, 35) peräänkuuluttaakin yksilöiden välisten erojen liittyvän teknologian käyttöön, siihen liittyviin käytäntöihin sekä teknologiasuhteiden muodostumiseen.

Tässä mielessä sosiaalityössä tarvitaan tutkimustietoa erityisesti teknologian tasavertaisen jakautumisen ja yhdenvertaisuuden näkökulmista, jotta voidaan löytää sellaisia teknologisia ratkaisuja, jotka tukevat kansalaisten arjessa selviytymistä sekä osallisuutta (Pohjola ym. 2010, 12). Myös seksityöntekijöiden risteävät erot voivat olla yhteydessä siihen, kuinka he hyödyntävät elämässään teknologiaa. Esimerkiksi ihmisten etninen tausta, luokka sekä asuinpaikka voivat vaikuttaa olemassa olevan teknologian käyttöön ja ne asettavat erityispiirteitä seksityöntekijöiden teknologian kehittämiseen, jotta turvasovellus olisi käytettävissä myös köyhissä olosuhteissa elävien seksityöntekijöiden parissa. Tutkimuksellani pyrin lisäämään ymmärrystä siitä, millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisessä on tullut huomioida, jotta käyttäjillä olisi mahdollisuus hyödyntää teknologiaa turvallisesti sekä helposti ajasta ja paikasta riippumatta.

Helen Nissenbaum tarkastelee artikkelissaan ”Values in technical design” (2005) arvojen sisällyttämistä teknologian suunnitteluun ja toteutukseen. Hänen mukaansa teknologia ja tieteentutkimus on mielletty tyypillisesti erilliseksi humanistisista sekä sosiaalitieteistä, joissa arvot ja eettisyys ovat keskeisiä. Arvojen onnistunut sisällyttäminen teknologian suunnitteluun ja kehittämiseen vaatii näiden tietalueiden yhdistämistä sekä useiden menetelmien soveltamista. Olennaista on eri osaamisalueiden aktiivinen vuorovaikutus ke-

ja terveyden kaltaisiin eroihin ja niiden risteysten huomioimiseen. Sen lisäksi, että intersektionaalisuuden keinoin on mahdollista tarkastella syrjintää tuottavia mekanismeja, on kriittisen tarkastelun keskiössä olleet myös hegemoniset positiot, etuoikeutettujen sosiaaliset suhteet sekä vallan keskittymät. (Karkulehto ym. 2012, 16-17.)

hittämisprosessissa, jolloin tekninen toteutus ja arvot on mahdollista yhdistää mielekkääksi kokonaisuudeksi. (Mt., lxvi.) Myös tutkimani turvasovelluksen kehittämisessä on hyödynnetty useiden eri tietalueiden osaamista ja yhteistyötä. Lisäksi eettinen työskentely ja seksityöntekijöiden osallisuus osana kehittämisprosessia ovat olleet kehittämis työn läpileikkaavia periaatteita.

Kivistön (2017, 36) mukaan teknologian hyödyntäminen sosiaalityössä kytkeytyy alan eettisiin periaatteisiin, jotka korostavat voimavarojen oikeudenmukaista jakautumista sekä yhdenvertaisten mahdollisuuksien takaamista, ihmisten erojen hyväksymistä, syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten huomioimista sekä ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamista. Eettisten periaatteiden huomioiminen sosiaalialan teknologian kehittämisessä merkitsee sitä, että teknologian suunnittelun tulee lähteä sosiaalityön tavoitteista, ei teknologian asettamista reunaehdoista. Teknologian suunnittelun tulee olla ennen kaikkea ihmislähtöistä ja sen vaikutuksia tulee arvioida ihmisten hyvinvoinnin näkökulmasta (Kairala 2017, 8). Sosiaalityössä teknologian hyödyntämiseen liittyy vaatimus sellaisesta positiivisesta muutostyöstä, joka pyrkii rakentamaan sosiaalisesti ja eettisesti kestävämpää yhteiskuntaa (Kivistö 2017, 25).

Teknologian kehittämisessä ja hyödyntämisessä luottamus sekä tietosuoja ovat keskeisiä käsitteitä. Digipalveluita käytettäessä tulee huomioida mahdolliset tietosuojariskit, joita palvelun tai sovelluksen käyttöön voi liittyä. Tietosuojan varmistaminen on osa sosiaalialalla toimivien eettisiä velvollisuuksia digipalveluita käytettäessä. Palvelun käyttäjää tulee informoida tietosuojasta ja mahdollisista riskeistä, joita voi liittyä erilaisten digipalveluiden käyttöön. (Granholm 2016, 65, 69.) Seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisessä tietosuojaan liittyvät kysymykset korostuvat seksityön vaihtelevan lainsäädännön sekä stigman takia. Ne vaikuttavat osaltaan siihen, millaista teknologiaa seksityöntekijöille on mahdollista suunnitella, jotta teknologian hyödyntäminen on käyttäjille turvallista.

Tällä hetkellä Suomessa ei ole yleisiä ohjeistuksia teknologian ja digitalisaation hyödyntämisestä sosiaalityössä, vaan toimintaa ohjaavat sosiaalityön eettiset periaatteet (Kivistö 2017, 25, 28). Teknologian hyödyntämiseen sovellettavia eettisiä ohjeistuksia on kuitenkin olemassa sosiaalityön kansainvälisillä areenoilla. Esimerkiksi Yhdysvaltain sosiaali-

työntekijöiden liiton (NASW) laatimissa standardeissa teknologian hyödyntämistä sosiaalityön kentällä tarkastellaan neljän eri osa-alueen kautta, joita ovat: 1) informaation tarjoaminen, 2) palvelujen suunnittelu sekä käyttöönotto, 3) tiedonhallinta sekä 4) sosiaalityöntekijöiden kouluttaminen ja valvonta. Ohjeistusten tarkoituksena on lisätä sosiaalityöntekijöiden tietoisuutta heidän eettisistä velvollisuuksistaan teknologisia ratkaisuja hyödynnettäessä. Yksi sosiaalityöntekijöiden eettinen velvollisuus on pohtia digipalvelun sopivuutta asiakkaalle ja tarjota heille monipuolisesti vaihtoehtoisia palveluita. (NASW ym. 2017, 8, 11.)

Suomessa Talentian sosiaalialan ammattieettisissä ohjeistuksissa otetaan kantaa teknologian käyttöön sosiaalityössä. Ohjeistuksissa todetaan, ettei digipalveluiden tule korvata kasvokkain tehtävää asiakastyötä, vaan niitä tulee soveltaa mielekkäästi asiakkaan tilanteessa. Tämä merkitsee sitä, että digipalveluiden tulee aina tuoda jotakin lisäarvoa ihmisen tilanteeseen ja asiakkaan tulee itse suhtautua myönteisesti tarjottuun palveluun. Sosiaalityöntekijöillä on myös eettinen velvollisuus tuoda esiin digitaaliseen kuiluun vaikuttavia tekijöitä. (Talentia 2017, 46–47.)

Eettisyys ja arvot ovat tärkeä osa seksityöntekijöille suunnatun sovelluksen kehittämisprosessia ja sen tutkimusta. Eettisesti kestävässä teknologian suunnittelussa arvot ja eettinen työskentely tulee sisällyttää koko teknologian kehityskaareen, johon kuuluvat teknologia suunnitteluvaihe, tekninen toteutus, pilotoinnit ja käyttöönotto. Tämä edellyttää paitsi eri alojen asiantuntemuksen yhdistämistä, myös kehittämiseen, teknologian käyttöympäristöön sekä käyttäjäryhmään liittyvien erityispiirteiden tunnistamista. Suunniteltaessa teknologiaa seksityöntekijöille on myös keskeistä, että teknologian käyttäjät ovat mukana kehittämisprosessissa. Konkreettisesti tämä merkitsee sitä, että käyttäjät otetaan mukaan kaikkiin teknologian kehittämistyön vaiheisiin ja heidän mielipiteensä huomioidaan teknologisia ratkaisuja ja valintoja tehtäessä.

3 KONTEKSTINA SEKSITYÖ

Tässä luvussa käsittelen seksityöhön ja prostituutioon liittyvää tutkimuskirjallisuutta. Ensimmäisessä alaluvussa avaan käsitteitä prostituutio ja seksityö sekä perustelen käsitevalintani, jonka jälkeen taustoitan seksityön kenttää Suomessa ja Intiassa. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen seksityön stigmaa sekä väkivaltaa ja turvallisuutta kaupallisen seksin alalla. Seksityöhön liitetyt ennakkoluulot ja stigma vaikuttavat oleellisesti alalla työskentelevien mahdollisuuksiin saada apua ja tukea väkivaltatilanteissa. Viimeisessä alaluvussa tarkastelen seksityön ja teknologian suhdetta aikaisemman tutkimuksen valossa.

3.1 Prostituutio ja seksityö

Kaupallinen seksi ja siihen liittyvät käsitteet *prostituutio* ja *seksityö* ovat herättäneet ajoittain tutkijoiden keskuudessa varsin kiihkeitä debatteja. Ne juontavat juurensa Yhdysvaltoihin 1970–1980-luvuille, jolloin feministinen prostituutiokeskustelu jakautui kahteen eri koulukuntaan: radikaalifeministeihin ja seksiradikaaleihin. Tuolloin radikaalifeministit näkivät kaupallisen seksin naisia esineellistävänä ja alistavana toimintana, jossa prostituutio itsessään on (naisiin kohdistuvaa) väkivaltaa. Seksiradikaalit puolestaan korostivat naisten oikeuksia seksuaaliseen vapauteen ja näkivät seksissä nautinnon sekä vallankäytön mahdollisuuksia. (Kontula 2008, 19–26.) Skaffarin (2010, 36) mukaan ideologiset erimielisyydet jakavat tutkijoita edelleen eri koulukuntiin. Perustavanlaatuinen kiistanalaisuus aiheesta kytkeytyy kaupalliseen seksiin liittyviin määrittelyihin siitä, voiko seksin myyminen olla työtä vai onko se aina naiskauppaa ja siten osa ihmiskauppaa.

Kaupallisessa seksissä on kyse toiminnasta, jossa seksuaalisia palveluita vaihdetaan taloudelliseen korvaukseen. Seksityö on ylikansallinen ilmiö ja siihen liittyvä lainsäädäntö vaihtelee maakohtaisesti. Prabha Kotiswaran (2014, 566) jaottelee seksityötä koskevan lainsäädännön neljään eri sääntelymalliin. Joissakin maissa seksityö on täysin kriminalisoitua, jolloin kaikki kaupalliseen seksiin liittyvä toiminta, mukaan lukien seksin myyminen, on laitonta. Prostituutio- ja seksityötutkimuksen kentällä tästä kaupallisen seksin sääntelymallista käytetään yleisesti nimitystä *abolitionistinen politiikka* (esim. Kontula 2009, 4). Toinen seksityön lainsäädäntömalli on kaupallisen seksin dekriminalisaatio, jolloin lainsäädäntö ei sisällä kaupallista seksiä rajoittavia lakeja, mutta seksikauppaa säätelee muu maakohtainen lainsäädäntö (Kotiswaran 2014, 566). Tästä sääntelymallista

käytetään myös nimitystä seksityön *regulationistinen politiikka* (esim. Kontula 2009). Kolmas lainsäädäntömalli on seksityön osittainen dekriminialisointi. Tässä mallissa kaikki kaupalliseen seksiin liittyvä toiminta, kuten parittaminen ja seksipalveluiden ostaminen, on laitonta, mutta seksin myyminen itsessään ei ole kriminalisoitua toimintaa. Viimeinen malli on seksityön legalisointimalli, jossa valtio sääntelee kaupallista seksiä. Tässä mallissa valtio tyypillisesti kerää seksityöntekijöistä rekisteritietoja ja alan toimijoiden on käytävä ajoittain muun muassa pakollisissa sukupuolitauditestauksissa. (Kotiswaran 2014, 566.)

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa prostituutio on ollut pitkään kaupallista seksiä kuvaava käsite (Kontula 2008, 34). Käsite tulee latinankielen sanasta *prostitutio*, joka määritellään sanakirjassa ”ammattimaiseksi haureudeksi”. Käsite prostituoida [lat. prostituera] viittaa puolestaan henkilön toimintaan ja se merkitsee ”harjoittaa ammattimaista haureutta, häpäistä”. (Koukkunen 1990, 456–457.) Skaffarin (2010, 17, 22) mukaan kaupallista seksiä ilmiönä tarkastellaan usein sosiaalisena ongelmana ja sen määrittelyt sekä hallintakeinot ovat muuttuneet ajan saatossa. Tutkimuskentällä aihetta on tarkasteltu runsaasti esimerkiksi medikalisaation, seksityön patologisoinnin, uhridiskurssin ja sosiaalisen stigman näkökulmista (Kontula 2008, 16–18). Skaffari (2010, 36) kuitenkin toteaa, että prostituution ongelmalähtöiset määrittelyt tarkastelevat usein varsin kapeakatseisesti alan toimijoita rikollisuuden, huono-osaisuuden tai syrjäytymisen näkökulmista.

Viime vuosikymmenten aikana useat eri tutkijat ovat kyseenalaistaneet prostituutio-termin käytön. Kritiikin myötä tutkimuskentälle on syntynyt suuntaus, joka tarkastelee kaupallista seksiä mieluummin seksityö- ja seksityöntekijä-käsitteiden kautta (Kontula 2008, 34). Skaffarin (2010, 39) mukaan sosiaaliset ilmiöt muuttuvat eri aikakausina. Tämä edellyttää käsitteiden ja ilmiöiden uudelleen määrittelyä. Tässä mielessä seksityö-termi kuvaa laajemmin kaupallisen seksin toimintakenttää, huomioiden muun muassa alan ammatillistumisen ja kasvun. (Mt., 39.) Kritiikki prostituutio-käsitettä kohtaan kohdistuu erityisesti seksityöntekijöiden ääneen puuttumiseen ja käsitteen negatiiviseen painolastiin. Esimerkiksi Kontula (2009, 1) on arvostellut prostituutio-termin käyttöä siitä, että se huomioi varsin kapeasti seksityöntekijän oman toimijuuden ja kokemuksen. Myös Sandersin ym. (2009, 1–2) mukaan sana on leimaava sisältäen negatiivisen mielleyhtymän ”poikkeavasta naisesta”, joka rikkoo hyväksytyn feminiinisyyden normeja.

Käsitteitä prostituutio ja seksityö käytetään toisinaan rinnakkain ja kritiikkiä on kohdistettu erityisesti prostituoitu-käsitettä kohtaan. Esimerkiksi Skaffari (2010, 39–40) kuvaa kaupallista seksiä käsitteellä prostituutio, mutta toteaa käsitteen prostituoitu määrittävän kokonaisvaltaisesti yksilön ”huonoksi naiseksi”. Hänen mukaansa termi prostituoitu jättää ulkopuolelle kaiken sen muun, mitä ihmisen identiteettiin liittyy. Lisäksi käsite määrittää yksilön objektiksi ja on sukupuolittunut termi, joka kytkeytyy eritoten naisiin.

Seksityö-käsitteen otti käyttöön yhdysvaltalainen, seksityöntekijänä itsekin toiminut, Carol Leigh (1997) edustaessaan seksityöntekijöitä San Franciscossa järjestetyssä konferenssissa 1970-luvun lopussa. Hän perusteli termin käyttöönottoa muun muassa sillä, että se kuvaa juuri sitä toimintaa, jota seksityöntekijät tekevät työkseen ansaitakseen elantonsa. Käsitteen tarkoituksena oli purkaa alaan liittyvää stigmaa ja häpeää, ja toimia käsitteenä, jolla alan toimijat voisivat kutsua työskentelyään. Prostituutio-sanan Leigh koki sen sijaan tahratuksi ja kiertoilmauksena häpeälliseen toimintaan. (Mt., 229–230.) Näin ollen myös seksityön määritelmään sisältyy ajatus seksipalveluiden vaihtamisesta taloudelliseen hyötyyn, mutta näkökulmassa korostuu seksityön merkitys *työnä*. Lisäksi käsite antaa paremmin tilaa seksityöntekijöiden omalle toimijuudelle ja äänelle. Seksityötutkimus korostaa erityisesti seksityöntekijöiden kokemuseräistä tietoa, empiriaa ja valtasuhteiden analyysia. (Kontula 2008, 34.)

Käsite seksityöntekijä viittaa henkilöön, joka myy seksipalveluita. Perinteisesti seksityötä on tarkasteltu sukupuolittuneena ilmiönä ja valtaosa akateemisesta tutkimuksesta ja poliittisista raporteista keskittyy naisiin kaupallisen seksin alalla (Sanders ym. 2009, 33–34). Sandersin ym. (2009, 34) mukaan tarkkaa seksityöntekijöiden lukumäärää on kuitenkin mahdotonta arvioida, koska tilastot alalla työskentelevistä perustuvat tyypillisesti maakohtaisiin viranomaisrekistereihin. Seksityön kriminalisointi ja toiminnan paikantaminen ”yhteiskunnan harmaalle sektorille” johtavat yleensä siihen, että ilmiön laajuutta on haastavaa mitata tilastollisesti (Skaffari 2010, 36). Poliisin rekisterit eivät kerro todellista arvioita seksityöntekijöiden määrästä, sillä tilastoihin kirjataan merkinnät vain heistä, jotka ovat syystä tai toisesta olleet tekemisissä poliisin kanssa. Seksityöntekijät ryhmänä ovat moninainen joukko sekä taustoiltaan että työn luonteen puolesta. He voivat työskennellä erilaisissa olosuhteissa ja monin eri tavoin, kuten esimerkiksi kaduilla, vuokratuissa asunnoissa, bordelleissa, julkisissa saunoissa, kotona, striptease-klubeilla, hierontapaikoissa tai maksullisina seuralaisina. (Sanders ym. 2009, 34.)

Sandersin ym. (2009, 34–35) mukaan on tärkeää, ettei yksilöitä määritellä vain seksityön kautta: seksin myyminen on osa yksilön arkikokemusta, ei ihmistä määrittävä ominaispiirre. Alalla toimivien arkielämä muodostuu monista eri tekijöistä, kuten sosiaalisista suhteista, vanhemmuudesta sekä lapsettomuudesta, ja heidän taustansa vaihtelevat henkilökohtaisten ominaisuuksien kuten iän, etnisyyden, sosiaalisten suhteiden tai seksuaalisuuden mukaan. Kapeakatseinen kuva kaupallisen seksin alasta lisää seksityöntekijöihin kohdistuvia ennakkoluuloja. Sen sijaan kaupallista seksiä tulisi tarkastella laajemmin yhteiskunnan eri osa-alueilla esiintyvänä ilmiönä. Esimerkiksi seksityöntekijöinä toimiviin miehiin ja transsukupuolisiin henkilöihin on kiinnitetty tutkimuskirjallisuudessa huomattavasti vähemmän huomioita suhteessa alalla toimiviin naisiin. Lisäksi miespuolisista seksityöntekijöistä vallitsee stereotypioita heidän homo- tai biseksuaalisuudestaan, vaikka tosiasiallisesti kaupallisen seksin alalla toimii myös heteroseksuaalisia miehiä, jotka eivät ota asiakkaakseen miehiä. (Mt. 17, 34–35, 37.)

Holly Wardlow'n (2004, 1017–1018) mukaan termin seksityö käyttö ei ole täysin yksiselitteistä eri tieteenalojen tutkijoiden keskuudessa, sillä syyt käsitteen käyttöön voivat vaihdella. Wardlow jaottelee syyt termin käytölle neljään eri osa-alueeseen. Ensinnäkin joillekin tutkijoille käsite edustaa yksinkertaisesti kulttuurisesti neutraalimpaa termiä kaupallisesta seksistä kuin prostituutio. Toiseksi sanan käyttö voi olla poliittinen kannanotto, jossa seksityö nähdään työnä muun palkkatyön ohella. Näkökulma korostaa muun muassa seksityöntekijöiden oikeuksia työturvallisuuteen. Kolmanneksi käsite viittaa vain itse aktiiviseen tulonhankintatoimintaan eli seksipalveluiden myymiseen, ei henkilön koko identiteettiin. Viimeiseksi Wardlow mainitsee tutkijoiden perustelevan käsitevalintaa sillä, että seksityö käsitteenä huomioi paremmin seksin myymisen taustalla olevat rakenteelliset tekijät ja syy-seuraussuhteet, kuten köyhyyden ja naisten vastuun perheen elättäjänä.

Käsitteille seksityö ja seksityöntekijä on paitsi kannattajansa myös vastustajansa. Esimerkiksi oikeustieteellisen tiedekunnan professori Johanna Niemi ja projektisuunnittelija Jussi Aaltonen (2013, 11) valitsevat tietoisesti olla käyttämättä kyseisiä termejä heidän oikeusministeriölle laatimassaan selvityksessä seksinostokiellon toimivuudesta. Niemi ja Aaltonen perustelevat näkemystään sillä, ettei selvityksen aikana noussut esiin tapauksia, joissa seksiä myyvä henkilö noudattaisi työlaainsäädäntöä tai yrittäjiä, jotka huolehtisivat yritystoimintaan liittyvistä velvoitteista.

Mielestäni kritiikkiä voidaan pitää ongelmallisena erityisesti siksi, että se jättää huomioimatta seksityöhön liittyvän stigman vaikutukset toiminnan harjoittamiseen työlaainsäädännön puitteissa sekä kapeakatseisen ajattelun seksityöstä vain lainsäädännön näkökulmasta. Myös Kontula (2009, 2) selvittää osuvasti käsitteisiin kohdistuvaa kritiikkiä kolmen eri tekijän valossa. Ensimmäiseksi syyksi seksityö-kritiikille hän mainitsee sen, että seksityötä on tavallisesti vaikeaa mieltää perinteiseksi ”sinihaalarityön” tunnusmerkit täyttäväksi toiminnaksi ja työksi. Toiseksi syyksi hän toteaa seksin ja rahan yhdistämiseen liittyvät myyttiset käsitykset, joiden sivuuttaminen on usein vaikeaa myös tutkijoiden keskuudessa. Lisäksi seksityö ja prostituutio käsitteet ovat jakautuneet poliittisesti jännittyneessä keskustelussa eri koulukuntien käyttöön. Tämä merkitsee sitä, että jo termiä käyttäessään tutkija tekee yhteiskunnallisen kannanoton kaupallisen seksin ilmiöön. (Mt.)

Kaupallinen seksi ilmiönä on paitsi käsitevalintojen, myös yhteiskunnallisella tasolla varsin ristiriitainen ja kiistelty aihe. Oman tutkimusprosessini aikana seksityö- ja prostituutio-käsitevalintojen pohtiminen on ollut oleellinen osa ilmiön tarkastelua. Tässä tutkimuksessa hahmotan kaupallisen seksin moniulotteiseksi ilmiöksi: seksityö voi olla tekijälleen työtä siinä missä jokin muu työ, mutta erityisesti köyhissä ja haavoittuvissa olosuhteissa elävien ihmisten seksin myymisen taustalla voi vaikuttaa tekijöitä, jolloin seksityö on tekijälleen elinehto. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä ymmärtää, että vapauden ja vaihtoehtojen puuttuminen kytkettyvät lopulta yhteiskunnallisiin tekijöihin, joita ovat esimerkiksi köyhyys, rasismi, päihdeongelmat ja ihmisten heikko työmarkkina-asema (Kontula 2008, 228). Ihmiskauppa ja lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ovat aina rikollista toimintaa, eikä niitä tule rinnastaa seksityöhön.

Tässä tutkimuksessa käytän seksipalveluita myyvistä henkilöstä käsitettä seksityöntekijä ja kaupallisesta seksistä pääsääntöisesti käsitettä seksityö. Wardlow’n (2004, 1017–1018) tavoin ajattelen, että ne ovat neutraalimpia ja kokijalähtöisempiä termejä kuvaamaan kaupallisen seksin toimintakenttää, sillä käsitteet eivät sisällä prostituutiolle tyypillistä negatiivista painolastia. Käytän tutkimuksessani kuitenkin toisinaan käsitettä katuprostituutio ja liikkuva prostituutio, sillä ne ovat vakiintuneita termejä seksityö- ja prostituutiotutkimuksen kentällä. Käsitevalintojen kautta pyrin purkamaan seksityöhön liittyvää stigmaa tunnustamalla seksityön toiminnaksi, jolla yksilö ansaitsee elantonsa. Kenties tärkein syy

käsitevalinnoilleni ovat kuitenkin seksityöntekijöiden kanssa käymäni keskustelut Intiassa tekemäni kenttämatkan aikana. Kentällä toimiessani tapasin useita seksityöntekijöitä, jotka antoivat kasvot mystifioituille alan toimijoille. Tutkijana koin kohtaamiset aidoiksi, mielenkiintoiseksi ja tutkiskeleviksi: tapaamisissa keskustelimme niin arkipäivän asioista, sovelluksen kehittämisestä kuin itse seksityöstä. Kenttämatkan jälkeen tuntui absurdilta käyttää tapaamistani naisista käsitettä prostituoitu, joka pitää sisällään halventavan sivumerkityksen jättäen huomioimatta heidän kokonaisvaltaiset identiteettinsä. Näin ollen käsitevalintani on ennen kaikkea eettinen valinta, jonka kautta haluan kunnioittaa alan toimijoita ja tutkimukseeni osallistuneita henkilöitä.

3.1.1 Seksityö Suomessa

Kontulan (2008, 38–41) mukaan Suomessa toimii karkeasti arvioituna noin 8000 seksityöntekijää, mutta todellista lukua on mahdotonta arvioida, sillä luvut perustuvat pitkälti viranomaisraportteihin ja poliisin kuulustelupöytäkirjoihin. Ennen 1990-luvun loppua kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa kaupallista seksiä on tarkasteltu runsaasti sosiaalihistoriallisesta näkökulmasta. Kiinnostus ilmiötä kohtaan kasvoi tutkimuskentällä Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen sekä seksikaupan kansainvälisen kasvun myötä. (Skaffari 2010, 18.) Sittemmin seksityötä ja prostituutiota on tarkasteltu erilaisissa tutkimuksissa esimerkiksi globalisaation vaikutusten (Penttinen 2004), seksityöntekijöiden kokemusten (Kontula 2008) sekä liikkuvan prostituution (Skaffari 2010) näkökulmista.

Seksityö voidaan mieltää sukupuolittuneeksi ilmiöksi. Tämä merkitsee sitä, että enemmistö seksityöntekijöistä on naisia ja valtaosa heidän asiakkastaan miehiä. Suomessa seksipalveluita tarjoavat henkilöt voidaan luokitella neljään eri päätyyppiin, jotka Kontula jaottelee *Suomessa asuviin ja vieraileviin ammattilaisiin* sekä *Suomessa asuviin ja vieraileviin satunnaisesti seksipalveluita tarjoaviin henkilöihin*. (Kontula 2005, 19.) Suomessa asuvat ammattilaiset voivat olla kantasuomalaisia tai pysyvän oleskeluluvan saaneita ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, jotka ansaitsevat valtaosan tuloistaan seksityöstä. Ammatillisuuden tunnuspiirteitä ovat esimerkiksi verojen maksaminen, osallistuminen seksityöntekijöiden vertaisverkostoihin sekä ammatillinen kehittyminen. Suomessa käyvät ammattilaiset viipyvät maassa tyypillisesti muutaman viikon ajan ja he työskentelevät vakituisesti jossain toisessa maassa. (Mt., 14–16.)

Suomessa asuvat satunnaisesti seksityötä harjoittavat henkilöt myyvät seksiä epäsäännöllisesti ja heillä on usein vakiintunut asiakaskunta. He ansaitsevat elantonsa pääosin jostakin muusta palkkatyöstä, jolloin seksityö on heille toissijainen tulonlähde. Tähän ryhmään kuuluvat myös sellaiset henkilöt, jotka elävät sosiaalisesti vaikeassa asemassa esimerkiksi päihderiippuvuuden tai mielenterveysongelmien takia. Toisaalta he voivat toimia myös korkeita ansioita tienaavina escort-seuralaisina. Suomessa käyvät satunnaisesti seksityötä harjoittavat henkilöt eivät tyypillisesti toimi kotimaassaan seksityöntekijöinä. Tähän ryhmään kuuluvat vierailevat Suomessa kerran tai useammin yleensä talousvaikeuksien vuoksi. (Kontula 2005, 14–16.)

Skaffari (2010, 23–24) käyttää valtioiden rajat ylittävästä seksin myymisestä termiä *liikkuva prostituutio*. Hänen mukaansa liikkuva prostituutio Suomessa voidaan mieltää sekä maan rajat ylittäväksi että kansallisten rajojen sisällä tapahtuvaksi toiminnaksi, jolloin seksityötä harjoitetaan eri kaupungeissa. (Mt.) Kotimaisen seksityön kentällä toimivia ulkomaalaisryhmiä ovat esimerkiksi Venäjältä, Virosta ja Kaukoidästä Suomeen saapuneet seksityöntekijät. Myös seksityön tavat ja toimintaympäristöt ovat painottuneet tiettyjen etnisten ryhmien mukaan. Esimerkiksi osittain tai pysyvästi Suomessa asuvat virolais- ja venäläistaustaiset henkilöt myyvät seksiä pääsääntöisesti yksityisasunnoissa, hotelleissa ja studioissa, kun taas thaimaalaiset työskentelevät thaihierontapalveluissa. (Kontula 2005, 35.) Sen sijaan afrikkalaistaustaisista seksityöntekijöistä ei ole löydettävissä juuri lainkaan tutkimustietoa. Skaffarin (2010, 27) mukaan tunnusomaista ulkomailta saapuville seksityöntekijöille on se, että he matkustavat Suomeen usein epävirallisia reittejä pitkin. Tämä merkitsee sitä, että ammattimaiset välittäjät tai tutut auttavat heitä järjestämään tarvittavat matka-asiakirjat, kuljetuksen ja toisinaan myös paikan, jossa seksityötä harjoitetaan. (Mt., 26.)

Suomessa seksipalveluiden myyminen ja ostaminen ovat laillista, mutta toimintaa säännellään useilla eri laeilla. Suomen rikoslaissa seksin ostaminen on rangaistavaa alaikäiseltä (743/2006) tai ihmiskaupan sekä parituksen uhrilta (384/2015). Näiden lisäksi järjestyslaki (612/2003) kieltää seksipalveluiden myymisen ja ostamisen julkisella paikalla. Tutkimukseni kohderyhmän kannalta merkittävän seksipalveluiden myyntiä rajoittava laki on ulkomaalaislaki (1214/2013). Ulkomaalaislain 148 momentin mukaan “ulkomaalainen voidaan käännäyttää pois Suomesta, jos hänen voidaan perustellusta syystä epäillä

myyvän seksuaalipalveluja”. Kontula (2008, 52) toteaaakin, että juuri ulkomaalaislaki pakottaa EU:n ulkopuolelta tulevien seksityöntekijöiden toimimaan Suomessa näkymättömästi. Pelko maahantulon eväämiseksi kasvattaa luonnollisesti kynnystä hakeutua viranomaisturvan piiriin vaarallisissa tilanteissa.

3.1.2 Seksityö Intiassa

Voidaksemme ymmärtää kaupallisen seksin monitahoista ilmenemistä Intiassa on tunnettava hieman myös Intian kulttuuria ja sen poikkeuksellista yhteiskuntarakennetta. Historian valossa Intiaa voidaan kuvata vanhaksi sivilisaatioksi, mutta valtiona maa on nuori. Intia on Ison-Britannian entinen siirtomaa, joka itsenäistyi vuonna 1947. (Tenhunen 2006, 25–26.) Maa koostuu 28 erillisestä osavaltiosta, joiden välillä on merkittäviä taloudellisia ja sosiaalisia eroavaisuuksia. Intian kansalliskieli on hindi, mutta maan moninaisuutta kuvastaa osuvasti lukuisat eri kielet, sillä Intiassa puhutaan yhteensä noin tuhatta kieltä. (Mt., 31, 33.)

2010-luvulla Intiassa on vallinnut laaja poliittinen ja yhteiskunnallinen murros. Vaikka Intia kuuluu maailman nopeimmin kasvaviin talouksiin, on se yksi maailman köyhimmistä maista. Intiassa julkisen keskustelun ytimessä ovat olleet pitkään yhteiskunnassa vallinneet laiminlyödyt sosiaaliset ongelmat, kuten korruptio, hallinnolliset epäkohdat, kuolemanrangaistus, naisiin kohdistuva väkivalta sekä demokratian edistäminen. (Dréze & Amartya 2013, 7, 18.) Yleisesti ottaen yhteiskunnan epäkohtien tunnistaminen ja niihin puuttuminen ovat keskittyneet pitkälti etuoikeutettujen ryhmien sekä vauraan keskiluokan ongelmiin. Sen sijaan yhteiskunnan marginaalissa elävien elämäntilanteisiin on kiinnitetty huomioita vain vähän, vaikka myönteistäkin kehitystä on tapahtunut. Esimerkiksi naisiin kohdistuva väkivalta on maassa merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, josta on tullut iso poliittinen kysymys vuonna 2012 linja-autossa tapahtuneen nuoren naisen joukkoraiskauksen johdosta. Tapaus sai laajalti maailmanlaajuisia julkisuutta, jonka johdosta sukupuolten väliseen epätasa-arvoon on alettu kiinnittämään enemmän huomiota. Yksi sukupuolittunut ongelma Intiassa onkin ollut poliisin vähättelevä suhtautuminen naisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. (Dréze & Amartya 2013, 7.)

Intiassa eriarvoisuus on koko maata koskettava ongelma, mikä on nähtävissä koko yhteiskuntajärjestelmässä. Maassa vallitsee äärimmäisen hierarkkinen kastijärjestelmä,

jonka perusteella ihmisiä asetetaan eriarvoiseen asemaan. Kastijärjestelmä on laissa kielletty, mutta se elää vahvasti maan pinttyneissä käytännöissä. Järjestelmässä ihmisiä lokeroidaan kastien, luokkien ja sukupuolten mukaan ja tämä aiheuttaa muun muassa taloudellisten resurssien epäoikeudenmukaista jakautumista. Se ylläpitää yhteiskunnan epätasa-arvoisia rakenteita. Lisäksi sukupuolten välinen epätasa-arvo on Intiassa harvinaisen laajaa, mikä ilmenee tietyillä alueilla erityisen voimakkaasti. (Dréze & Amartya 2013, 231.)

Gangoli Geetanjali (2008) kirjoittaa artikkelissaan ”Indian feminists and prostitution”, että Intiassa feministiset liikkeet ovat ottaneet kantaa seksityöhön liittyviin kysymyksiin joko vaikenemalla, määrittelemällä sen väkivallaksi tai tarkastelemalla seksityötä valintana ja vapautena. Esimerkiksi Intian naisasialiike on tuonut esiin luokan ja kastijärjestelmän vaikutukset osana naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, mutta naisten välisten intersektionaalisten erojen huomioiminen on jäänyt keskustelussa varsin niukaksi. Tässä mielessä naisten oikeuksia on pyritty edistämään erityisesti valtavirran näkökulmasta, mutta keskustelun ulkopuolelle ovat jääneet muun muassa seksuaalivähemmistöt ja seksityöntekijät. (Mt. 22–23.)

Intiassa radikaalifeministit ovat rinnastaneet seksityön äärimmillään pornografiaan ja lapsiprostituutioon. Radikaalifeministisessä ajattelumallissa seksityö nähdään naisiin kohdistuvana vallankäyttönä sekä sortona, ja alan toimijat toteuttavat miesten fantasioita. Seksityöhön omasta halusta päätyneiden naisten on puolestaan todettu kärsivän tiedonpuutteesta. Samaan aikaan seksityöntekijöiden oikeuksia ajavat järjestöt ovat kyseenalaistaneet feminististen liikkeiden oikeuden puhua heidän puolestaan. Eri järjestöt ovat ajaneet seksityöntekijöiden oikeuksia tunnustamalla seksityön työksi, purkamalla seksityöhön liittyvää stigmaa sekä kannattamalla alan toimijoiden kuntoutusta ja toisaalta myös ennaltaehkäisemällä alalle päätymistä. Lisäksi seksityöntekijöiden oikeuksia ajavat järjestöt ovat kritisoineet muita liikkeitä siitä, että he tarkastelevat seksityöntekijöitä homogeneenisena ryhmänä ja jättävät huomioimatta heihin kohdistuvan väkivallan. (Geetanjali 2008, 26–35.)

Sahnin ja Shankarin (2008, 15) mukaan seksityötä Intiassa on tarkasteltu tutkimuskirjallisuudessa varsin hajanaisesti. Tutkimuskentällä trendinä ovat olleet toisaalta paikalliset

etnografiset tutkimukset, joissa tarkastellaan seksityön alueellisia todellisuuksia eri puolilla Intiaa. Sahnin ja Shankarin mukaan etnografisen tutkimuksen yleistymisen on luonnollinen jatkumo paikalliselle ruohonjuuritason järjestötyölle, jota tehdään laajasti seksityöntekijöiden parissa eri puolilla maata. Yhtäältä akateemisessa tutkimuskirjallisuudessa aihetta on tutkittu runsaasti historiallisesta näkökulmasta. Eri alojen tutkijat ovat olleet kiinnostuneita lukuisista sosiokulttuurisista muutoksista Intiassa ja niiden vaikutuksista seksityöhön. Analyysin kohteina ovat olleet muinaiset, keskiaikaiset, kolonialistiset sekä postkolonialistiset siirtymät ja niiden vaikutukset seksityöhön. Lisäksi seksityötä Intiassa on tarkasteltu erilaisten teoreettisten viitekehysten kautta suhteessa valtavirtaan ja naiseuteen. (Mt.) Mumbaissa aihetta on tutkittu esimerkiksi hiv:n ja väkivallan (Karandikar & Gezinski 2013b; Karandikar & Própero 2010), ihmiskaupan (Joffres ym. 2008) sekä seksityöntekijöiden tarpeiden (Gezinski & Karandikar 2013) näkökulmista.

Intiassa seksin myyminen on periaatteessa laillista, mutta kaikki seksikauppaan liittyvä toiminta, kuten parittaminen, bordellien omistaminen sekä seksin ostaminen ja myyminen julkisilla paikoilla on laitonta (Wad & Sharayu 2008, 212). Ihmisiä päätyy alalle eri kasteista ja luokista monista eri syistä (Geetanjali 2008, 29). Seksin myyminen voi olla ainoa elinkeino kouluttamattomille ja äärimmäisessä köyhyydessä eläville naisille ja siten myös taloudellinen elinehto, mutta osa myy seksiä osa-aikaisesti jonkun muun palkkatyön ohella (Sahni & Shankar 2008b, 171–172). Seksityöntekijöitä työskentelee esimerkiksi kaduilla, kotona, hotelleissa ja motelleissa sekä bordelleissa (Sambasivan ym. 2011, 269).

Sambasivanin ym. (2011) mukaan seksityöntekijät ovat maassa erittäin marginalisoitu ryhmä, jonka vuoksi alalla työskentelevät ihmiset ovat haavoittuvaisia erilaisille sosiaalisille, taloudellisille ja terveydellisille ongelmille. He ovat tyypillisesti korkeassa riskissä altistua hiv:lle sekä muille seksitaudeille ja elävät usein köyhyydessä. (Mt., 267, 269.) Intiassa seksityöntekijät ovat olleet kautta aikojen hierarkkisesti eri asemassa suhteessa yhteiskuntaan ja toisiinsa, mutta ala ei ole aina leimannut naisia kastijärjestelmän pohjalta. Esimerkiksi muinaisajan temppelitaansijat ja kurtisaanit, *devadasit*, olivat varsin arvostettuja sikäläisessä yhteiskunnassa. (Sahni & Shankar 2008b, 175–176.)

Mumbaissa sijaitsee Aasian suurimpana pidetty punaisten lyhtyjen bordellialue, Kamat-hipura, jossa työskentelee arviolta 5000 nais-, mies- ja transukupuolista seksityöntekijää

(Gezinski & Karandikar 2013, 552). Lindsey Gezinskin ja Sharvari Karandikarin (2013) mukaan Kamathipura on paitsi Aasian suurin, myös vanhin ja pahamaineisin bordellikeskittymä, joka koostuu useista erillisistä kujista (lanes), joita reunustavat bordellien lisäksi pienet kojut, teehuoneet sekä kapakat. Bordellit koostuvat useista pienistä huoneista, joissa seksityöntekijät työskentelevät. Osa Kamathipurin alueella työskentelevistä ihmisistä on ihmiskaupan uhreja, jotka on pakotettu prostituutioon. He ovat usein kotoisin Intian maaseutukylistä tai naapurimaista Bangladeshista ja Nepalista. Osa alueen seksityöntekijöistä on puolestaan asunnottomia ja he vuokraavat bordellihuoneita tunneiksi seksityötä varten. Gezinskin ja Karandikarin mukaan seksityöntekijät joutuvat myös usein konflikteihin bordellien omistajien, parittajien, asiakkaiden sekä kollegoiden kanssa. (Mt.) Tämän tutkimuksen kannalta on oleellista mainita, ettei kukaan testaajista kertonut työskentelevänsä Kamathipurin bordelleissa.

3.2 Seksityön stigma

Seksityöntekijöiden asemaan ja oikeuksiin vaikuttaa merkittävästi kaupalliseen seksiin liitetty stigma. Erving Goffmann (1986, 2–3) viittaa stigmalla yleensä negatiiviseksi miellettyyn ominaisuuteen, joka leimaa yksilön tai ryhmän poikkeavaksi yhteiskunnassa pidetystä normista. Goffmannin mukaan yhteiskunnassa vallitsee eräänlainen sosiaalinen järjestelmä, jonka perusteella ihmisiä kategorisoidaan ”normaaleiksi” tai normaalista ”poikkeaviksi” erilaisten piirteiden perusteella. Tätä kategorisointia tehdään sekä ihmisten henkilökohtaisten ominaisuuksien kuten luonteenpiirteiden että rakenteellisten ominaisuuksien kuten esimerkiksi ammatin perusteella. Stigmaan liittyy oleellisesti myös ihmisten ylläpitämät stereotypiat erilaisista yksilöihin ja ryhmiin liitetystä attribuutioista. Tämä merkitsee sitä, että tiettyihin ominaisuuksiin tai toimintaan liitetään negatiivisia ennakkoluuloja, jolloin jokin piirre leimataan normista poikkeavaksi tai häpeälliseksi. (Mt., 1–4.)

Kontula (2008, 57) kuvaa stigmaa kaksisuuntaiseksi prosessiksi, jossa yksilön normista poikkeava ominaisuus aiheuttaa ympäristössä ulossulkemista. Yhtäältä tämä merkitsee sitä, että ympäristö tulkitsee stigmatisoidun toimintaa ja käyttäytymistä vain hänen poikkeavan ominaisuutensa kautta, jolloin yksilöön liitetty stigma syvenee. Toisaalta ulkopuolisten negatiivinen suhtautuminen yksilöön voi vaikuttaa stigmatisoituun siten, että

hän alkaa toteuttaa ympäristön luomia ennakkoluuloja omassa toiminnassaan. Sosiaalinen stigma siis sulkee yksilön ulos yhteisöstä ja erottelee hänet poikkeavaksi muista, jolloin ihminen voi alkaa toimia valtavirran asettamien ennakkoluulojen mukaisesti.

Sandersin ym. (2009, 2) mukaan sosiaalinen stigma on ollut yksi keskeinen teema seksityöntekijöihin liittyvissä kirjoituksissa kautta aikojen. Vahvin kaupalliseen seksiin liitetty mielikuva on myytti huorasta. Se liittyy ihmisten moraalikäsityksiin kunniallisesta naisesta, seksistä ja seksuaalikäyttäytymisestä. Perinteisesti huorastigma on koskettanut naisia, jotka rikkovat yleistä seksuaalimoraalia seksin myymisellä tai jollakin muulla ”epäsopivalla” tavalla, kuten aktiivisella seksielämällä useiden seksikumppanien kanssa. (Kontula 2008, 58, 90–91.) Seksiä myydessään ihmisen ajatellaan rikkovan yleisiä moraalikäsityksiä ja luopuvan ikään kuin kunniastaan asettamalla kehonsa vastikkeeksi rahalle ja miehelle halulle (Pheterson 1993, 41, 46). Seksityö liitetään usein myös järjestäytyneeseen rikollisuuteen (Kontula 2008, 58).

Seksityön stigmaan kytkeytyy myös myytti, jonka perusteella seksityöntekijät leimataan uhreiksi. Uhripuheessa seksityöntekijän kuvataan myyvän seksiä pakotettuna tai toistaakseen lapsuudessa koettuja traumaattisia hyväksikäyttökokemuksia. Uhidiskurssia oikeutetaan sillä, että siinä seksityöntekijöitä ei nähdä rikollisina tai syntisinä naisina, vaan pikemminkin olosuhteiden uhrina. (Kontula 2008, 60–62.) Skaffarin (2010, 34) mukaan seksityöntekijöiden määrittelemisen uhreiksi on ongelmallista, koska se leimaa naiskauppaan liittyvissä tulkinnoissa sellaiset seksityöntekijät poikkeaviksi muista, jotka eivät identifioi itseään uhreiksi. Lisäksi seksityöntekijöihin voi kohdistua useita stigmoja samanaikaisesti esiintyvien ominaisuuksien johdosta (Kontula 2008, 78). Tällöin seksityö yhdistetään johonkin toiseen ominaisuuteen, kuten seksuaalisuuteen tai etniseen taustaan. Esimerkiksi Suomessa itäeurooppalaisiin naisiin kohdistuu ennakkoluuloja seksityöntekijänä toimimisesta. (Mt.)

Stigman johdosta alalla työskentelevät kohtaavat syrjintää ja ennakkoluuloja sekä yksityisellä että julkisella alueella. Lacey Sloanin ja Stephanie Wahabin (2000, 474) mukaan seksityöntekijät voivat tulla syrjityksi perheyhteisön sisällä ja menettää äärimmillään esimerkiksi lapsen huoltajuuden seksityön johdosta (länsimaalaiset seksityöntekijät). Stigmaan kytkeytyvät myytit ja ennakkoluulot aiheuttavat sen, että seksityöntekijät nähdään

yhteiskunnan ”toisina” ja heitä pidetään oman yhteisönsä ulkopuolisina henkilöinä. Stigman vaikutukset vaihtelevat yksilökohtaisesti ja sen seuraukset ovat yhteydessä ihmisen henkilökohtaisiin resursseihin, sosiaaliseen ympäristöön sekä seksityön määrään. (Kontula 2009, 58, 78.)

Tässä tutkimuksessa seksityön stigma nousee keskeiseksi käsitteeksi tarkasteltaessa turvasovelluksen kehittämiseen liittyviä erityispiirteitä. Seksityöhön liitetyt ennakkoluulot ja myytit elävät myös viranomaisten keskuudessa, mikä vaikuttaa osaltaan siihen, että alan toimijat suhtautuvat viranomaisiin usein varautuneesti. Seksityöntekijät nähdään useissa vakiintuneissa instituutioissa yhteiskunnan marginaalissa elävänä ”ongelmaryhmänä”, johon esimerkiksi poliisi voi suhtautua arveluttavasti. (Kontula 2008, 59, 68.) Se, että viranomaiset saattavat asennoitua välinpitämättömästi seksityöntekijöiden esittämiin väkivaltasyytöksiin, on johtanut käytännössä siihen, että seksityöntekijät ilmoittavat poliisille harvoin pahoinpitelyistä tai raiskauksista (WHO 2005, 1). Stigma ja seksityöntekijöiden heikko oikeusturva esimerkiksi raiskaustapauksissa ovat syitä, joiden vuoksi väkivallasta ei ilmoiteta viranomaisille (Kontula 2008, 48). Myös tutkimukseeni osallistuneet henkilöt nostivat toistuvasti esiin sen, että stigman johdosta seksityöntekijät eivät koe viranomaisturvaa ensisijaiseksi ongelmatilanteissa.

3.3 Väkivalta ja turvallisuus

Lukuisat tutkimukset ja raportit osoittavat, että kaupallisen seksin alalla työskentelevät ovat korkeassa riskissä kohdata työperustaista väkivaltaa (esim. WHO 2005; Sanders & Cambell 2007; Rhodes ym. 2008; Sanders ym. 2009). Seksityöntekijät kohtaavat väkivaltaa kaikkialla maailmassa ja stigman johdosta alalla työskentelevät joutuvat usein syrjivien käytäntöjen kohteiksi omassa yhteiskunnassaan. Seksityö on useissa maissa kokonaan tai osittain kriminalisoitu, mikä tekee seksityöntekijästä erityisen haavoittuvan väkivallalle. (WHO 2005, 1.) Valtaosa seksityöhön ja väkivaltaan liittyvistä tutkimuksista tarkastelee katu ympäristöissä työskenteleviin seksityöntekijöihin kohdistuvaa väkivaltaa, sillä kaduilla työskennellessä väkivaltariski on korkea (Sanders & Cambell 2007, 1). Asiakkaiden tekemän väkivallan lisäksi seksityöntekijät voivat kokea väkivaltaa, häirintää ja asiatonta käytöstä poliisin taholta (esim. Rhodes ym. 2008; WHO 2005; Kontula 2008, 68). Sanders ja Cambell (2007, 1) kuitenkin huomauttavat väkivaltariskien koskettavan

kaikkia kaupallisen seksin alalla työskenteleviä, ei vain kaduilla työskenteleviä. Väkivallan muodot voivat vaihdella riippuen siitä, työskenteleekö seksityöntekijä sisätiloissa vai katuympäristöissä.

Seksityöntekijät voivat kohdata työssään kaikenlaisia väkivallan muotoja mukaan lukien henkisen, fyysisen, taloudellisen ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan (esim. Sanders ym. 2009; Sanders & Cambell 2007; WHO 2005). Esimerkiksi seksityöntekijöiden kokee väkivaltaa ja turvallisuutta Iso-Britanniassa tarkastelevassa tutkimuksessa (Sanders & Cambell 2007) seksityöntekijät kertoivat kohdanneensa työssään monenlaisia eri väkivallan muotoja, uhkailua ja häirintää. Väkivalta oli niin fyysistä, henkistä kuin seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Erilaisia väkivallan ilmenemistapoja olivat esimerkiksi fyysistä väkivaltaa sisältävät ryöstöt ja varkaudet sekä seksuaalisuutta loukkaava väkivalta, kuten ennalta sopimattomiin seksiakteihin pakottaminen tai kondomin riisuminen kesken seksin. Henkistä väkivaltaa esiintyi loukkaavan ja epäkohteliaan kielenkäytön muodossa. Väkivaltaa saattoi myös esiintyä tilanteessa, jossa asiakas kieltäytyy maksamasta sovittua summaa seksipalvelun jälkeen. (Mt. 7–9.) Seksityötä harjoittavat naiset myös kuolevat useammin väkivallan seurauksena kuin missään muussa ammatissa. Erityisesti huumeita käyttävät seksityöntekijät ovat haavoittuvaisia väkivallalle. (Sanders ym. 2009, 43.)

Tarkasteltaessa seksityöntekijöihin kohdistuvaa väkivaltaa on syytä mainita, etteivät kaikki seksin ostajat ole väkivaltaisia, eivätkä kaikki seksityöntekijät kohtaa väkivaltaa. Esimerkiksi Kontulan (2008, 48) Suomessa toteuttamassa väitöskirjatutkimuksessa seksityöntekijät kertoivat vain harvoin asiakkaiden heihin kohdistamasta väkivallasta. Myös Sanders ym. (2009, 44) kirjoittavat, että yleisen uskomuksen vastaisesti valtaosa kaupallisen seksin alalla työskentelevistä ei ole kohdannut väkivaltaa työssään. Seksityöntekijöillä on usein henkilökohtaisia turvallisuusstrategioita väkivaltariskien ennaltaehkäisemiseksi. Esimerkiksi työskentely-ympäristön huolellinen valitseminen, henkilökohtaiset valinnat, ihmissuhdetaidot, maksun periminen ennakoon sekä kollektiivinen turva ovat turvallisuutta edistäviä tekijöitä seksityössä. (Mt., 10–11.) Myös vakituiset asiakkaat voivat madaltaa väkivallalle altistumista seksityössä (Skaffari 2010, 269).

Tutkimukseni kannalta on oleellista huomioda, ettei kaikilla seksityöntekijöillä ole mahdollisuutta valita työskentely-ympäristöään tai asiakkaitaan, vaan he joutuvat ottamaan

riskejä oman turvallisuutensa kustannuksella. Tässä mielessä voidaan todeta, että mitä köyhemmissä ja korruptoituneemmissa olosuhteissa seksityöntekijät elävät, sitä suurempi riski heillä on kohdata väkivaltaa työssään. Artemiksen sateenvarjo -hankkeen kehittämistyön taustalla onkin ollut ajatus suunnitella sovellus, joka soveltuu myös korkeassa väkivaltariskissä eläville eli köyhissä katuympäristöissä työskenteleville seksityöntekijöille.

3.4 Seksityö ja teknologia

Teknologian hyödyntäminen seksityössä on yleistynyt runsaasti viime vuosikymmenellä (esim. Cunningham ym. 2017; Sanders ym. 2009, 28; Kontula 2009, 74). Internet, erilaiset digiympäristöt ja sosiaalinen media ovat mahdollistaneet paitsi seksipalveluiden ostamisen ja myymisen verkossa, niin myös sen, että alan toimijat markkinoivat palveluitaan yhä enemmän verkossa (Cunningham ym. 2017, 1–4). Internetin myötä yhä useammat seksityöntekijät ovat lakanneet mainostamasta palveluitaan printtilehdissä ja siirtyneet organisoimaan toimintaansa verkossa (Sanders ym. 2009, 28).

Kaupallisen seksin digitaalisia tiloja ja verkkotyöympäristöä tarkastelevassa artikkelissa Cunningham ym. (2017, 3–6) määrittelevät internetperustaisen seksityön toiminnaksi, jossa seksityöntekijä myy tai markkinoi verkossa tarjoamiaan palveluita joko itsenäisesti, kollektiivisesti tai jonkun yrityksen kautta. Heidän mukaansa internetperustainen seksityö eroaa perinteisestä seksityöstä siten, että tapaamiset asiakkaan kanssa eivät ole kasvokkaisia, vaan palveluita tarjotaan tietokoneen, tabletin tai puhelimen välityksellä. Seksityössä internetiä ja erilaisia digialustoja hyödynnetään eri tavoin: omat nettisivut, sosiaalinen media, kuten Twitter ja Facebook, sekä erilaiset profiilit alan sivustoilla ovat digitaalisia areenoita, joissa palveluita markkinoidaan ja myydään. Lisäksi internet ja sosiaalinen media tarjoavat mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa toisten alalla työskentelevien kanssa. (Mt., 3–7.)

Kontulan (2009) mukaan internet on muuttanut merkittävästi seksityön kenttää ja parantanut esimerkiksi seksityöntekijöiden yksityisyyden suojaa, sillä asiakkaita on mahdollista hankkia anonyymisti internetistä. Lisäksi internet ja erilaiset teknologiat ovat luoneet kaupallisen seksin alalle uudenlaisia palveluita (Cunningham ym. 2017, 1). Yhtenä esi-

merkkinä Cunningham ym. mainitsevat videotapaamiset web-kameran välityksellä. Voidaan ajatella, että parhaimmillaan informaatio- ja kommunikaatioteknologia on parantanut seksityöntekijöiden palveluiden organisointia, tehnyt toiminnasta ammattimaisempaa ja lisännyt työturvallisuutta, mutta samaan aikaan se on luonut alalle uusia turvallisuusuhkia ja haasteita. (Mt.)

Cunningham ym. (2017, 3) painottavat yksilöiden henkilökohtaisten taustojen olevan yhteydessä siihen, kuinka teknologiaa hyödynnetään seksityössä. Esimerkiksi taloudelliset kustannukset, yksityisyyden suojaan liittyvät kysymykset, maahanmuuttajastatus ja koulustausta linkittyvät yksilön valintoihin ja päätöksiin käyttää teknologiaa seksityön välineenä. Cunningham ym. (2017) mainitsevat esimerkiksi maahanmuuttajastatuksen olevan yhteydessä siihen, mitä digialustoja seksipalveluiden markkinoimisessa käytetään. Tyypillisesti valinnat liittyvät yksityisyyden suojaan ja anonymiteettiin, sillä joillakin digialustoilla saatetaan kysyä ihmisen henkilötietoja ja kansalaisuutta, jotta alustalle voi rekisteröityä. Seksityötä digitaalisella aikakaudella tarkastelevassa artikkelissa Angela Jones (2015, 1) esittääkin kriittisemmän näkökulman seksityön digitalisoitumiseen. Jonesin mukaan viimeaikaiset tutkimukset seksityön digitalisoitumisesta ovat ylioptimistisia ja ne keskittyvät liikaa teknologioiden tarjoamiin positiivisiin muutoksiin kaupallisen seksin alalla. Mikäli seksityön digitalisoitumista tarkastellaan vain myynnin ja markkinoinnin näkökulmista, muodostuu seksityöstä homogeeninen kuva, joka häivyttää seksityön monimuotoisuuden sekä yksilöiden väliset erot.

Vaikka tutkimus seksityön digitalisoitumisesta on lisääntynyt jonkin verran viime vuosina, on seksityöntekijöille suunnatusta teknologian kehittämisestä toistaiseksi vain vähän tutkimusta. Yhtenä esimerkkinä vastaavasta tutkimuksesta on Nithya Sambasivan, Julie Sage Weberin ja Edward Cutrellin (2011) tutkimus Intiassa toteutetusta seksityöntekijöille suunnatun automatisoidun viestintäjärjestelmän (*a Phone-based broadcasting system*) pilotoinnista. Järjestelmä perustuu seksityöntekijöille lähetettäviin automaattisiin ääniviesteihin ja ilmoituksiin, jotka pitävät sisällään muistutuksia terveystarkastuksista, järjestön tapahtumista ja mikrolainojen eräpäivistä. (Mt.) Terveystarkastuksen puolella seksityöntekijöille on kehitetty sormenjälkipohjaista potilastunnistusjärjestelmää Zimbabwe (Wall ym. 2015). Lisäksi seksityöntekijöiden teknologian kehittämistä on tutkittu Englannissa hankkeessa, jossa seksityöntekijöille kehitettiin vertaisuuteen ja heidän

omiin kokemuksiinsa perustuvaa digitaalista rekisteriä vaarallisista asiakkaista (Stroh-mayer, Laing & Comber 2017). Tällä tutkimuksella pyrin osaltani lisäämään ymmärrystä seksityöntekijöiden turvallisuutta edistävän teknologian kehittämisestä.

4 TUTKIMUSPROSESSIN TOTEUTUS JA METODOLOGISET VALINNAT

Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jossa hyödynnän väljästi myös etnografista tutkimusotetta. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen tapaustutkimuksen taustaa ja sen toteutumista tutkimuksessani. Seuraavassa alaluvussa käsittelen etnografiaa tutkimusotteena sekä kentälle pääsyä. Kolmannessa alaluvussa pohdin tutkimuksen rajaukseen liittyviä kysymyksiä, jonka jälkeen esittelen tutkimuksen aineistonhankintamenetelmät. Viidennessä alaluvussa kuvaan aineiston analyysiprosessia. Lopuksi pohdin tutkimuseettisiä kysymyksiä ja tutkijapositiotani.

4.1 Tutkimuksen lähestymistapana tapaustutkimus

Tämän tutkimuksen lähestymistapa on tapaustutkimus, jonka käsitän Markku Laineen, Jarkko Bambergin ja Pekka Jokisen (2007, 9) tavoin tutkimustavaksi, jonka päämääränä on tuottaa yksityiskohtainen kuvaus seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisen erityispiirteistä useita tutkimusmenetelmiä hyödyntäen. Maria Saarela-Kinnusen ja Jari Eskolan (2010, 190) mukaan lähestymistavan määrittely ei ole yksiselitteistä, koska tapaustutkimusta on mahdollista tehdä monilla eri tavoin. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tapaustutkimuksen kehitykseen on vaikuttanut vahvasti Chicagon koulukunta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, jolloin sosiologit ja sosiaalityöntekijät toteuttivat yhteisiä tutkimushankkeita kaupungistumisen ja muuttoliikkeen aiheuttamista sosiaalisista ongelmista. Koulukunnan tavoitteena oli tuottaa tietoa muutosten aiheuttamista ilmiöistä haastatteleamalla ja havainnoimalla vähävaraisia kaupunkiin muuttaneita henkilöitä, jotka jäivät usein virallisten dokumenttien ulkopuolelle. Chicagon koulukunnan ohella tapaustutkimus alkoi yleistyä antropologien keskuudessa, jotka tekivät osallistavaa havainnointia erilaisissa yhteisöissä, heimoissa ja kylissä. (Laine ym. 2007, 13–14.)

Robert Staken (1995, 2) mukaan tapaustutkimuksessa on oleellista, että tutkittava aihe muodostaa yhden tapauksen. Se voi muodostua esimerkiksi yksittäisen henkilön, luokkahuoneen, koulun tai innovatiivisen projektin ympärille, mutta sen sijaan esimerkiksi koulujen väliset suhteet tai syyt innovatiiviseen opettamiseen ovat harvemmin tapauksia (mt.). Tutkimuskohteena on yleensä jokin ilmiö tai tapahtumakulku, mutta Laine ym. (2007, 9–10) huomauttavat, että tutkijan on kyettävä erottamaan *tapaus* ja *tutkimuskohde* toisistaan. Tapaustutkimuksen keinoin tuotetaan tietoa jostakin tietyistä asiasta, ilmiöstä tai prosessista, jolloin tutkimuksen päämääränä on muodostaa yksityiskohtainen kuvaus tutkittavasta tapauksesta (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 190; Laine ym. 2007, 10).

Tapaustutkimuksen keinoin on mahdollista kokeilla, laajentaa tai tarkentaa jo olemassa olevia teorioita tai rakentaa uusia teoreettisia näkemyksiä uudenlaisten ilmiöiden ympärille. Sen yhtenä lähtökohtana voi myös olla jonkun marginaaliryhmän aseman näkyväksi tekeminen, jolloin tutkimuksessa on mielekästä hyödyntää aikaisempaa tutkimusta tai teorioita, vaikkakin tavoitteena olisi tuottaa uutta tietoa tutkittavasta ryhmästä. Vaihtoehtoisesti tapaustutkimusta voidaan hyödyntää myös täysin uusien ilmiöiden tutkimisessa. Tutkimuksen analyyttinen viitekehys voi muodostua tarkasti määritellyksi, joustavaksi tai aineistolähtöiseksi. (Laine ym. 2007, 19–20.) Omassa tutkimuksessani mielenkiinto kohdistuu seksityöntekijöihin, jotka edustavat tavalla tai toisella yhteiskunnan marginaalissa elävää ihmisryhmää. Tapaustutkimukselle tunnusomaisesti nostan tutkimuksessani esiin seksityöntekijöiden haavoittuvan aseman virallisissa turvajärjestelmissä ja heidän oikeutensa turvallisuuteen. Toisaalta tutkimuksen mielenkiinnon kohteena on myös uuden ilmiön tarkastelu eli sosiaalialalla tapahtuva sovellusteknologian kehittäminen, jonka kontekstina on seksityö. Tutkimuksen analyyttinen viitekehys ja tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat muodostuneet joustavasti tutkimusprosessin edetessä.

Tapaustutkimus sopii tutkimukseni lähestymistavaksi, koska tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu ainutlaatuiseen kehittämishankkeeseen eli tapaukseen, jossa yhdistyvät teknologian ja seksityön kontekstit. Koska mielenkiinnon kohteena on aihe, josta on tois-
taiseksi vain vähän tutkimustietoa, on kyseessä *paljastava tapaustutkimus*. Lisäksi tutk-
mani tapaus on toisaalta myös *tulevaisuudesta kertova*: tutkimus hahmottaa sosiaalityön
kolmannen sektorin piirissä tapahtuvaa teknologian kehittämistä, joten tutkimustuloksia
on periaatteessa mahdollista hyödyntää myös jatkossa tarkasteltaessa sosiaalialan moni-

tieteellisiä teknologian kehittämisprosesseja. (Laine ym. 2007, 33.) Tutkimuksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan tutkimustulosten yleistettävyyys, vaan kuvaan tutkimusraporttini ensisijaisesti tutkimani tapauksen yhteydessä ilmenneitä erityispiirteitä.

Tutkimuksessa viitataan tapauksella Artemiksen sateenvarjo -hankkeen puitteissa toteutettuun turvasovelluksen kehittämisprosessiin, ja tutkimuskohde on seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisen erityispiirteet. Tutkimuksen tavoitteena ei ole kuitenkaan vain kehittämisprosessin tapahtumakulun kuvailu, vaan Laineen ym. (2007, 10) tavoin hahmotan, että tutkimuksen taustalla vaikuttaa mielenkiinto erityistä jännitettä kohtaan. Tutkimuksessani jännite on seksityön ja teknologian kontekstien linkittyminen, mikä tekee tapauksesta erityisen.

Hyödynnän tutkimuksessa triangulaatiota eli useiden toisiaan täydentävien aineistojen käyttöä, mikä on tunnusomaista myös etnografiselle tutkimukselle. Norman Denzin [1978] jaottelee triangulaatiotyypit neljään eri osa-alueeseen, joita ovat aineisto-, menetelmä-, teoria- ja tutkijatriangulaatio (Laine ym. 2007, 23). Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (2009, 38) mukaan useiden tutkimusaineistojen käytöllä voidaan parhaimmillaan lisätä tutkimuksen validiteettia ja löytää tutkimusaiheeseen erilaisia näkökulmia. Omassa tutkimuksessani hyödynnän aineistotriangulaatiota, jossa yhdistyvät teemahaastattelut, havainnointi ja kyselylomakkeet sekä muut tutkimusta täydentävät aineistot.

4.2 Etnografia tutkimusotteena ja kentälle pääsy

Tämän tutkimuksen tutkimusprosessia ohjaava tutkimusote on etnografia. Pilvi Hämeenahon ja Eerika Koskinen-Koiviston (2014, 7) mukaan etnografiaa voidaan hyödyntää monin eri tavoin erilaisissa ympäristöissä ja tieteenaloilla. Etnografian juuret ulottuvat 1800-luvulle antropologian tieteenalaan. Jo tuolloin antropologit näkivät, että matkustamalla vieraiden ja erilaisten kulttuurien pariin, on mahdollista ymmärtää niissä toimivien ihmisten arkista elämää. Tapaustutkimuksen tavoin myös etnografian tulo sosiaalitieteiden menetelmäksi liittyy Chicagon koulukuntaan, joka oli kaupunkietnografian edelläkävijä. Sittemmin lähestymistapaa on hyödynnetty esimerkiksi organisaatioiden ja työyhteisöjen tutkimuksessa. Nykypäivänä etnografiaa sovelletaan useilla eri tieteenaloilla ja monin eri tavoin. (Paloniemi & Collin 2010, 204.)

Susanna Paloniemen ja Kaija Collinin (2010, 204) mukaan ”etnografisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata, mitä tutkittavassa toimintaympäristössä tapahtuu ja miten niissä toimivat ihmiset näkevät ja tulkitsevat oman ja muiden samassa yhteisössä toimivien ihmisten toiminnan.” Etnografinen tutkimus voi tuottaa kuvauksia eri kulttuureista, yhteisöistä ja kansoista (Lappalainen 2007, 10). Tunnusomaista kaikelle etnografialle on tutkijan rooli kysymysten esittäjänä, kentän rajaajana sekä tutkimusmetodien valitsijana. Eräs etnografian keskeinen lähtökohta onkin nostaa esiin tutkijan tekemät tutkimukselliset valinnat ja siten avata tutkimusta tiedeyhteisön arvioitavaksi. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7–9.)

Etnografisen tutkimuksen keskiössä on empiria. Tämä merkitsee sitä, että tutkimusprosessin ytimessä ovat kentältä hankittu tutkimusaineisto ja vuorovaikutus tutkimukseen osallistuvien henkilöiden kanssa. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 8–9.) Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto (2014, 10) nimeävät etnografian keskeisiksi peruselementeiksi kolme ominaisuutta:

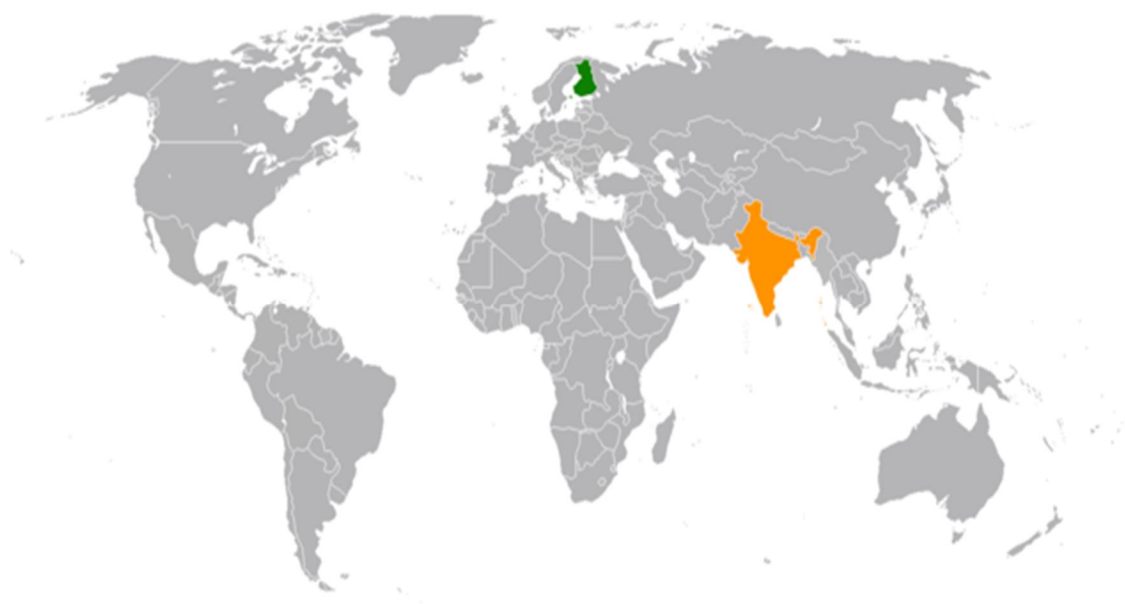
1. Tutkimus ja aineiston tuottaminen tapahtuvat *kentällä*.
2. Tutkimuksen ydin on vuorovaikutuksessa ja/tai kokonaisvaltaisessa kontekstoinnissa.
3. Tutkimus ja tutkimusprosessi ovat vaikuttavaa toimintaa, sillä tutkimuksella on vaikutuksia ympäristöönsä ja se tuottaa todellisuutta.

Perinteiset etnografiset tutkimukset perustuvat tyypillisesti osallistuvaan havainnointiin, jossa tutkija asettuu tutkimusyhteisön keskuuteen suhteellisen pitkäksi ajaksi (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 11). Kenttätö, läsnäolo ja havainnointi mahdollistavat tutkijan perehtymisen tutkimuskohteen arkisiin ja sosiaalisiin käytäntöihin. Tutkimusprosessin aikana tutkija reflektoi tuntemuksiaan kenttätöystä, tuo esiin omaa toimintaansa ja paikantaa kokemuksiaan analyttisesti. Tutkimusotteen ainutlaatuisuus perustuu tutkijan läsnäoloon. (Lappalainen 2007, 9–10, 12.) Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto (2014, 12) kuitenkin huomauttavat, ettei etnografisen tutkimusotteen vaatimus ole aina pitkäkestoinen läsnäolo kentällä.

Myös tässä pro gradu -tutkielmassa tutkimuksen tekeminen ja aineiston tuottaminen pohjautuvat kenttätööhön. Etnografisessa tutkimuksessa kentän määrittää ja rajaa tutkija, mutta omassa tutkimuksessani kentän määrittäjänä ovat toimineet osaltaan myös hankkeen reunaehdot. Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto (2014, 12) toteavat, että tutkimuksen kenttä ei ole paikkaan sidottu, vaan se voi koostua useista tiloista, tapaamisista ja tilanteista. Näin ymmärrettynä kenttä rakentuu tutkijan määrittämien valintojen pohjalta, mihin sisältyvät rajaukset tutkimusaineistoista sekä tutkimuspaikoista ja -kohteista (mt.).

Etnografiaa kehittämishankkeissa tarkastelevassa artikkelissa Minni Haanpää, Maria Hakkarainen ja José-Carlos Carcía-Rosell (2014, 291) kirjoittavat etnografian sopivan kehittämistyöhön kohdistuvaan tutkimukseen, sillä sen keinoin on mahdollista tuottaa kokemuksellista, yhteisöllistä ja tuotteen kehittämiseen liittyvää tietoa kehittämisprosesista. Kehittämishankkeisiin liittyvässä tutkimuksessa olennaista on huomioida kentän ajalliset ulottuvuudet ja tutkimuksen projektiluonteisuus. Kun tutkija sitoutuu projektiin, kiinnittyy hän samalla hankkeen reunaehtoihin, joita ovat esimerkiksi projektin aikataulut ja työskentelyn toimintaperiaatteet. Kentän yhteisön puolestaan muodostavat hankkeen toimijat, jolloin oleellista on huomioida, että kentän yhteisö voi olla ikään kuin tilapäisesti koottu ja se voi hajaantua projektin päättyessä.

Omassa tutkimuksessani en viettänyt klassisen etnografian mukaisesti pitkää aikaa tutkimusyhteisön keskuudessa, mutta kokonaisuudessaan kenttätöni kesti suhteellisen pitkään, yli vuoden ajan. Ajattelen etnografian sopivan tutkimukseeni erityisesti pitkän kenttätöön, tutkimuksen käytännönläheisyyden sekä vieraaseen maahan ja kulttuuriin matkustamisen johdosta. Tässä tutkimuksessa miellän tutkimuksen kentäksi Haanpään ym. (2014, 298–299) tavoin koko tutkimani kehittämisprojektin eli Artemiksen sateenvarjo -hankkeen. Näin ollen kenttä muodostuu hankkeen puitteissa määritettyjen tilanteiden, toimintaperiaatteiden ja aikataulujen mukaisesti. Konkreettisella tasolla hankkeen aikataulut ovat vaikuttaneet tutkimukseni tekoon erityisesti aineiston tuottamiseen liittyvissä käytännöissä: aloitin tutkimushaastatteluiden tekemisen jo hyvin varhaisessa vaiheessa ennen pro gradu -seminaarini aloitusta, koska ensimmäinen sovelluksen pilotointi järjestettiin keväällä 2017. Tutkielmassani kenttä on projektin tarjoama kokonaisuus, johon sisältyvät turvasovelluksen suunnitteluvaihe, tekninen toteutus sekä pilotoinnit testaajien parissa. Tutkimuskenttä on näin ollen varsin laaja sijoittuen maantieteellisesti sekä Suomeen että Intiaan (kartta 1).

Kartta 1. *Kenttätöön sijoittuminen. (Kartan lähde: Wikimedia Commons.)*

Kentän yhteisö muodostuu projektin eri toimijoista, joita ovat Sosiaaliasema X:n edustajat, ohjelmistokehittäjät, kehittämistyöhön osallistuneet järjestöt (Pro-tukipiste ja SAI) sekä sovelluksen pilotoijat ja vertaistyöntekijät. Etnografina olen saanut mahdollisuuden seurata hankkeen etenemistä useamman kuukauden ajan ja toiminut vuorovaikutuksessa projektin eri toimijoiden kanssa hankkeen eri vaiheissa. Etnografinen lähestymistapa mahdollisti hankkeen mieltämisen kokonaiseksi kentäksi, jossa olen tutkijana saanut seurata kehittämisprosessin etenemistä eri toimijoiden näkökulmasta.

Uskon etnografisen tutkimusotteen käytännönläheisyyden sopivan tutkimustehtäväni tavoitteisiin ja toteutukseen (Hämeenaho & Koivisto-Koskinen 2014, 21). Etnografian voidaan ajatella olevan vaikuttavaa toimintaa, jonka avulla tuotetaan tietoa arkisista käytännöistä. Projektissa toimin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja tämä korostui Intian kenttämatkalla. Tuottaessani aineistoa tutkielmaani varten kentällä, raportoin samalla pilotoinnin aikana syntyneistä kehittämisideoista Sosiaaliasema X:n edustajille. Näin ollen tutkielmani on tuottanut tietoa sovelluksen kehittämistarpeista ennen tutkimusraportin valmistumista ja siten vaikuttanut tuotteen kehittämiseen.

Jäppisen (2015, 58–59) mukaan etnografinen tutkimusote voidaan mieltää jatkuvaksi prosessiksi yksittäisten tutkimusvaiheiden sijaan. Tämä merkitsee sitä, että tutkija esianalysoi aineistoa koko tutkimusprosessin ajan. Etnografia mahdollistaa useiden aineistojen

yhteensovittamisen ja niiden keskinäisen vuoropuhelun, jota tutkija tarkastelee tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Jäppisen tavoin ajattelen, että aineiston analyysi ja tulkinta ovat olleet läsnä jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tässä tutkimuksessa etnografia näyttäytyy tutkimusotteena, joka on ohjannut tutkielmani aineiston tuottamisprosessia, analyysia sekä tutkimusraportin kirjoittamista.

4.3 Tutkimuksen näkökulman raja

Annukka Malmsten (2007, 57) kuvaa tapaustutkimuksen rajaamista yhdeksi tutkimusprosessin haastavimmaksi ja tärkeimmäksi vaiheeksi, sillä valittua tapausta voidaan lähestyä varsin erilaisista lähtökohdista käsin. Tutkimustyössä valintojen ja rajausten tekeminen on aina välttämätöntä, sillä tutkimukseen vaikuttavat niin ajalliset, paikalliset kuin temaattisetkin valinnat. Tapaustutkimuksessa rajaaminen on tärkeää, koska tapauksen ja tutkimusaiheen valinnan jälkeen tutkijan on valittava tutkimuksen näkökulmat, lähestymistavat ja tutkimuskysymykset. Se on usein välttämätöntä myös käytettävissä olevien resurssien, kuten aikataulun ja rahoituksen takia. (Mt., 57–58, 72.) Malmstenin tavoin koen, että juuri tutkimuksen rajaamiseen liittyvät kysymykset ovat olleet tutkimusprosessin haastavin osuus erityisesti hankkeen kansalliset rajat ylittävän agendan ja kehittämisen prosessimaisuuden johdosta.

Tutkimusta aloittaessani perehdyin teknologiaan ja seksityöhön liittyvään tutkimuskirjallisuuteen, sillä molemmat aihealueet ovat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä. Tässä tutkimuksessa tarkastelen teknologian kehittämistä seksityön kontekstissa, mikä oli näkökulman rajaamisen kannalta helpoin vaihe. Omat haasteensa tutkimuksen rajaamisen toi puolestaan se, että turvasovelluksen kehittäminen on toteutettu pääosin Suomessa, mutta sovelluksen päämääränä on sen toimivuus ja käytettävyys myös köyhemmissä olosuhteissa. Malmstenin (2007, 73) mukaan tapaustutkimuksessa ajalliset ja alueelliset rajaukset tulee tehdä mielekkäästi suhteessa tutkimustehtävään, minkä koen oleelliseksi myös etnografisen tutkimusotteen kannalta. Sovelluksen kehittämisprosessiin kuului kolme eri vaihetta ja se ulottui alueellisesti kahteen eri maahan. Tässä mielessä kentän ja tapauksen määrittely on tapahtunut hankkeen reunaehto

Tutkijana koin hankkeen asettamat alueelliset ja ajalliset reunaehdot ajoittain haastaviksi, koska pelkäsin tutkimuksen paisumista hallitsemattomaksi. Tutkimuksessani tarkastelen yleisesti seksityön universaaleja elementtejä, jotka ovat läsnä riippumatta siitä, missä ja miten seksityötä tehdään. Ne ovat oleellisia tutkimustehtäväni kannalta, koska seksityön toimintaympäristö ja alaan liittyvä stigma asettavat erityispiirteitä seksityöntekijöille suunnatun teknologian kehittämiseen muun muassa yksityisyyden suojan osalta. Toisaalta en voinut kuitenkaan sivuuttaa pilotointimaiden merkitystä tutkimuksessani, sillä juuri erilaiset sovelluksen käyttöympäristöt ovat merkityksellisiä tutkimustehtäväni kannalta. Tässä mielessä oli keskeistä taustoittaa seksityön ilmiötä pilotointimaissa. Keskityn tutkimuksessani pitkälti sovelluksen pääpilotointiin Intiassa ja esittelen Suomessa toteutetun pilotoinnin tulokset hieman suppeammin. Rajasin myös Suomessa kerätyt palautelomakkeet tutkimusaineiston ulkopuolelle. Tämän rajauksen tein ensinnäkin siksi, että Helsingissä toteutettu testaus tehtiin pienemmällä volyymilla verrattain Mumbaihin. Kävimme myös palautelomakkeiden sisällön läpi Pro-tukipisteellä toteutetussa palautekeskustelussa sekä Pro-tukipisteen työntekijöiden haastattelussa, joiden vuoksi lomakkeet eivät tuoneet lisäarvoa tutkimustehtäväni kannalta. Lisäksi koen, että tutkimus paisuisi suhteettoman suureksi tarkasteltaessa molempia pilotointeja yhtä kokonaisvaltaisesti.

Tutkimuksen rajaamisen merkitys korostui myös suunnitellessani aineiston tuottamista. Tutkimustehtävänäni on analysoida seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämiseen liittyviä erityispiirteitä, joten aineiston kannalta oli keskeistä haastatella niitä toimijoita, jotka ovat olleet kehittämistyössä aktiivisesti mukana. Hankkeen ja aineiston laajuuden johdosta etsin vastauksia vain yhteen tutkimuskysymykseen useiden kysymysten sijaan. Koska sovellus on tälläkin hetkellä jatkuvan kehitystyön alla, tuli aineiston hankinnalle asettaa takaraja. Mikäli aineistoa tuotetaan päämäärättömästi, on todennäköistä, että se paisuu liian suureksi. Omalta osaltani liityin mukaan hankkeeseen kuukausia sen käynnistymisen jälkeen, huhtikuussa 2017, jolloin aloitin aineiston tuottamisen haastatteluin. Rajasin aineiston hankintavaiheen ajallisesti vuoden päähän eli huhtikuuhun 2018 asti. Tämän rajauksen tein siksi, että projektin mesenaattikampanja päättyi tuolloin. Lisäksi hahmotan Mumbain pilotoinnin päättyneen lopullisesti keväällä 2018, jolloin viimeiset palautteen perusteella tehdyt muutokset lisättiin sovellukseen.

Aineiston analyysia tehdessäni oli myös tärkeää pysähtyä pohtimaan, mitä tutkimuksen aineistosta ollaan hakemassa. Laadullisesta aineistosta nousee tavallisesti esiin useita

kiinnostavia teemoja, joita olisi mielenkiintoista tarkastella omassa tutkimusraportissa. Tutkijan on kyettävä rajaamaan mielenkiinto oman tutkimustehtävän mukaisesti, sillä kaikkia kiinnostavia asioita on mahdotonta tutkia yhden tutkimuksen sisällä. Tutkimustulosten tulee olla näin ollen linjassa oman tutkimuskysymyksen ja -tehtävän kanssa. (Tuomen ja Sarajärven 2009, 92.) Tutkimuksessani tarkastelen turvasovelluksen kehittämisprosessiin liittyviä erityispiirteitä ja tutkimustehtävä sovittiin yhteisesti Sosiaaliasema X:n kanssa.

4.4 Aineiston tuottaminen ja menetelmät

Hyödynnän tutkimuksessani monipuolisesti useita eri aineistoja. Seuraavissa alaluvuissa kuvaan aineiston tuottamisprosessia ja esittelen aineistonhankintamenetelmät, joita ovat teemahaastattelu, havainnointi, kyselylomake sekä muu projektin aikana tuotettu materiaali.

4.4.1 Teemahaastattelu

Tutkimukseni aineistoon sisältyy kuusi teemahaastattelua ja kaksi palautekeskustelua. Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 47–48) mukaan teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka perustuu tutkijan ennalta määrittelemiін teemoihin. Teemahaastattelussa oleellista on, että tutkija perehtyy ennakkoon tutkittavaan ilmiöön, jonka pohjalta haastattelun aihepiirit rakentuvat. Haastateltaville ominaista on puolestaan se, että he ovat kokeneet tietyn tilanteen, josta halutaan saada tutkittua tietoa. Haastattelutilanteessa valituista teemoista keskustellaan vapaasti sen sijaan, että tutkija esittäisi yksityiskohtaisia kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja haastateltavalle. Näin ollen haastatteluteemat ovat kaikille tutkimukseen osallistuville samat, mutta haastattelu ei noudata strukturoidulle haastattelulle tyypillistä tarkkaa järjestystä ja kysymyksenasettelua. (Mt., 47–48.)

Valitsin haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun, jotta haastateltavilla olisi mahdollisuus sanoittaa kokemuksiaan tietyistä teemoista vapaasti. Koska turvasovelluksen kehittämiseen osallistui ihmisiä erilaisista lähtökohdista ja taustoista, oli odotettavissa, että toimijoiden huomio turvasovelluksen kehittämisessä kiinnittyisi erilaisiin tekijöihin. Teemahaastattelun keinoin haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa eri aihepiireistä ja heille

merkittävistä asioista joustavasti. Esimerkiksi ohjelmistokehittäjät ja SAI:n järjestön työntekijät painottivat haastatteluissa varsin erilaisia asioita, vaikka teemat olivat kaikille samat.

Ennen haastatteluja suunnittelin haastattelurungon (Liite 1) hankkeesta saadun taustatiedon ja tutkimuskirjallisuuden avulla. Haastatteluteemat rakentuivat seuraavien pääteemojen ympärille: 1) taustatiedot 2) yleistä hankkeesta 3) seksityö ja käyttäjäryhmä 4) hankkeen tuottaminen vapaaehtoisvoimin ja rahoitus 5) kehittämistyöhön liittyvät erityispiirteet 6) haasteet ja onnistumiset. Toteutin haastattelut huhti-joulukuussa 2017. Haastatteluihin osallistui yhteensä kuusi ohjelmistokehittäjää, kaksi Pro-tukipisteen työntekijää, kaksi SAI:n työntekijää, viisi palkattua vertaistyöntekijää sekä 12 testaajaa. Keskustelin Sosiaaliasema X:n edustajien kanssa aktiivisesti koko tutkimusprosessini ajan, jonka johdosta päädyin rajaamaan heidät teemahaastatteluista. Kirjasin Sosiaaliasema X:n edustajien kanssa käydyistä keskusteluista merkintöjä kenttäpäiväkirjaani ja kysyin tarvittaessa heiltä täydentäviä kysymyksiä prosessin edetessä. Lisäksi havainnoin molempien pilotointien yhteydessä kahta palautekeskustelua, jotka nauhoitettiin.

Tein haastatteluja Suomessa ja Intiassa (taulukko 1). Toteutin ohjelmistokehittäjien ja Pro-tukipisteen työntekijöiden ryhmähaastattelut Suomessa kevään 2017 aikana. Ohjelmistokehittäjien haastattelu järjestettiin yliopiston ryhmätyöskentelytilassa, Pro-tukipisteen työntekijöiden haastattelu heidän omissa työtiloissaan. Loput haastatteluista toteutin kenttämätkani yhteydessä Intiassa, jossa tein kaksi SAI:n työntekijöiden yksilöhaastattelua sekä vertaistyöntekijöiden ja testaajien ryhmähaastattelut. Haastattelut kestivät keskimäärin 40-90 minuuttia. Tallensin nauhurille neljä haastattelua, jotka litteroin jälkikäteen. Litteroituja teemahaastatteluja ja palautekeskusteluja kertyi yhteensä 136 liuskaa. Seksityöntekijöiden ja vertaistyöntekijöiden haastatteluja en nauhoittanut haastatteluympäristön ja yksityisyyden suojan johdosta, vaan kirjasin niistä kattavat muistiinpanot.

Haastattelun / palautekeskustelun toteutus	Haastattelumuoto	Osallistujat
Ohjelmistokehittäjien teemahaastattelu Helsingin yliopistolla / huhtikuu 2017.	Ryhmähaastattelu	Ohjelmistotuotantoryhmä (neljä projektiin osallistunutta tietojenkäsittelytieteen opiskelijaa, ryhmänohjaaja sekä yliopiston edustaja).
Pro-tukipisteen työntekijöiden teemahaastattelu Pro-tukipisteellä / toukokuu 2017.	Ryhmähaastattelu	Kaksi Pro-tukipisteen työntekijää.
Helsingin pilotoinnin palautekeskustelun havainnointi Pro-tukipisteellä / huhtikuu 2017.	Ryhmämuotoinen palautekeskustelu	Ohjelmistotuotantoryhmä, kaksi Pro-tukipisteen työntekijää, Sosiaaliasema X:n edustaja sekä kaksi vertaistyöntekijää.
Vertaistyöntekijöiden teemahaastattelu Mumbaissa SAI:n tiloissa / joulukuu 2017.	Ryhmähaastattelu	Viisi hankkeeseen palkattua vertaistyöntekijää ja tulkki.
Seksityöntekijöiden teemahaastattelu Dadarissa / joulukuu 2017.	Ryhmähaastattelu	12 seksityöntekijää ja tulkki.
SAI:n työntekijän teemahaastattelu SAI:n tiloissa / joulukuu 2017.	Yksilöhaastattelu	SAI:n projektityöntekijä.
SAI:n työntekijän teemahaastattelu SAI:n tiloissa / joulukuu 2017.	Yksilöhaastattelu	SAI:n projektityöntekijä.
Mumbain pilotoinnin palautekeskustelun havainnointi SAI:n tiloissa / joulukuu 2017.	Ryhmämuotoinen palautekeskustelu	Neljä vertaistyöntekijää, 12 seksityöntekijää sekä kolme SAI:n työntekijää.

Taulukko 1. *Haastattelujen toteutus.*

Haastatteluiden tekeminen Intiassa ei ollut täysin pulmatonta. Keskeisimmät haasteet olivat haastattelukieli, kulttuurierot ja tilat. Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 49) mukaan kielellä on aina keskeinen merkitys haastatteluissa. Haastattelutilanteessa on kyse ihmisten välisestä kommunikoinnista ja vuorovaikutuksesta, jossa osapuolet toimivat tarinoiden kertojina ja vastaanottajina (mt.). Mumbaissa haastatteluiden tekemisessä erityistä oli se, että haastattelut toteutettiin englanniksi, joka ei ollut minun eikä haastateltavien äidinkieli. Kielen merkitys korostui erityisesti vertaisten ja seksityöntekijöiden haastatteluissa, sillä haastattelut toteutettiin tulkin välityksellä. Tulkkina toimi eräs järjestön työntekijöistä, joka osaltaan saattoi vaikuttaa asioihin, joista testaajat ja vertaiset halusivat keskustella. Toisaalta työntekijän läsnäolo saattoi lisätä haastateltavien luottamusta myös minua kohtaan, sillä tulkkina toimi osallistujille tuttu järjestön työntekijä. Vaikka kävimme alkuun läpi haastattelun ”pelisäännöt”, oli tulkin toisinaan haastavaa pysyä kommenttien perässä ja jouduin usein hidastamaan haastattelun tahtia päällekkäin puhumisen johdosta. Joitain kommentteja jäi myös tulkkamatta.

Toiseksi haastatteluiden järjestämisessä oli erikoista se, että osa järjestön työntekijöistä olisi halunnut osallistua haastattelutilanteisiin ikään kuin ”seuraajina”. Keskustelin asiasta järjestön toiminnanjohtajan kanssa, joka informoi erikseen muita työntekijöitä, ettei

haastattelutilanteita saanut häiritä. Seksityöntekijöiden ryhmähaastattelu järjestettiin puolestaan heidän omalla työskentelyalueellaan Dadarissa, mikä osoittautui varsin pulmalliseksi järjestelyksi. Koska haastattelun toteuttaminen kadulla ei ollut mahdollista, päädyimme toteuttamaan sen paikallisessa kahvilassa. Valitsimme kahvilasta syrjäisen kulman, mutta seksityön arkaluonteisuuden johdosta keskityin haastatteluteemoissa lähinnä turvasovellukseen liittyviin kysymyksiin. Pyysin tapaamiseen noin neljästä viiteen osallistujaa, mutta yllättäen paikalle saapui yhteensä 12 seksityöntekijää. Kaikki paikalle saapuneet osallistuivat keskusteluun, koska en halunnut sulkea ketään ulos tilanteesta. Haastattelua ei voinut myöskään siirtää, koska osa testaaajista saapui tapaamiseen Mumbai lähialueilta, enkä halunnut aiheuttaa haastateltaville lisäkuluja ja vaivaa matkojen takia.

4.4.2 Havainnointi

Teemahaastattelujen lisäksi havainnoin hankkeen etenemistä kirjoittamalla kenttäpäiväkirjaa koko tutkimusprosessin ajan. Martti Grönforsin (2010, 154) mukaan havaintojen teko on olennainen osa ihmisten jokapäiväistä elämää: arkielämässä havainnoimme ympäristöämme ja reagoimme tekemiimme havaintoihin. Havaintojen teko on aina myös kumulatiivista, sillä aikaisemmat havainnot asioista tukevat uusia havaintojamme. Toisaalta poikkeavat havainnot ympäristöstä ja ilmiöistä haastavat ihmisiä pohtimaan vastauksia aiemmin pitämiimme totuuksiin. Havainnointi voi olla oivallinen menetelmä myös tutkimuksen teossa. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on tyypillistä, että tutkija tekee havaintoja tutkimusongelmasta ja ilmiöstä. Lisäksi tutkija ja tutkittava toimivat vuorovaikutuksessa keskenään, mitä voidaan reflektoida osana tutkimusprosessia. Myös organisaatio tai prosessi voi olla havaintojen teon kohteena. (Mt., 154.)

Muodostin kokonaiskuvan turvasovelluksen kehittämisprosessista ja sen eri vaiheista havainnoimalla hankkeen etenemistä vuoden ajan. Aloitin kenttäpäiväkirjan kirjoittamisen huhtikuussa 2017 sovelluksen pilotoinnin ensimmäisessä vaiheessa. Tuolloin havainnoinnin pääasiallinen tarkoitus oli kirjoittaa ylös ajatuksiani toimijoiden kanssa käydyistä keskusteluista haastattelujen ulkopuolella ja seurata prosessin erityispiirteitä hankkeen edetessä. Tutkimusprosessin aikana kävin useita mielenkiintoisia keskusteluja esimerkiksi Pro-tukipisteen ja SAI:n henkilökunnan sekä Sosiaaliasema X:n edustajien kanssa.

Tavatessani hankkeen eri toimijoita kirjoitin keskusteluista ylös muistiinpanoja sovelluksen kehittämiseen ja seksityön ilmiöön liittyen. Käytin kenttäpäiväkirjaani hyödykseni myös haastattelurungon valmistelussa.

Kenttäpäiväkirjan kirjoittaminen ja havainnointi korostuivat ollessani kenttämatkalla Mumbaissa. Työskentelin paikallisen järjestön kanssa yhteensä kuusi päivää, mikä on suhteellisen lyhyt aika tutkimusaineiston tuottamiseen vieraassa kulttuurissa ja toimintaympäristössä. Järjestön tiloissa vieraillessani pidin aina mukani kannettavaa tietokonea ja muistiinpanovälineitä. Työskennellessäni järjestön parissa, huomasin esimerkiksi pian, etteivät sopimamme aikataulut usein pitäneet. Tavallisesti tunnelma järjestön tiloissa oli kiireetön, ja ihmiset saapuivat tapaamisiin myöhässä jopa parikin tuntia. Toisinaan taas lounastauot venyivät muutamaan tuntiin. Keskustelimme usein järjestön henkilökunnan kanssa SAI:n toiminnasta ja tutkimusaiheestani, odotellessani tapaamisten ja tutkimushaastattelujen toteutumista. Vaikka odottelu oli toisinaan turhauttavaa, sain henkilökunnan kanssa käydyistä keskusteluista kallisarvoista tietoa esimerkiksi seksityöntekijöiden yhteiskunnallisesta asemasta Intiasta. Lisäksi kirjasin havaintoja kenttäpäiväkirjaani tutkimuksen tekemisestä Intiassa. Kuvasin ensimmäisen tutkimushaastattelun tunnelmia ja haasteita kenttäpäiväkirjassani seuraavasti:

Kenttäpäiväkirja 2.12.2017: *Toteutin tänään ensimmäisen tutkimushaastattelun, mikä osoittautui varsin mielenkiintoiseksi kokemukseksi. Kyseessä oli hindin kielellä käyty vertaistyöntekijöiden haastattelu, jonka tulkkasi eräs järjestön työntekijöistä. Vertaistyöntekijöiden tapaaminen oli hyödyllinen ja avasi paljon kysymyksiä tuleville päiville, mutta tutkijana koin itse haastattelutilanteen melko haastavaksi. Jo se, että olen ulkomaalainen, toi tilanteeseen mielenkiintoisia elementtejä, sillä ennen haastattelua vertaiset halusivat ottaa kanssani useita kymmeniä selfieitä muistoksi. Haastattelu järjestettiin ahtaassa toimistohuoneessa, jossa järjestön työntekijät kävivät vähän väliä puhumassa puhelimesta ja hakemassa tavaroitaan. Haastattelun aikana tulkki puhui kahteen otteeseen puhelimeen ja vertaiset keskustelivat keskenään hindiksi. Pällekkäin puhumisen johdosta keskustelun seuraaminen tulkin välityksellä oli melko vaikeaa. Jo haastattelun alussa ymmärsin, ettei ryhmähaastattelun litterointi jälkikäteen tule välttämättä onnistumaan, joten kirjasin tapaamisesta kattavat muistiinpanot. Vaikka osasin ennakoita, ettei tutkimushaastattelujen tekeminen ole osallistujille välttämättä tuttua, yllätyin silti haastattelutilanteen rauhattomuudesta ja ulkopuolisten ilmaantumisesta haastattelutilaan useaan otteeseen.*

Lisäksi havainnoin kahta ryhmämuotoista palautekeskustelua. Toinen palautekeskuste-

luista toteutettiin Suomessa ensimmäiseen sovelluksen pilotoinnin jälkeen. Palautekeskusteluun osallistui ohjelmistokehittäjiä, Pro-tukipisteen työntekijöitä, vertaisia ja Sosaaliasema X:n edustaja. Roolini palautetapaamisessa oli seurata ja havainnoida keskustelua. Toinen palautekeskustelu järjestettiin Intiassa, johon osallistui sovelluksen testaajia, vertaisia sekä SAI:n henkilökuntaa. Tässä palautekeskustelussa minulla oli aktiivisempi rooli, vaikka pääpaino oli keskustelun seuraamisessa ja havainnoinnissa. Palautekeskustelu videoitiin ja SAI:n työntekijä litteroi sen kirjalliseen tekstimuotoon. Sain litteroinnin käyttööni jälkikäteen.

4.4.3 Kyselylomake

Tutkimukseni kolmannen aineistotyyppin muodostavat seksityöntekijöille suunnatut kyselylomakkeet, joita hyödynnän pääasiallisen aineistoni ohella täydentävänä materiaalina. Raine Vallin (2010, 103) mukaan kyselylomake on perinteinen aineiston tuottamisen menetelmä, jonka muoto voi vaihdella tutkimuksen päämäärän ja kohteen mukaan. Kyselylomakkeisiin vastaaminen toteutettiin yhteistyössä SAI:n kanssa Mumbaissa loka-joulukuussa 2017 turvasovelluksen pilotoinnin yhteydessä. Kyselylomakkeen suunnitteli Sosaaliasema X, mutta sain kommentoida sitä ennakkoon sekä mahdollisuuden vaikuttaa kysymysten laadintaan ennen pilotoinnin varsinaista toteutusta.

Lomake muodostui kahdesta eri osiosta. Ensimmäinen osio sisälsi yleisiä kysymyksiä testaajien taustoista, seksityöntekijänä toimimisesta, heidän elämäntilanteestaan ja puhelimen käytöstä. Toinen osio sisälsi kysymyksiä turvasovelluksen käytöstä. Molemmat kyselylomakkeet sisälsivät avoimia kysymyksiä sekä suljettuja monivalintakysymyksiä. Käytännössä lomakkeeseen vastaaminen toteutettiin kahdessa osassa. Testaajat vastasivat lomakkeen ensimmäiseen osioon kaksi viikkoa ennen sovelluksen varsinaista testausta ja toiseen osioon noin kaksi viikkoa testauksen jälkeen.

Pilotoinnin alussa projektiin palkattiin viisi vertaistyöntekijää, jotka rekrytoivat hankkeeseen omista vertaisverkostoistaan yhteensä 50 seksityöntekijää sovelluksen testaajiksi. Kukin vertaisista rekrytoi hankkeeseen 10 seksityöntekijää, jotka testasivat sovellusta muutamien viikkojen ajan. Vertaistyöntekijät koordinoivat oman kymmenhenkisen ryhmänsä toimintaa ja opastivat testaajia sovelluksen käytössä. Testaajat olivat iältään 21–60-vuotiaita naisia, jotka työskentelivät seksityöntekijöinä Mumbain keskustassa tai sen

lähialueilla. Osalle testaaajista seksityö oli toinen tulonlähde jonkin muun työn ohessa ja lähestulkoon kaikilla testaaajista oli lapsia. Seksityöntekijät työskentelivät pääasiassa katuymppäristössä ja tapasivat asiakkaita heidän vuokraamissa hotellihuoneissa. Lisäksi osa testaaajista työskenteli baareissa, kotona ja yksityisissä vuokrahuoneistoissa. Kukaan testaaajista ei työskennellyt bordellissa, mutta osalla heistä oli parittaja. Kaikki testaaajat puhuivat äidinkielenään hindin kieltä. Hankkeeseen palkatut vertaistyöntekijät auttoivat testaaajia lomakekyselyyn vastaamisessa testaaajien kielitaidon, luku- ja kirjoitustaidottomuuden sekä yksityisyyden suojan takia, sillä osa vastaajista ei halunnut tulla järjestön tiloihin. Vertaiset täyttivät lomakkeet hindin kielellä ja järjestön työntekijä käänsi ne englanniksi. Lomakkeista on nähtävissä, että vertaiset myös jossain määrin ohjasivat testaaajia vastauksissa, sillä lomakkeissa on paljon toistoa.

Sain kyselylomakkeet valmiina aineistona hankkeen kautta kenttämatkani yhteydessä Mumbaissa. Valmiiden kyselylomakevastausten hyödyntämisen etuna oli se, että niiden kautta oli mahdollista saada tietoa seksityöntekijöiden kokemuksista turvasovellukseen liittyen, mikä ei olisi ollut todennäköistä ilman vertaistyöntekijöiden mukana oloa. Lisäksi kyselylomakkeiden vastausprosentti⁷ oli lähes 100 %, mikä johtuu luultavasti siitä, että testaaajat olivat sitoutuneita pilotointiin ja saivat projektiin osallistumisesta korvauksen. On myös epätodennäköistä, että kaikki testaaajat olisivat tulleet palautekeskusteluihin ulkomaalaisen opiskelijan läsnä ollessa, joten kyselylomakkeiden hyödyntäminen on tässä mielessä perusteltua.

Toisaalta ajattelen, ettei valmiin kyselyaineiston käyttäminen ole täysin ongelmaton, minkä takia suhtaudun aineistoon hieman varautuneesti. Varautuneisuuteeni vaikuttaa ensinnäkin se, että kyselylomakkeissa palaute turvasovelluksesta ja esimerkiksi kondomin käytöstä oli korostuneen myönteistä. Tämä voi johtua osittain siitä, että testaaajat saivat pilotoinnista korvauksen tai he halusivat miellyttää paikallista yhteistyöjärjestöä positiivisella palautteella. Lisäksi kyselylomakkeiden luotettavuuteen vaikuttaa se, että vastaukset on käännetty hindin kieleltä englanniksi. Käännösten takia lomakevastauksissa esiintyy paljon toistoa. Näiden tekijöiden johdosta käytän kyselylomakeaineistoa valikoidusti.

⁷ Sosiaaliasema X:lle palautui lomakkeen ensimmäistä osiota yhteensä 55 kappaletta ja toista osiota 50 kappaletta. Vertaistyöntekijät eivät olleet vastanneet toiseen lomakeosioon.

4.4.4 Muut aineistot

Haastattelut, palautekeskustelut ja kenttäpäiväkirja muodostavat tutkielmani pääasiallisen aineiston. Niiden lisäksi hyödynsin tutkimuksessani kyselylomakkeita sekä muuta projektin aikana tuotettua materiaalia, kuten hankkeen projektisuunnitelmaa, internet-sivuja sekä eri toimijoiden kanssa käytyjä sähköpostikeskusteluja. Muun kirjallisen aineiston hyödyntäminen tutkimuksessa oli välttämätöntä, koska päädyin tutkimaan hanketta vasta kuukausia sen käynnistymisen jälkeen.

Tutkimusta aloittaessani sain taustatiedoksi yhteensä 80 sivua projektin suunnitteluvaiheessa käytyjä sähköpostikeskusteluja sekä hankkeen päivitetyn projektisuunnitelman. Koko tutkimusprosessin ajan sain myös luettavakseni hankkeen rahoitukseen ja kampanjointiin liittyvää kirjallista materiaalia. Sähköpostikeskusteluiden kautta sain käsityksen, kuinka sovelluksen kehittämiseen oltiin päädytty sen ideointitasolta turvasovelluksen prototyypin valmistamiseen. Lisäksi hyödynsin sähköpostikeskusteluja muun muassa teemahaastattelurungon suunnittelussa. Projektisuunnitelmat sekä rahoitukseen ja turvasovellukseen kampanjointiin liittyvä materiaali sisälsivät myös ajankohtaista tietoa projektin tavoitteista ja toteutuksesta sekä aihepiiriin tärkeydestä.

Kenttämatkalla Mumbaissa täydensin aineistoa valokuvaamalla järjestön tiloja ja toimintaa eri tilanteissa. Valokuvatessani pidin erityisen tärkeänä seksityöntekijöiden yksityisyyden suojaa, joten kuvissa esiintyy pääasiassa järjestön tiloja, työntekijöitä, rakennuksia tai tilanteita turvasovelluksen testaamisesta. Sain kuvaamisen luvan järjestön henkilökunnalta ja usein työntekijät kehottivat minua kuvaamaan eri tilanteissa. Valokuvasin kuitenkin aina oman harkintani mukaan siten, etteivät testaajat tai seksityöntekijät näkyneet kuvissa. Lisäksi sain SAI:n toiminnanjohtajalta mukaani järjestön esitteen.

4.5 Aineisto ja sen analyysi

Tutkielman primääriaineisto koostuu projektin eri toimijoiden teemahaastatteluista, palautekeskusteluista sekä kenttäpäiväkirjasta. Tutkielman sekundääriaineistona käytän kyselylomakevastauksia sekä projektissa syntynyttä muuta asiakirja-aineistoa. Aineisto on seuraava (kuva 3):

Primääriaineisto	Sekundääriaineisto
<ul style="list-style-type: none"> • 101 sivua litteroituja teemahaastatteluja ja muistiinpanoja haastatteluista • 35 sivua litteroituja palautekeskusteluja • 33 sivua kenttäpäiväkirjaa 	<ul style="list-style-type: none"> • 50 seksityöntekijöiden palautelomaketta • 80 sivua sähköpostikeskusteluja • Hankkeen projektisuunnitelma • SAI:n esite • Valokuvat

Kuva 3. *Tutkimusaineisto.*

Analyysimenetelmäksi valitsin sisällönanalyysin, joka on kvalitatiivisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Sitä voidaan pitää sekä tutkimuksen analyysin metodina että teoreettisena kehyksenä ja soveltaa monenlaisiin analyysikokonaisuuksiin. Tässä mielessä voidaanakin ajatella, että useat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat ainakin osittain sisällönanalyysiin. Laadullinen sisällönanalyysi lähtee liikkeelle tutkimustehtävän valinnasta ja tutustumisesta tutkittavaan aineistoon. Tutkimusaineistoon perehtyminen vaatii paneutumista, aikaa ja useita lukukertoja, ja tutkijan on tärkeää tehdä oleellisia merkintöjä sekä muistiinpanoja aineistoon alusta alkaen. Koodaamalla tutkija etsii aineistosta tutkimustehtävän kannalta oleelliset seikat, karsii epäoleellisen tiedon pois ja kerää löytämänsä asiat yhteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–92.)

Omassa tutkimuksessani aineiston tuottaminen kesti suhteellisen pitkään ja aineistokokonaisuus oli varsin laaja. Näin ollen myös analyysi on tapahtunut vaiheittain tutkimusprosessin edetessä, mikä on varsin tyypillistä sekä tapaustutkimukselle että etnografiselle tutkimusotteelle. Kenttäpäiväkirjan kirjoittaminen on jäsentänyt pohdintojani alustavista tutkimustuloksista läpi tutkimusprosessin, ja itse aineistoon perehtyminen on tapahtunut useiden lukukertojen ja haastattelujen litteroinnin kautta. Litteroidessani nauhoitteita tein muistiinpanoja aineistoon alleviivaamalla ja kirjaamalla erillisiä kommentteja tekstitiedostoon.

Huolellisen aineistoon tutustumisen ja edellä kuvaamani esikoodaamisen jälkeen seurasi analyysin kolmas vaihe eli aineiston järjestäminen teemoittelun keinoin. Sarajärven ja Tuomen (2009, 93) mukaan tämä vaihe ymmärretään usein myös varsinaiseksi analyysivaiheeksi, joskin on muistettava, ettei teemoittelu olisi mahdollista ilman analyysin ai-

kaisempia vaihteita. Teemoittelu voidaan käsittää aineiston järjestämisen muodoksi, jolloin analyysissä painottuu, mitä kussakin teemassa on sanottu. Teemoittelussa teemojen lukumäärällä ei ole suurta painoarvoa, vaan kyse on aineiston ryhmittelystä ja pilkkomisesta eri aihepiireihin. Teemoittelu sopi tutkimukseni alanyysimuodoksi erityisesti siksi, että tutkimuksessani on hyödynnetty teemahaastattelua ja haastattelurungossa olevat aihepiirit ovat ohjanneet aineistoni järjestämistä varsin mielekkäästi.

Järjestin ja teemoittelin pääasiallisen aineistoni ATLAS.ti -ohjelman avulla. Aloitin aineiston järjestämisen syöttämällä litteroidut teemahaastattelut, palautekeskustelut ja kenttäpäiväkirjan ohjelmaan, jonka jälkeen pilkoin aineiston alakategorioihin. Alakategorioita kuvaavia koodeja kertyi alkuun runsaasti, jonka vuoksi yhdistelin samoja merkityksiä sisältäviä alateemoja yhteen. Lopullisten koodien yhteismääräksi jäi 17. Tämän jälkeen muodostin koodeista niin sanotusti koodiperheitä, jotka järjestin kolmen yläkategorian alaisuuteen, jotka kuvaavat seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämistyön erityispiirteitä. Kategoriat ovat seuraavat: 1) yhteistoiminnalliseen kehittämisprosessiin liittyvät erityispiirteet, 2) seksityön toimintaympäristöön ja sovelluksen kansainväliseen käytettävyyteen liittyvät erityispiirteet sekä 3) käyttäjäryhmään liittyvät erityispiirteet. Olen merkinnyt tutkimustuloksien yhteyteen katkelmia aineistosta viittaamalla kyselylomakkeeseen, haastateltavaan tai kenttäpäiväkirjaan. En eritellyt ryhmähaastattelujen vastauksia tarkemmin tutkittavien yksityisyyden suojaamiseksi. Kuvassa 4 havainnollistan analyysiprosessiani havaintoyksiköstä tutkimuskysymykseen.

Havaintoyksikkö	Alakategoria	Koodiperhe	Yläkategoria	Tutkimuskysymys
”Mä luulen, et kaikki on lähtenyt tähän vähän sellaiselta aktivistipohjalta.”	Vapaaehtoistoiminta ja aktivismi	Toimijat, vapaaehtoistoiminta ja aktivismi, yhteistoiminta, vuorovaikutteinen oppiminen.	Erityispiirteet yhteistoiminnallisen kehittämisprosessin näkökulmasta.	Millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöille suunniteltuun turvasovelluksen kehittämiseen liittyy?
”Odotuksena oli, että ihmiset saisivat jotain työkaluja ja että se vertaisuellinen, vertaistuki, mahdollistuisi siinä.”	Vertaisuus ja vertaisturva	Seksityön väkivaltariskit ja turvaratkaisu, tietoturva ja anonymiteetti, laitekanta ja verkkoyhteydet, vertaisuus ja vertaisturva.	Erityispiirteet seksityön toimintaympäristön ja kansainvälisen käytettävyyden näkökulmasta.	Millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöille suunniteltuun turvasovelluksen kehittämiseen liittyy?
”Lokaatio-ominaisuus ei toiminut aluksi, koska puhelimen paikannus ei ollut päällä. Nyt se on kuitenkin toiminut.”	Mobiiliteknologian käyttötaidot	Pilotoinnit, kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaidottomuus, mobiiliteknologian käyttötaidot.	Erityispiirteet käyttäjäröhmän näkökulmasta.	Millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöille suunniteltuun turvasovelluksen kehittämiseen liittyy?

Kuva 4. *Analyysiprosessin kuvaus.*

Käytin kyselylomakeaineistoa valikoidusti. Muodostin yhteensä kolmesta monivalintakysymyksestä testaa- jien vastauksia kuvaavia taulukoita excel-ohjelman avulla. Laskin ja erittelin testaa- jien vastaukset excel-ohjelmaan ja muodostin ohjelmalla vastauksia kuvaavia palkkikuvioita. Monivalintakysymykset olivat suljettuja kysymyksiä, jotka sisälsivät myös vastausvaihtoehdon ”jokin muu”. Kahden monivalintakysymyksen osalta jäsentelin ”jokin muu” vastausvaihtoehdosta uusia vastauksia erittelemällä ne omiksi kirjainyksi- köiksi kuvioon. Tarkastellessani testaa- jien kokemia väkivallanmuotoja erittelin avovastauksista henkisen, fyysisen, seksuaalisuutta loukkaavan ja taloudellisen väkivallan muotoja. Lisäksi hyödynsin aineistosta joitakin avovastauksia käyttämällä niitä suorina lainauksina tutkimustulosten yhteydessä. Laskin myös seksityöntekijöiden vastaukset väki- valtakokemusten osalta ja ilmoitin tuloksen prosentuaalisesti leipätekstin yhteydessä.

Analyysissa minua ohjasi abduktiivinen eli teoriaohjaava päättely. Kvalitatiivisessa ana- lyysissa puhutaan tavallisesti induktiivisesta, deduktiivisesta ja abduktiivisesta analy- yysistä, jotka viittaavat tutkimuksen päättelyn logiikkaan. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 95.) Induktiivinen päättely lähtee liikkeelle yksittäisestä yleiseen ja deduktiivinen yleisestä yksittäiseen. Tutkijoiden keskuudessa jaottelu on saanut osakseen kritiikkiä, sillä ainakin puhtaan induktiivisen päättelyn käyttöä on kritisoitu siitä, onko havaintojen kautta mah- dollista muodostaa uutta teoriaa. Induktiivisen ja deduktiivisen päättelyn rinnalle onkin

nostettu abduktiivinen eli teoriaohjaava päättely, jossa tutkijan päättelyn logiikkaa ohjaavat sekä aineistolähtöisyys että valmiit mallit. Abduktiivista päättelyä hyödyntäessään tutkija yhdistelee aineistoa ja teoreettisia taustamalleja vuorotellen analyysin aikana, jolloin on mahdollista saavuttaa tuoreita näkökulmia aineistosta. (Mt., 95, 97.)

Omassa tutkimuksessani aloitin aineiston analyysin aineistolähtöisesti, joskin päättelyni logiikkaa ohjasi teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti aikaisempi tutkimuskirjallisuus ja tieto aiheesta. Tutkimuksessani halusin kuitenkin antaa erityistä painoarvoa monipuoliselle ja rikkaalle aineistolle, jonka takia aineistolähtöisyys analyysiprosessin alussa tuntui mielekkäältä. Teoriaohjaava analyysitapa toteutui analyysissani tarkastellessani ja jäsentäessäni tutkimustuloksia teknologian sosiaalisen muotoutumisen periaatteiden viitekehyksessä.

4.6 Tutkimusetiikka ja tutkijapositio

Noudatan pro gradu -tutkielmassani tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009, 4) ohjeistuksia tutkimuksen eettisistä periaatteista. Näiden ohjeistusten mukaan kaikessa ihmistieteisiin liittyvässä tutkimuksessa tulee erityisesti huomioida tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, tutkittavan vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyys sekä tietosuoja (mt.). Sosiaalityön tieteenalalle on tyypillistä, että tutkimusaiheet ovat sensitiivisiä. Tutkijan vastuulla on taata tutkittavan ilmiön sekä yksilöiden loukkaamattomuus ja koskemattomuus tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Eettisesti kestävä tutkimuksen ei myöskään tule vain välttää vahingon aiheuttamista tutkittavalle ilmiölle, vaan tutkimuksen tulee olla hyödyllistä siihen osallistuville henkilöille. (Rauhala & Virokannas 2011, 238.)

Omassa tutkimuksessani olen ottanut tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen sekä yksilön loukkaamattomuuden ja koskemattomuuden tutkimuksen ehdottomiksi lähtökohdiksi, sillä tutkimukseeni on osallistunut seksityöntekijöitä. Lähes jokaisessa kulttuurissa seksityö itsessään stigmatsoi, minkä lisäksi alalla työskenteleviin voi kohdistua useita stigmoja (Kontula 2008, 56). Tutkijana olen toiminut seksityöntekijöiden järjestökentällä, jossa olen kohdannut toistakymmentä kaupallisen seksin alan toimijaa. Tutkimuksessani sekä seksityöntekijöiden kohtaamisissa kentällä toimiessani olen huomioinut sen, että tutkimusta tehdään ennen kaikkea seksityöntekijöiden ehdoilla.

Tutkimuksellani pyrin omalta osaltani purkamaan seksityöntekijöihin kohdistuvia negatiivisia asenteita ja tekemään näkyväksi heidän kokemaansa väkivaltaa ihmisoikeusloukkauksena. Myös käyttämäni käsitevalinta, seksityöntekijä, on eettinen valinta. Kaupallisen seksin alalla työskenteleisiin kohdistuu paljon moraalisia latauksia aina seksityöntekijöiden uhriuttamisesta heidän liittämisensä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Uskomukset ja yleinen ”moraalipaniikki” leimaavat heidät yhteiskunnan ”toisiksi” (Kontula 2008, 58, 59). Tutkimuksessani vältän käsitevalintoja, jotka ylläpitävät seksityöntekijöihin liittyviä myyttisiä käsityksiä ja stigmatisointia.

Lisäksi tutkimuseettisten kysymysten pohtiminen vieraassa kulttuurissa ja toimintaympäristössä on merkityksellistä. Koska sovelluksen päätestaus toteutettiin Mumbaissa, kohtasin tutkimuskentällä eroja ja hämmennystä niin kulttuurissa, yhteiskunnallisessa kontekstissa, sosiaalisissa suhteissa kuin toimintatavoissakin. Väkivaltatyötä Venäjällä käsittelevässä väitöskirjatutkimuksessa Maija Jäppinen (2015, 80) korostaa tutkijan *eettisen valppauden vastuuta* vieraassa kulttuurissa ja yhteiskunnassa tutkimusta tehtäessä, sillä suomalaisen tieteenalan normit ja säännöt eivät välttämättä päde kohdemaassa esimerkiksi tutkittavan yksityisyyden suojaan liittyvissä kysymyksissä tai tutkimuksen lupamenettelyissä. Suomessa toimiessaan tutkija saattaa joutua käymään läpi useita eri lupamenettelyjä, joiden kautta arvioidaan tutkimuksen eettisyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikutuksia tutkittavalle ilmiölle tai kohteelle. Ulkomailla tilanne voi olla erilainen ja esimerkiksi lupaprosesseissa huomio voi keskittyä hyvin erilaisiin kysymyksiin. Tällöin on oleellista, että tutkija sitoutuu oman tieteenalansa normeihin ja eettisiin periaatteisiin. (Mt.)

Seuraavassa katkelmassa pohdin kenttäpäiväkirjassani eettisen valppauden vastuusta vieraassa toimintaympäristössä havainnollistavan esimerkin kautta.

Kenttäpäiväkirja 7.12.2017: *Järjestimme tänään SAI:n kanssa pilotoinnin viimeisen palautekeskustelun. Tilaisuus toteutettiin järjestön tiloissa eräässä luokkahuoneessa, jonne oli kutsuttu vertaistyöntekijöitä, testajia sekä järjestön henkilökuntaa. Tarkoituksena oli, että palautekeskustelu nauhoitetaan litterointia varten nauhurille, mutta SAI toteutti nauhoituksen videokameralla. Koin seksityöntekijöiden videokuvaamisen arveluttavaksi, josta mainitsin järjestön henkilökunnalle. Tästä huolimatta palautekeskustelu päätettiin videoida. Kiinnitin huomiota erääseen keskustelun aikana*

sattuneeseen tilanteeseen, jossa kolme seksityöntekijää saapuivat tapaamiseen noin puoli tuntia myöhässä. He saapuivat luokahuoneeseen peittäen kasvonsa hunnulla ja muuttuivat silminnähden ahdistuneiksi nähdessään videokameran. Vaikka tilaisuus oli järjestetty SAI:n toimesta, koin velvollisuudekseni kertoa osallistujille, että tilaisuus on heille vapaaehtoinen, eikä kenenkään tarvitse olla läsnä vasten tahtoaan. Tulkki kertoi tämän hämentyneille seksityöntekijöille, ja he poistuivat välittömästi tilasta pieneen takahuoneeseen.

Toisin kuin Suomessa, ei Mumbaissa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta tai näkemyksiä tilaisuuksien toteutuksesta pidetty kokemukseni mukaan ensisijaisena. Tutkijana pyrinkin systemaattisesti korostamaan tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Palautekeskustelussa tämä konkretisoitui siten, että edellisessä katkelmassa mainitsemani kolme testaajaa poistuivat huoneesta ilmoitukseni jälkeen. Vastaavanlainen tilanne tapahtui vierailullani seksityöntekijöiden Kamathipurin bordellialueella, jossa SAI:n työntekijä kannusti minua valokuvaamaan tapaamiamme seksityöntekijöitä, vaikka he suhtautuvat kuvaamiseen kielteisesti. Kieltäydyin kuvaamasta heitä vedoten seksityöntekijöiden yksityisyyden suojaan, Sosiaaliasema X:ltä saamaani ohjeistukseen sekä tutkimusetiikkaan.

Haastatteluissa ja palautekeskusteluissa osallistujien yksityisyyden ja tietosuojan painottaminen oli tärkeää, sillä tapaamisiin osallistui seksityöntekijöitä, jotka ovat toimineet hankkeessa vertaistyöntekijän ja testaajan rooleissa. Yksityisyyden ja tietosuojan kannalta tämä merkitsi sitä, ettei kaikkia haastattelutilanteita ollut mahdollista nauhoittaa. Näissä tilanteissa kirjasin tapaamisista kattavat muistiinpanot. Lisäksi huolehdin tietosuojasta säilyttämällä tutkimusaineistoa kotonani, eikä muilla ei ole ollut mahdollista päästä käsiksi materiaaliin. Aineiston käsittelyssä huolehdin yksityisyyden suojasta muun muassa siten, etteivät haastateltavan tunnistetiedot voi käydä ilmi käyttämistäni sitaateista. Käytän tutkimustulosten yhteydessä suoria lainauksia haastatteluista, mutta haastateltavien yksityisyyden suojan takia en ole eritellyt osallistujia esimerkiksi numerokodeilla. Lisäksi tutkimukseen osallistuminen on ollut jokaiselle vapaaehtoista, eikä tutkimukseen osallistuneiden henkilö- tai tunnistetietoja ole julkaistu prosessin missään vaiheessa. Haastateltavat saivat myös halutessaan kieltäytyä vastaamasta joihinkin kysymyksiin tai keskeyttää haastattelun. Pyysin tutkimukseeni osallistuneilta henkilöiltä suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta joko kirjallisesti tai suullisesti.

Positoidun itse tutkimalleni kentälle länsimaalaisena naisena. Tutkimukseni mielenkiinto kohdistuu aihepiiriin, jossa yhdistyvät kaksi maailmaa: seksityö ja teknologia. Karkeasti voidaan ajatella, että molemmat alat ovat sukupuolittuneita: seksityön kentällä korostuvat feminiiniset arvot, teknologia-ala on sen sijaan mielletty perinteisesti maskuliiniseksi alueeksi. Tasapainoilu näiden kahden, varsin erilaisen teeman välillä on ollut läsnä koko tutkimusprosessin ajan ja ajoittain se on ollut hämmentävää. Kävin esimerkiksi tutkimukseeni liittyen eräässä teknologiaan liittyvässä tapahtumassa, jossa osallistujakunta oli miesvoittoista. Jännitin tilaisuutta etukäteen ja sitä, kuinka teknologiaan perehtyneet henkilöt suhtautuisivat sosiaalityön oppiaineeseen sijoittuvaan teknologian aihepiiriä käsittelevään tutkimukseen. Jännitykseni osoittautui kuitenkin turhaksi, sillä tutkimusaiheeseeni suhtauduttiin kiinnostuneesti. Intiassa kaikki tapaamani seksityöntekijät ja vertaiset olivat sen sijaan naisia. Uskon, että sukupuoleni on saattanut olla tässä mielessä etu, koska naistutkijalle on voinut olla helpompi kertoa sensitiivisistäkin aiheista. Se, että olen länsimaalainen, herätti myös kiinnostusta sekä seksityöntekijöiden että järjestön työntekijöiden keskuudessa. Esimerkiksi kuvaamiseni tuntui olevan tärkeää lähestulkoon kaikille tapaamilleni henkilöille Intiassa. Ikäni ja sukupuoleni suhteen sain myös osakseni ihmettelyä liittyen siihen, miten nuori, vaalea nainen uskaltaa lähteä Intiaan tekemään tutkimusta. Positiostani huolimatta kenttämätka sujui ilman ainuttakaan uhkaavaa tilannetta.

Tutkimusprosessin aikana oma tutkijapositioni on ollut jatkuvan määrittelyn alla, mikä on varsin tyypillistä etnografisessa tutkimuksessa (Jäppinen 2015, 73). Intian kenttämatkalla toimin paitsi opiskelija roolissa, myös Sosiaaliasema X:n edustajan roolissa varmistamassa, että pilotointi oli sujunut asianmukaisesti. Kenttämatkani aikana jouduin avaamaan positiotani hankkeessa useaan otteeseen, mitä olen kuvannut tutkimuspäiväkirjassani seuraavasti:

Kenttäpäiväkirja 8.12.2017: *Mumbaihin saapumisen jälkeen olen todella joutunut pohtimaan ja sanoittamaan omaa rooliani pro gradu -tutkijana järjestön parissa. Tavatessani järjestön henkilökuntaa olen aina esitellyt itseni: kuka olen, mistä tulen ja mitä olen tekemässä. Tutkijan ja oman positioni ristiriitaisuudesta kertoo esimerkiksi se, että esittelyistäni huolimatta minut on yhdistetty järjestelmällisesti yhdeksi sovelluksen kehittäjistä. Olen joutunut tarkentamaan useaan otteeseen, etten ole kehittänyt sovellusta, vaan olen opiskelijan roolissa ja Sosiaaliasema X:n edustajana tutkimassa sovelluksen kehittämisprosessia ja sen erityispiirteitä.*

Näkemykseni mukaan SAI:n työntekijät olivat tietoisia, ettei sovellus ollut kehittelemäni, mutta annoin läsnäolollani kasvot Sosiaaliasema X:lle. Lisäksi henkilökunta kertoi minulle, ”rikkaan länsimaan edustajalle”, varsin avoimesti organisaation kohtaamista talousvaikeuksista. Vuoden 2017 aikana SAI:n kolme päärahoittajaa olivat lakkauttaneet vuotuiset rahoitukset järjestölle, mikä on asettanut SAI:n suurten taloudellisten haasteiden eteen. Järjestön työntekijät pyysivät minua suoraan kartoittamaan Suomessa mahdollisia järjestöjä ja yhteistyökumppaneita, jotka voisivat rahoittaa yhdistyksen toimintaa. Koin avunpyynnöt hämmentäviksi ja hieman ahdistaviksi, koska tunsin sympatiaa järjestöä ja tapaamiani ihmisiä kohtaan, mutta tiedostin omat rajallisuuteni auttaa heitä talousahdingossa etuoikeutetusta asemastani huolimatta. Jäppinen (2015, 76) kirjoittaakin osuvasti kenttätöön emotionaalisesta raskaudesta, sillä tutkija kohtaa usein kentällä erilaisia tunteita, kuten iloa, surua ja hämmennystä. Omassa tutkimusprosessissani uusi kulttuuri ja yhteiskunta, tutkimusaiheen sensitiivisyys sekä koskettavat ja mielenkiintoiset kohtaukset ihmisten kanssa herättivät lukuisia tunteita aina riemusta hämmennykseen. Etnografi ei ole tutkimusprosessissa näin ollen vain sivustaseuraajan roolissa, vaan kokonainen tutkija tunteineen ja kokemuksineen (mt.).

6 SEKSITYÖNTEKIJÖIDEN TURVASOVELLUKSEN KEHITTÄMISEN ERITYISPIIRTEET

Tässä luvussa analysoin seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisen erityispiirteitä, joita käsitellen kolmen teeman valossa. Ensimmäinen alaluku käsittelee turvasovelluksen suunnittelua ja kehittämistä yhteistoiminnallisen kehittämisprosessin näkökulmasta. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen aihetta seksityön toimintaympäristön ja sovelluksen kansainvälisen käytettävyyden konteksteissa. Viimeisessä alaluvussa tarkastelen sovelluksen kehittämisen erityispiirteitä käyttäjäryhmän ja yksilöiden näkökulmasta.

6.1 Erityispiirteet yhteistoiminnallisen kehittämisprosessin näkökulmasta

Anneli Pohjolan (2017, 182–183) mukaan sosiaalialalla erilaisten sovellusten rakentumisen tulee lähteä liikkeelle sosiaalityön tavoitteista, jotka täytyy huomioida kehittämis- ja suunnittelutyössä. Sosiaalityön kontekstissa teknologiaa tulee kehittää yhteistoiminnallisessa kehittämisprosessissa, jossa hyödynnetään teknisen- ja sosiaalialan osaamista (mt). Artemiksen sateenvarjo -hankkeessa sovelluksen kehitystyötä on värittänyt pitkälti monitoimijaisuus ja eri toimijoiden välinen yhteistoiminta, jossa keskeistä on ollut eri alojen asiantuntijuuden sekä seksityöntekijöiden kokemustiedon yhdistäminen.

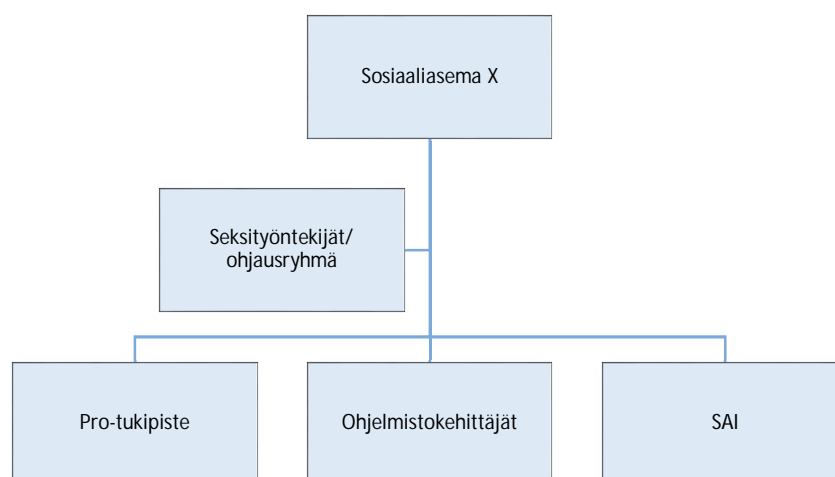
Projektin alkaessa oli keskeistä koota yhteen verkosto, jossa oli asiantuntemusta sovelluksen kehittämisen teknisestä toteutuksesta, sosiaalialasta ja seksityöstä. Lisäksi yhteistoiminnallisessa kehittämisprosessissa erityistä on ollut myös se, että suunnittelu- ja kehitystyö ovat perustuneet pitkälti toimijoiden vapaaehtoistoiminnalle sekä aktivismille. Seuraavissa alaluvuissa analysoin kehittämistyön erityispiirteitä toimijoiden, aktivismin ja vapaaehtoistoiminnan, toimijoiden välisen yhteistoiminnan sekä vuorovaikutteisen oppimisprosessin näkökulmista.

6.1.1 Toimijat

Yhteistoiminnallisessa kehittämistyössä asiantuntijuuden voidaan nähdä jakautuvan eri toimijoille. Tällöin yhteistyö perustuu vuorovaikutteiselle asiantuntijuuksien sekä esimerkiksi asiakkaan kokemustiedon yhdistämiselle, jolloin toimijat tuovat prosessiin

oman alansa osaamisen. Oleellista on, että erilaisia kokemuksia ja asiantuntijuutta hyödynnetään työstettävän asian kannalta merkityksellisesti. (Pohjola, Pitkänen & Koivisto 2015, 177–178.) Turvasovelluksen kehittämisprosessissa avainasemassa oli eri alan asiantuntijoiden osaamisen, kokemustiedon sekä käyttäjäryhmän tarpeiden yhdistäminen kokonaisuudeksi. Tämä mahdollisti sovelluksen kehittämisen seksityöntekijöiden tarpeisiin sopivaksi. Tärkeää oli myös se, että sovellusta testattiin mahdollisimman nopeasti kentällä, jolloin testaajien kokemuksista saatiin käyttäjätietoa kehittämistyön tueksi. Sovelluksen kehittämisprosessi toteutettiin verkostomaisessa yhteistyössä eri sidosryhmien kesken.

Kuvassa 5 on koottuna turvasovelluksen kehittämisprosessiin osallistuneet toimijat. Eri toimijoiden roolit prosessissa painoutuivat oman osaamisalansa mukaisesti, mutta jokaisella oli tärkeä rooli joko sovelluksen suunnittelun, teknisen toteutuksen tai pilotointien yhteydessä.

Kuva 5. Kehittämistyön toimijat ja hierarkia.

Sosiaaliasema X oli turvasovelluksen kehittämistyön päävastuussa. Se vastasi sovelluksen suunnittelutyöstä, hankkeen koordinoinnista ja hallinnoinnista yhdessä ohjausryhmän kanssa. Lisäksi Sosiaaliasema X rekrytoi projektiin tarkoituksenmukaiset yhteistyökumppanit, joiden kanssa sovelluksen suunnittelutyö, tekninen toteutus ja pilotoinnit toteutettiin. Sosiaaliasema X:n tehtäväalueina olivat hankesuunnitelmien laadinta, rahoitushaku, verkoston kokoaminen, projektin aikataulutus ja raportointi. Heidän vastuullaan oli myös varmistaa hankkeen tavoitteiden toteutuminen, seksityöntekijöiden kokemusten mukaan ottaminen, eettinen työskentely ja sovelluksen levitystyö.

Hankkeen kumppanuusorganisaation Pro-tukipisteen vastuulla oli niin ikään seksityöntekijöiden toimintaympäristön ja sen asettamien tavoitteiden sekä eettisyyden huomioiminen sovelluksen suunnittelutyössä sekä Helsingin pilotoinnin yhteydessä. Pro-tukipiste vastasi vertaistykijöiden ja testaajien rekrytoimisesta hankkeeseen sekä pilotoinnin palautteenkeruusta ja raportoinnista Sosiaaliasema X:lle. Ensimmäisen pilotoinnin jälkeen toiseksi kumppanuusorganisaatioksi valikoitui Mumbaissa toimiva SAI, jonka vastualueena oli varsinaisen pilotoinnin toteutus intialaisten seksityöntekijöiden parissa. Heidän tehtävänä oli pilotoinnin toteutus, vertaisten ja testaajien rekrytointi hankkeeseen sekä palautteen kerääminen ja projektin raportointi Sosiaaliasema X:lle.

Seksityöntekijöitä oli mukana sovelluksen kehittämistyön kaikissa vaiheissa. Heitä osallistui sovellusprojektin johto- eli ohjausryhmään ja heidän mielipiteensä olivat keskiössä sovelluksen suunnittelussa sekä teknisessä toteutuksessa. Helsingin pilotoinnissa hankkeeseen palkatut vertaistykijät toivat kehittämistyöhön mukaan seksityöntekijöiden äänen ja heillä oli merkittävä rooli rekrytoitaessa seksityöntekijöitä pilotointiin yhteistyössä Pro-tukipisteen kanssa. Myös Mumbain pilotoinnissa vertaistykijät osallistuiivat projektin suunnittelutyöhön ja he etsivät testaajia sovelluksen pilotointiin. Kukin viidestä hankkeeseen palkatusta vertaistykijästä koordinoi myös kymmenhenkisen testausryhmänsä toimintaa ja palautteenkeruuta.

Ohjelmistokehittäjät vastasivat sovelluksen teknisestä toteutuksesta osallistuen sen suunnittelutyöhön. He toimivat yhteistyössä Sosiaaliasema X:n ja Pro-tukipisteen kanssa ja raportoivat prototyypin edistymisestä sekä siihen liittyvistä teknisistä rajoituksista ja mahdollisista haasteista. Lisäksi ohjelmistokehittäjät osallistuivat ensimmäisen pilotoinnin palautelomakkeen suunnitteluun yhteistyössä Sosiaaliasema X:n kanssa teknisten kysymysten osalta. Ajallisesti ohjelmistokehittäjäryhmä oli mukana sovellusprojektissa heidän opintojaksonsa ajan. Ensimmäisen pilotoinnin jälkeen kehittäjäryhmä teki sovellukseen tarvittavat muutokset palautteen perusteella ja opintojakson jälkeen yksi ohjelmistokehittäjistä palkattiin vastaamaan sovelluksen teknisestä tuesta ja jatkokehittämisestä.

6.1.2 Aktivismi ja vapaaehtoistoiminta osana kehittämistyötä

Sosiaaliasema X:n edustaja: *Vapaaehtoistyötä on ollut ja sitten taas ei. Meidän ajatuksen mukaan hanke perustuu pitkälti aktivismille. Esimerkiksi Sosiaaliasema X:n edustajat ovat tehneet hanketta omalla vapaa-ajallaan, Pro-tukipisteen työntekijät omalla työajallaan. Hankkeen ympärillä on kuitenkin ollut erilaisia tahoja, jotka ovat tehneet projektia vapaaehtoistyönä. Kaikilla on kuitenkin omat intressit. Esimerkiksi opiskelijat saivat projektista opintopisteitä.*

Turvasovelluksen kehittämistyö pohjautui aineistoni mukaan paljolti aktivismille sekä eri toimijoiden vapaaehtoistoiminnalle, niin kuin Sosiaaliasema X:n edustaja edellisessä sitaatissa kuvailee. Vapaaehtoistoiminnassa risteävät antamisen ja auttamisen arvoperusta, osallisuus sekä yksilöiden perinteiset yhteistoiminnan käytänteet. Yhtäältä vapaaehtoistoiminta saa aikaan yhteiskunnan trendejä ja toisaalta seuraa niitä. (Nylund & Yeung 2005, 13.) Aineistossani vapaaehtoistoiminta ja aktivismi konkretisoituivat kehittämistyössä sekä positiivisena tekijänä että haasteena. Haastatteluissa toimijat antoivat erilaisia merkityksiä hankkeessa mukana ololle:

Pro-tukipisteen työntekijä: *Mä luulen, et kaikki on lähtenyt tähän vähän sellaiselta aktivistipohjalta. Sillä tavalla, et tässä on selkeä ongelma, että ihmiset eivät saa apua, eikä tukea, eikä suojaa. Et mä haluan tehdä tähän osani. Et tietyl tavalla, mikä vapaaehtoistyön tarkoitus sit on - on tuottaa ihmisille myös tunnetta, että he on tärkeitä jonkun tärkeän asian eteenpäin viemisessä. Että se on aika toisaalta, ihan kiva pohja, et ihmiset on halunnut auttaa ja nähnyt tän tarpeelliseksi.*

Hankkeessa aktivismi ja vapaaehtoistoiminta näyttäytyivät auttamisen haluna ja yhteiskunnan epäkohdan tunnistamisena, mitkä edellisessä katkelmassa puhuva työntekijä kokee hyviksi lähtökohdiksi kehittämistyölle. Lisäksi työntekijän puheessa nousee esiin aktivismin ja vapaaehtoistoiminnan henkilökohtainen merkitys yksilöille: niiden kautta on mahdollista edistää itselleen merkityksellisiä asioita ja arvoja. Arvot ja auttamisen halu näkyivät myös vertaisten motiiveina osallistua sovelluksen kehittämistyöhön. Esimerkiksi Helsingin palautekeskusteluun osallistunut vertaistyöntekijä kertoi osallistuneensa hankkeeseen, koska hän halusi olla mukana kehittämässä menetelmää, jonka tavoitteena on auttaa afrikkalaistaustaisia seksityöntekijöitä Suomessa. Toinen Pro-tukipisteen työntekijöistä korosti vapaaehtoisuutta kokeilemisen näkökulmasta:

Pro-tukipisteen työntekijä: *Kokeiluhanke menee usein aluksi vapaaehtoisvoimin. Et tavallaan se idea syntyy, ja sit sitä kokeillaan johonkin tiettyyn pisteeseen asti. Ja sit jos se kantaa, niin sit siihen tulee rahoitusta tai laajempi organisaatio. Koska muutenhan nää kuivuisi kasaan, jos pitäisi aina olla semmoinen massiivinen koneisto ja rahoittaja.*

Työntekijän selityksessä korostuu vapaaehtoistoiminnan merkitys osana uusien ideoiden kokeilemistä. Vaikka Pro-tukipiste toimii Suomessa vakiintuneena sosiaalialan järjestönä, lähdettiin sovelluksen suunnitteluun ja kehitystyöhön kokeilupohjalta ilman Pro-tukipisteen virallista hankerahoitusta. Sosiaaliasema X:llä oli kuitenkin pieni alkurahoitus hankkeen käynnistämiseksi. Tulkintani mukaan vapaaehtoisuus, aktivismi sekä rahoitukseen liittyvät seikat ovat olleet turvasovelluksen kehittämisprosessin peruskysymyksiä. On selvää, että uusia ideoita syntyy alati erilaisten hankkeiden yhteydessä, mutta niiden taustalle voi olla alkuun haastavaa saada rahoitusta tai suurempaa organisaatiota. Mikäli ideoita ei lähdettäisi rohkeasti kokeilemaan aktivismin pohjalta, jäisi moni idea toteuttamatta. Myös Heidi Muurinen ja Ilkka Lavio (2015, 218) kirjoittavat, että sosiaalialan hankkeissa kokeileminen voi olla eräs kehittämistyön strategia ja menetelmä, jolloin kehittämistoiminta perustuu toimijoiden kokemustietoon, kokemusperäiseen uuden toimintamallin muotoiluun, järjestelmälliseen idean testaamiseen sekä käytännön arviointiin.

Eettisen arvopohjan ja kokeilemisen lisäksi vapaaehtoistoiminta näyttäytyi aineistossani osana ohjelmistokehittäjien työskentelyä. Helsingin yliopiston tietojenkäsittelytieteen opiskelijoille on mahdollista tarjota erilaisia sovellusideoita, joita opiskelijat toteuttavat opintojakson yhteydessä ohjelmistotuotantoprojekteissa. Ohjelmistokehittäjät kertoivat haastattelussaan tehneensä sovelluksen teknisen toteutuksen kouluprojektina, koska he pitivät aihetta tärkeänä ja kiinnostavana. Vaikka kyseessä oli opintojakso, josta opiskelijat saivat opintopisteitä, nimesivät he ”hyvän tekemisen”, oppimisen ja sovelluksen päätytmisen nopeasti kentälle olleen tärkeimpiä motiiveja projektin toteuttamiselle. Lisäksi eräs haastatteluun osallistuneista nosti esiin poliittisen ja yhteiskunnallisen merkityksen sovelluksen suunnittelussa.

Ohjelmistokehittäjä: *Eli mulla on tällainen ajatus, että politiikkaa voidaan tehdä monilla eri tavoin. Sitä voidaan tehdä puheen tavalla, mutta mä uskon, että sitä voidaan tehdä tekemällä applikaatioita. Tekemällä jotain tällaisia digitaalisia prototyyppkejä, jotka osoittaa mitä me haluttais tehdä tulevaisuudessa.*

Kokonaisuudessaan vapaaehtoistoiminta ja aktivismi hankkeen toteuttamisessa koettiin hyväksi lähtökohdaksi projektin toteutukselle, mutta se asetti toisinaan haasteita kehittämistyölle erityisesti resursoinnin ja hallinnoinnin näkökulmista. Haastatteluissa vapaaehtoisuuden arvioitiin vaikuttaneen toimijoiden ajankäyttöön, sillä moni oli projektissa mukana pääosin jonkin muun työn tai hankkeen ohella. Tämä heijastui osaltaan hankkeen koordinointiin, joka koettiin toisinaan hieman sekavaksi, eikä prosessin etenemisestä ollut aina varmuutta:

Pro-tukipisteen työntekijä: *Ja mul oli sellainen oletus, kun tässä meni melkein vuosi välissä, et tää on kuivunut kokoon välillä.*

Toisaalta hankkeen edetessä juuri ohjelmistokehittäjäryhmän opintojakson reunaehdot vauhdittivat sovelluksen kehittämistyötä:

Ohjelmistokehittäjä: *Opiskelijoilla oli aikataulu, et niiden piti saada se valmiiksi tiettyyn päivämäärään mennessä. Ja piti saada ne palautteet tiettyyn päivämäärään mennessä. Mut se oli ihan hyvä. Pysypähän ainakin selkeämpänä itseasiassa niin.*

Lisäksi vapaaehtoistoiminnan ja aktivismin näkökulmasta tarkasteltuna yhtenä kehittämistyön erityispiirteenä oli hankerahoituksen järjestäminen, mikä näyttäytyi prosessissa haasteena. Hankerahoitusta saatiin pieninä lahjoituksina yksittäisiltä järjestötoimijoilta, vaikka Sosiaaliasema X haki rahoitusta useista eri lähteistä.

Sosiaaliasema X:n edustaja: *Ollaan käyty rajanvetoa siitä, mikä on aktivismia ja mikä on vapaaehtoistyötä. Esimerkiksi rahoitushakemuksia on tehty kohdennetusti eri rahoittajille. Ylipäätään rahoitusjärjestelmässä korostetaan vapaaehtoistoimintaa. Se on jotakin kaunista ja hienoa, aktivismissa on sen sijaan erilainen kaiku yhteiskunnassa.*

Kokonaisuudessaan sovelluksen kehittämistyön taloudelliset kustannukset koostuivat vertaisten palkkioista⁸, testaaajien korvauksista, perehdytyksistä, kokouskustannuksista, kotisivujen tekemisestä sekä sovelluksen käytön tekstiviestikuluista. Kesällä 2017 yksi ohjelmistokehittäjäryhmän jäsenistä palkattiin hoitamaan sovelluksen tekniseen tukea sekä muutostöihin liittyviä tehtäviä. Itse sovellus on käyttäjille maksuton, jotta myös köy-

⁸ Suomessa vertaistyöntekijät toimivat hankkeessa ensisijaisesti vapaaehtoisena, mutta he saivat osallistumisestaan hankkeeseen pienen lahjan.

hissä olosuhteissa elävät käyttäjät voivat hyödyntää sovellusta. Lisäksi Mumbaiin pilotoinnista maksettiin korvaus SAI:lle ja testaajille. Sovelluksen tekninen toteutus suoritettiin opiskelijoiden opintoihin liittyvänä projektina. Ohjelmistokehittäjäryhmän haastattelussa nousi esiin, että tavanomaisesti sovelluksen kehittäminen tilattuna mobiiliteknologiaan erikoistuneelta yrityksiltä voi maksaa jopa 30 000–100 000 euroa. Tässä mielessä sovelluksen toteuttaminen opiskelijoiden kouluprojektina oli kannattavaa myös taloudellisesta näkökulmasta, eikä se olisi ollut mahdollista ilman ohjelmistokehittäjäryhmän mielenkiintoa hanketta kohtaan.

Vuonna 2017 hankkeen rahoittajina toimivat Palvelualojen ammattiliitto (PAM), Kallion seurakunta sekä Otto A. Malmin lahjoitusrahasto. Lisäksi keväällä 2018 Artemiksen saateenvarjo -hankkeelle toteutettiin mesenaattikampanja, jonka avulla sovelluksen kehittämiseen ja jalkauttamisiin haettiin rahoitusta vapaaehtoisilta lahjoittajilta. Viestintätöimistö Ellun Kanat suunnitteli mesenaattikampanjan vapaaehtoistyönä. Rahoitusta tarkasteltaessa mielenkiintoista on, kuinka haastavaksi hankerahoituksen saaminen lopulta osoittautui. Tulkintani mukaan yhtenä syynä tähän voi olla se, että sosiaalialalla mobiiliteknologian ja erilaisten sovellusten kehittäminen on vielä melko uusi aluevaltausta, jonne resursseja kohdennetaan vähän. Lisäksi haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille on lähestulkoon mahdotonta valmistaa markkinavoittoiseen logiikkaan perustuvaa teknologiaa, mikä on voinut olla yhtenä esteenä rahoituksen saamiselle. Tässä mielessä sosiaalityön kentällä ”poliittisesti radikaalit” ja yhteiskunnallista muutosta tavoittelevat innovaatiot voivat olla ostajan, tässä tapauksessa rahoittajan, näkökulmasta arveluttavia (Karvinen-Niinikoski & Meltti 2003, 43).

6.1.3 Yhteistoiminta sidosryhmien välillä

Toimijoiden haastatteluissa käsitelimme monitoimijaisen kehittäjäryhmän välistä yhteistoimintaa sovelluksen suunnittelun ja pilotointien yhteydessä. Haastateltavat kuvasivat yhteistyön olleen pääosin hyvää, mielenkiintoista ja opettavaista, mutta eri alojen asiantuntijuuden yhdistäminen oli heidän mukaansa ajoittain haastavaa vähäisen kommunikation seurauksena. Kommunikaatioon liittyvät vaikeudet konkretisoituivat pitkälti tekniseen puoleen liittyvissä kysymyksissä ja ratkaisuissa:

Pro-tukipisteen työntekijä: *Tietty aina, kun ollaan koodareiden kanssa tekemisissä, niin kieli on vähän eri. Ja ei ollut aina ihan varma, et millä tavalla me ymmärretään toisiamme.*

Ohjelmistokehittäjä: *Oli tosi haastavaa välittää se, et mitä me ollaan tekemässä. Ja että mitä me voidaan tehdä ja mitä me ei voida tehdä. Ja mitkä on ne tekniset rajoitteet, liittyen johonkin ulkopuolisiin asioihin ja mitkä on rajoitteet liittyen, et miten työlästä on tehdä mikään juttu. Et ku sieltä toivotaan jotain, et mitä siinä nyt ihan oikeesti halutaan.*

Sekä Pro-tukipisteen työntekijä että ohjelmistokehittäjäryhmän jäsen kuvaavat kommunikaatiovaikeuksien olleen yhteydessä yhteisen kielen puuttumiseen. Toisinaan oli epäselvää, ymmärsivätkö teknologia-alan ja sosiaalialan ammattilaiset toisiaan, ja erityisesti teknologisten ratkaisujen sanoittaminen ymmärrettäväksi koettiin vaikeaksi. Kommunikaatiovaikeuksien arveltiin olevan osittain yhteydessä siihen, että suunnittelutyötä tehtiin runsaasti sähköpostiviestien välityksellä kasvokkaisten tapaamisten sijaan. Lisäksi ohjelmistokehittäjäryhmää hämmensi ajoittain se, että tilaajana oli toisaalta Sosiaaliasema X ja Pro-tukipiste, mutta yhtäältä myös yliopiston edustaja⁹. Eräs kehittäjäryhmän jäsenistä pohti haastattelussa myös sitä, että kommunikaatiovirheitä ilmenee yleisesti ohjelmistotuotantoprojekteissa, joissa on mukana sekä teknisen alan että jonkun muun alan osaamista. Tulkintani mukaan kommunikaatioon liittyvät pulmat eivät näin ollen rajoitu vain Artemiksen sateenvarjo -hankkeeseen, vaan ne ovat usein läsnä vastaavanlaisissa kehittämishankkeissa.

Mumbain pilotoinnissa kommunikaatio yhteistyöjärjestön kanssa hoidettiin kokonaisuudessaan sähköpostitse, ja kokemukset yhteistyöstä näyttäytyivät hieman ristiriitaisina. Aineistoni perusteella Mumbain pilotoinnin toteutuksessa esiintyi ajoittain epäselvyyksiä muun muassa sovelluksen lokaatio-ominaisuuden käyttöön sekä käytännön järjestelyihin liittyen. Esimerkiksi sovelluksen paikannustoimintoa ei käytetty pilotoinnin alussa lainkaan, koska testaajien sijaintitiedot eivät olleet puhelimessa päällä. Tämä saatiin kuitenkin ratkaistua Sosiaaliasema X:n sähköpostiohjeistuksella, ja myöhemmin juuri lokaatio-ominaisuus sai hyvää palautetta testaajilta. SAI:n työntekijät kokivat kuitenkin yhteistyön Sosiaaliasema X:n kanssa erittäin helpoksi ja jouhevaksi, mitä he perustelivat sillä, että

⁹ Artemiksen Sateenvarjo -hankkeesta kiinnostunut yliopiston edustaja tutkija Matti Nelimarkka ehdotti turvasovelluksen kehittämistä Helsingin yliopiston ohjelmistotuotantoprojektiin. Hän toimi myös sovellusprojektin ohjausryhmässä yhteistyössä opiskelijaryhmän, Sosiaaliasema X:n sekä Pro-tukipisteen kanssa.

SAI:lla oli runsaasti aikaisempaa kokemusta sekä paikallisten että kansainvälisten järjestöjen välisestä yhteistyöstä. Sosiaaliasema X:n edustajan kanssa käymäni keskustelun perusteella väärinkäsityksien taustalla oli ennen kaikkea se, että kommunikaatio hoidettiin sähköpostitse. Kenttämatkallani huomasin myös sen, että kommunikaatiovirheiden taustalla vaikuttivat kielivaikeudet ja kulttuurierot, jotka konkretisoituivat juuri sähköpostiohjeiden virheellisenä tulkintana.

Kehittämistyössä toimijoiden väliset yhteiset tapaamiset ja keskustelut koettiin arvokkaiksi ja niitä olisi toivottu enemmän:

Ohjelmistokehittäjä: *Melkein se pikkusen harmittaa, et ei enemmän kommunikoitu niiden kanssa. Et se olisi ollut ollut varmaan kehityksen kannalta fiksuinta.*

Ohjelmistokehittäjä: *Musta olis tosi hyvä idea, että me oltais oltu Pro-tukipisteellä koodaamassa. Ei mulle tullut mieleenkään, että semmosta olisi voitu ehdottaa. Mut ihan hyvin. Se olisi voinut olla tosi hyvä, että vaikka me oltais tehty tehty iso osa jossain nurkkauksessa, niin ois tullut sellaista aika luontevaa vuorovaikutusta ja tullut juteltua niistä asioista enemmän.*

Edellä mainituissa sitaateissa kehittäjäryhmän jäsenet pohtivat ratkaisuja toimijoiden välisiin kommunikaatiopulmiin. Ohjelmistokehittäjät korostavat kommunikaation ja palautteen saamisen merkitystä suunnitteluprosessissa, mitkä koettiin yksimielisesti tärkeäksi. Ensimmäisessä sitaatissa kehittäjä pohtii, että kommunikaation lisääminen Pro-tukipisteen, vertaisten ja Sosiaaliasema X:n välillä olisi ollut kannattavaa kehittämistyössä. Tulkitsen kommentin siten, että kommunikaatiovirheitä olisi todennäköisesti saatu minimoitua, kun kaikkien näkemykset olisi voitu sanoittaa kasvokkain. Tämä olisi myös tuonut läpinäkyvyyttä ohjelmointityöhön, joka koettiin muiden kehittäjäryhmän jäsenten osalta vieraaksi. Toinen kehittäjästä puolestaan pohtii, olisiko koodaaminen ollut mahdollista toteuttaa Pro-tukipisteen tiloissa, jolloin sovellukseen tehdyt muutokset olisivat olleet näytettävissä työntekijöille ja vertaisille reaaliajassa. Sosiaaliasema X:n edustajan mukaan haasteeksi tässä kuitenkin muodostuu se, että seksityöntekijät kieltäytyivät ehdottomasti tapaamasta Pro-tukipisteen ulkopuolisia henkilöitä. Tässä mielessä ohjelmointityö järjestön tiloissa ei olisi ollut mahdollista. Lisäksi ohjelmistokehittäjät ja Pro-tukipiste olivat samanaikaisesti mukana hankkeessa vain osan aikaa.

Lisäksi aineistoni perusteella yhteistoiminnallisen kehittämisprosessin erityispiirteenä oli se, että kehitystyö tehtiin marginaaliryhmän parissa, jota on perinteisesti ollut haastavaa

tavoittaa esimerkiksi tutkimuksen piiriin seksityön stigman johdosta (esim. Kontula 2008, 235). Tässä mielessä kolmannen sektorin mukanaolo oli ehdoton edellytys sovelluksen kehittämiselle:

Pro-tukipisteen työntekijä: *Mä luulen, et sellanen pitkä kontakti oli tässä edellytys, miten heidät saadaan mukaan. Et välttämättä sellaisia uudempia ihmisiä ei oltais saatu mukaan.*

SAI:n työntekijä: *Olemme työskennelleet seksityöntekijöiden parissa yli 26 vuotta, jonka johdosta omaamme heihin hyvät kontaktit. Seksityöntekijät ovat kiinnittyneet SAI:n toimintaan joko suoraan järjestön tai epäsuorasti vertaistyöntekijöiden kautta. Näin ollen meidän oli helppoa kontaktoida testaa- ja saada heidät mukaan projektiin.*

Pro-tukipisteen ja SAI:n työntekijät kuvaavat pitkän kontaktin kohderyhmään olleen merkittävä tekijä pilotointien toteutuksessa, sillä ilman sitä seksityöntekijöitä ei olisi välttämättä tavoitettu sovelluksen jalkauttamiseen lainkaan. Mumbaissa tämä välittyi myös SAI:n työntekijöiden tavassa keskustella seksityöntekijöiden kanssa. Järjestön työntekijät kutsuivat seksityöntekijöitä nimellä ”didi”, joka tarkoittaa hindiksi siskoa. Järjestön työntekijän mukaan kunnioittava kohtaaminen on avainasemassa seksityöntekijöiden parissa työskennellessä ja heitä tulee kohdella yhtä kunnioittavasti kuin perheenjäseniä. Mumbain pilotoinnin yhteydessä järjestön ja seksityöntekijöiden välinen luottamus konkretisoitui myös havainnointimatkamme Kamathipurin bordellialueelle ja seksityöntekijöiden kutsumalle ”Hot Spotille” Dadariin¹⁰, mitä kuvasin kenttäpäiväkirjassani seuraavasti:

Kenttäpäiväkirja 6.12.2017: *Päivän aluksi kävimme Kamathipurin bordellialueella ja Dadarissa havainnoimassa SAI:n toimintaa, mikä ei sinällään koskenut itse sovelluksen testausta. Projektin kannalta pidin käyntiä kuitenkin hyödyllisenä huomattessani, että järjestön työntekijät olivat selkeästi tuttuja alueen seksityöntekijöille. SAI vierailee Kamathipurassa jakamassa ilmaisia kondomeja ja lääkkeitä seksityöntekijöille päivittäin klo 12:00. Tänä päivänä paikalla oli SAI:n työntekijä ja lääkäri. He olivat selkeästi tuttuja paikallisille seksityöntekijöille, sillä pakettiauton ympärillä parveili tuttavallisesti kymmeniä naisia hakemassa kondomeja ja lääkkeitä. Huomasin välittömästi, että järjestöllä on varsin hyvät kontaktit seksityöntekijöihin.*

¹⁰ Dadar on Mumbain lähiö, jossa sijaitsee seksityöntekijöiden nimeämä ”Hot Spot”, jossa työskentelee runsaasti seksityöntekijöitä.

Luotettavan ja turvallisen ilmapiirin merkitys korostui näin ollen sekä Suomen että Mumbai pilotoinnin yhteydessä. Olennaista oli, että vertaiset ja testaajat saivat olla mukana kehittämisessä ja pilotoinnissa ilman pelkoa seksityön paljastumisesta. Pro-tukipisteen työntekijät näkivätkin ammattilaisuuden ja vertaisuuden yhdistämisen kehittämisprosessissa erääksi onnistumiseksi koko sovelluksen kehittämistyössä. Erityisenä onnistumisena pidettiin sitä, että ammattilaisuus ja vertaisten asiantuntijuus näyttäytyivät hankkeessa tasavertaisina ja vertaistyöntekijöiden ajatuksia kuunneltiin aidosti. Tulkintani mukaan turvasovelluksen kehittämisprosessiin ja toimijoiden väliseen yhteistyöhön onkin liittynyt paljon myös eettisten kysymysten pohdintaa liittyen vertaistyöntekijöiden ja testaajien mukana oloon. Merkityksellistä on ollut tiedostaa esimerkiksi se, että vaikka Suomen pilotoinnissa mukana olleilla vertaistyöntekijöillä on henkilökohtainen kokemus seksityöstä, ovat he toimineet hankkeessa kehittäjäryhmän jäseninä.

6.1.4 Vuorovaikutteinen oppiminen osana kehittämistyötä

Aineistossani toimijoiden välinen vuorovaikutteinen oppiminen nousi merkittäväksi teemaksi osana kehittämisprosessia. Haastatteluissa järjestön työntekijät, ohjelmistokehittäjät, vertaiset sekä testaajat toivat esiin turvasovelluksen kehittämisprosessin tarjonneen areenan tiedonmuodostukselle ja henkilökohtaiselle oppimiselle. Esimerkiksi teknologiaalaan liittyvät kysymykset olivat vieraita sosiaalialan toimijoille ja seksityön toimintakenttä oli vieras koodareille. Kehittäjäryhmän yhteistoiminta mahdollisti paitsi eri asiantuntijuuksien yhdistämisen, niin myös uuden tiedon tuottamisen ja toimijoiden välisen oppimisen toisiltaan.

Haastatteluissa kysyin ohjelmistokehittäjiltä heidän oppimiskokemuksiaan kehittämis työn aikana. Haastateltavat toivat esiin sen, ettei heillä ollut juurikaan tietoa seksityöstä ennakkoon:

Ohjelmistokehittäjä1: *Juu, mul ei ainakaan mitään aikaisempaa tietoa ollut juuri ollenkaan. Et menin ihan, et tiesin suurin piirtein, et seksityötä on olemassa ja niillä tiedoin suurin piirtein.*

Ohjelmistokehittäjä2: *Juu, ei mullakaan ollut mitään sellaista suurempaa tietoa tästä.*

Ohjelmistokehittäjä3: *Mul oli ehkä jotenkin sellainen käsitys, et Suomessa se olis ollut ehkä pienimuotoisempaa, mitä toi tapaaminen Pro-tukipiste antoi ymmärtää. Et siel oli paljon ihmisiä ja siis tietenkin suhteessa paljon*

ihmisiä. Ja tietysti käsitys on muuttunut.

Ohjelmistokehittäjät kuvaavat oppineensa ohjelmointityön ohella paljon seksityön toimintakentästä sekä kohderyhmän auttamistyöstä Suomessa ja kansainvälisesti, mikä koettiin mielenkiintoiseksi osaksi kehittämistyötä. Vaikka seksityön ja sosiaalialan toimintakenttä olivat vieraita ohjelmistokehittäjille, mahdollistui turvasovelluksen kehittäminen järjestötoimijoiden asiantuntijuuden ja vertaistyöntekijöiden kokemustiedon pohjalta. Samalla ohjelmistokehittäjäryhmälle avautui uusi maailma seksityön ja sosiaalialan käytännöistä.

Vastaavanlaista oppimista tapahtui vuorovaikutteisesti järjestötoimijoiden osalta, sillä turvasovelluksen kehittämisprosessi ja teknologiaan liittyvä toiminta oli heille uutta. Lisäksi Pro-tukipisteen työntekijät pitivät tärkeänä hankkeen kautta saatua tietoa testaajaryhmän väkivaltakokemuksista. Työntekijöiden mukaan afrikkalaistaustaiset seksityöntekijät ovat Suomessa melko vaikeasti tavoitettava ryhmä. Tässä mielessä hanke avasi keskusteluyhteyden Pro-tukipisteen palvelujen ulkopuoliseen kohderyhmään lisäten ymmärrystä afrikkalaistaustaisten seksityöntekijöiden tilanteesta Suomessa.

Myös Mumbaiin pilotoinnissa SAI:n työntekijät kokivat sovelluksen jalkauttamisen seksityöntekijöiden pariin olleen oppimisprosessi. Työntekijöiden haastatteluissa kysyin heidän kokemuksiaan teknologian hyödyntämisestä SAI:n toiminnassa sekä asiakastyössä. Työntekijät kertoivat innokkaasti teknologian käytöstä järjestötoiminnassaan ja kuvasivat käyttävänsä teknologiaa monipuolisesti. Teknologiaan he sisällyttivät tietokoneet, älypuhelimet, valvontakamerat, ilmastointilaitteet sekä autot. Lisäksi toinen työntekijöistä kertoi työntekijöiden kommunikoivan keskenään erilaisissa verkkopalveluissa, kuten Facebookissa ja WhatsApp-pikaviestipalvelussa. Sen sijaan asiakastyössä teknologiaa ei hyödynnetty juurikaan, eikä SAI:lla ole ollut turvasovelluksen kaltaisia hankkeita toiminnassaan aikaisemmin. Eräs haastattelemani työntekijä kuvasikin olleensa prosessissa ”oppijan”, ”projektin täytäntöön panijan” sekä ”opiskelijan” rooleissa. Lisäksi sovelluksen käyttöönoton aikana arvioitiin sitä, onko sovellus todella hyödyllinen seksityöntekijöiden yhteisölle Mumbaissa yhdessä vertaisten kanssa. Näin ollen työntekijät opettelivat sovelluksen käyttöä ja teknologian hyödyntämistä järjestötoiminnassaan siinä missä vertaiset ja testaajatkin:

SAI:n työntekijä: *Jouduimme opettelemaan monia uusia asioita ennen pilotoinnin alkua. Emme ole kuulleet vastaavanlaisista sovelluksista aikaisemmin, joten projekti lisäsi ymmärrystämme sovellusteknologiasta. Käytännössä opettelimme ensin itse käyttämään sovellusta - kuinka alustalle kirjataan tarvittava informaatio, nimimerkki, numero ja aika sekä kuinka hälytysviestit lähetetään. Kaikki tämä informaatio oli meille uutta, joten opimme projektista paljon - koko sovellus oli meille uusi.*

SAI:n työntekijät opastivat sovelluksen käytössä edelleen vertaisia, jotka jalkauttivat sovelluksen testaajien keskuuteen. Kyselylomakevastauksissa testaajilta kysyttiin, joutuivatko he opettelemaan uusia asioita ennen sovelluksen käyttöönottoa. Vastauksissa testaajat kuvasivat oppineensa sovelluksen käyttöön liittyviä vaiheita: avaamaan linkin ja menemään sovellukseen, lähettämään hälytysviestejä ja täyttämään tarvittavat tiedot sovellukseen.

6.2 Erityispiirteet seksityön toimintaympäristön ja sovelluksen kansainvälisen käytettävyyden näkökulmasta

Seksityön toimintaympäristö ja sovelluksen kansainvälinen käytettävyys muodostavat teknologian kehittämisprosessin kontekstin, jonka viitekehyksessä sovelluksen kehittäminen on tehty. Yhtäältä tämä voidaan mieltää teknologian sosiaalisesti toimintaympäristöksi, jonka määrittämänä turvasovellus on suunniteltu käyttäjäröhmän tarpeisiin soveltuvaksi. Seuraavaksi hahmotan aineistostani nousseita erityispiirteitä neljän kategorian kautta, joita ovat *seksityön väkivaltariskit ja turvaratkaisu, tietoturva ja anonymiteetti, laitekanta ja verkkoyhteydet sekä vertaisuus ja vertaisturva*.

6.2.1 Seksityön väkivaltariskit ja sovelluksen turvaratkaisu

Tutkimani turvasovelluksen ensisijaisena lähtökohtana on ennaltaehkäistä kaduilla työskenteleviin seksityöntekijöihin kohdistuvaa väkivaltaa. Aineistoni perusteella sovelluksen käyttöympäristönä ovat sellaiset akuutit riskitilanteet, joissa alalla työskentelevät tyypillisesti altistuvat väkivallalle. Seksityöntekijöiden väkivaltariskejä ehkäiseville menetelmille on tarve paitsi tutkimusten perusteella (esim. Sanders & Campbell 2007) myös aineistoni perusteella: seksityöntekijät kohtaavat väkivaltaa sekä Suomessa että Intiassa.

Suomessa pilotoinnin kohderyhmäksi valikoituivat afrikkalaistaustaiset seksityöntekijät, jotka työskentelevät pääsääntöisesti kaduilla. Pro-tukipisteen työntekijät selittivät kohderyhmän valinnan liittyneen siihen, että Suomessa seksityöntekijöihin kohdistuva väkivaltariski on korkea katuympäristössä varsinkin paperittomilla seksityöntekijäryhmillä. Lisäksi erilaiset haavoittuvuustekijät, kuten päihteidenkäyttö, mielenterveysongelmat ja asunnottomuus voivat lisätä riskiä altistua väkivallalle. Näin ollen paitsi seksityön toimintaympäristö ja seksin myymisen tavat, myös yksilöiden väliset risteävät erot voivat altistaa väkivallalle, mitä afrikkalaistaustaiset seksityöntekijät tässä mielessä edustavat:

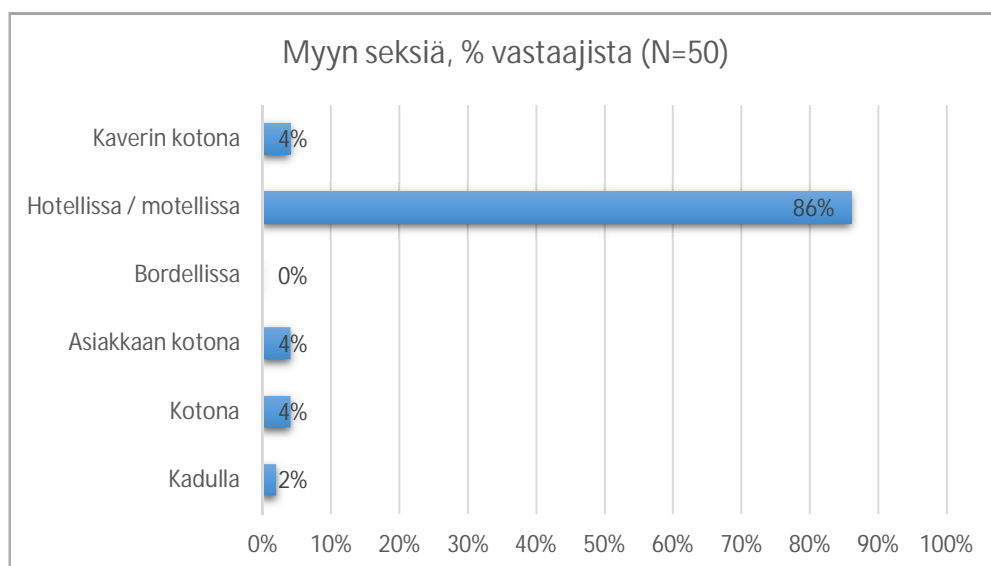
Pro-tukipisteen työntekijä: *Ja onhan eri seksityöntekijäryhmillä ihan erilainen mahdollisuus niihin rajoihin ja turvallisuuteen. Et jos puhutaan kansuomalaisesta, joka tekee omassa asunnossa ja sit kaduilla työskentelevästä afrikkalaisesta, niin siinä toimintaympäristö on hyvin erilainen. Niin siinä ehkä valinnanmahdollisuudet on erilaisia.*

Koska sovelluksen ensisijainen tavoite on vähentää korkeassa väkivaltariskissä työskenteleviin seksityöntekijöihin kohdistuvaa väkivaltaa, oli pilotointiin tärkeää löytää Suomesta testaaajia, jotka työskentelevät todennäköisesti korkeassa väkivaltariskissä Suomessa. Pilotoinnin aikana selvisikin, että 16 testaaajasta 14 eli yhteensä 87,5 % oli kohdannut väkivaltaa seksityössä asiakkaan taholta. Pro-tukipisteen työntekijöiden mukaan seksityöntekijöihin kohdistuva väkivalta on monimuotoista eli se voi pitää sisällään fyysistä, henkistä, taloudellista ja seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Tyypillisesti väkivaltariski tapahtuu asiakastapaamisissa yllättäen ja liittyy usein siihen, ettei tehdyistä sopimuksista ja rajoista pidetä kiinni asiakkaan ja seksityöntekijän välillä:

Pro-tukipisteen työntekijä: *Ja et vaaralliset tilanteet synty periaatteessa siitä, et se ostaja ei pidä siitä sopimuksesta kiinni. Että okei, ne sopii kadulla, että lähetään hänen asuntoonsa ja siellä onkin sit kolme muuta tyyppiä. Et yhtäkkiä sä et ookaan kahdestaan sen asiakkaan kanssa. Tai siis sen ostajan kanssa - vaan et siel on niinku lisää ihmisiä.*

Mumbain pilotoinnin kyselylomakevastauksissa seksityöntekijät kertoivat myyvänsä seksiä erilaisissa toimintaympäristöissä, mitä havainnollistaa kuvio 6. Kyselylomakevastauksien mukaan valtaosa testaaajista tapaa asiakkaita hotellissa tai motellissa. Lisäksi pieni määrä vastaajista ilmoitti myyvänsä seksiä kotonaan, kaverin luona sekä asiakkaan kotona. Vain yksi ilmoitti myyvänsä seksiä kadulla, eikä kukaan ilmoittanut työskentelevänsä bordellissa. Kyselylomakkeen vastaukset ovat tulkintani mukaan kuitenkin hieman harhaanjohtavia, sillä työntekijöiden, vertaisten ja testaaajien haastatteluissa selvisi, että

asiakkaita kontaktoidaan pääsääntöisesti kaduilla, mutta itse akti tapahtuu esimerkiksi hotellissa. Tässä mielessä valtaosa vastaajista työskentelee kaduilla, mutta itse seksin myyminen tapahtuu sisätiloissa tai jossakin muussa suojaisemmassa paikassa. Sen sijaan kukaan vastaajista ei ilmoittanut työskentelevänsä bordelleissa.

Kuvio 6. Seksityön toimintaympäristöt Mumbaissa.

Mumbain pilotoinnin yhteydessä 60 % kyselylomakkeeseen vastanneista seksityöntekijöistä kertoi kohdanneensa väkivaltaa työssään. Lomakevastauksissa testajaat kertoivat uhkaavia tai väkivaltaisia tilanteita esiintyneen erityisesti silloin, kun asiakas on kieltäytynyt maksamasta sovittua summaa seksipalvelun päätyttyä. Vastauksissa väkivallan muotoja olivat henkinen, fyysinen, taloudellinen ja seksuaalisuutta loukkaava väkivalta. Henkinen väkivalta ilmeni sanallisena haukkumisena ja loukkaamisena, fyysinen väkivalta pahoinpitelyinä ja seksuaalisuutta loukkaava väkivalta pahimmillaan raiskauksina. Vaaralliset tilanteet liittyivät usein siihen, että asiakas kieltäytyy jälkikäteen maksusta sekä yhteisistä sopimuksista. Mumbaissa seksityön toimintaympäristöön liittyvä väkivaltariski sisälsi asiakasväkivallan lisäksi myös laajempia ulottuvuuksia. Asiakkaiden tekemä väkivalta nimettiin keskeiseksi riskitekijäksi ja sovelluksen käyttöympäristöksi, mutta pilotoinnista nousi esiin myös kolme muuta tekijää, jotka asettavat väkivaltariskin korkeaksi.

Ensinnäkin eräs järjestön työntekijöistä pohti laajemmin naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyyttä Mumbain kaduilla. Hänen mukaansa väkivaltariskit voivat koskettaa myös muita työssäkäyviä naisia Intiassa, ei vain seksityöntekijöitä. Tämä ei ole sinällään yllättävää, koska Intiassa naisiin kohdistuva väkivalta on laajasti tunnistettu ongelma (esim. Dréze & Amartya 2013, 7). Toiseksi SAI:n työntekijät sekä vertaiset toivat esiin sen, että Mumbaissa seksityöntekijät muodostavat alueellisia yhteisöjä, joissa väkivaltaa tapahtuu myös seksityöntekijöiden välillä. Yhteisöissä voi toimia niin sanottuja aluejohtajia (mapyat), jotka valvovat seksityöntekijöiden toimintaa ja pyytävät heiltä lahjuksia alueella liikkumisesta. Samankaltaisesta ilmiöstä kirjoittaa myös Venäjällä seksityötä tutkinut Skaffari (2010, 269), jonka mukaan seksityöntekijät saattavat kohdata väkivaltaa toisten kaduilla työskentelevien naisten taholta kilpailun takia. Lisäksi poliisiväkivalta nousi esiin erityisenä teemana sekä vertaisten, seksityöntekijöiden että järjestön työntekijöiden haastatteluissa. Poliisiväkivallan kuvattiin ilmenneen fyysisinä pahoinpitelyinä, häirintänä ja kiristysinä. Eräs kyselylomakkeeseen vastanneesta seksityöntekijästä kertoi vastauksessaan kahdesta uhkaavasta esimerkkitapauksesta seuraavasti:

Kyselylomakkeeseen vastannut seksityöntekijä: *Eräässä tapauksessa poliisi pidätti minut seksin myymisen takia hotelliratsian yhteydessä. Sain pidätyksestä kuukauden vankeusrangaistuksen ja jouduin maksamaan 12000 rupian (n. 153 euroa) suuruisen sakon. Toisessa tapauksessa eräs asiakas kieltäytyi maksamasta minulle seksin jälkeen ja pahoinpiteli minut tapaamisen päätteeksi.*

Oheisesta esimerkistä välittyy se, että seksityön uhkaavat tilanteet tapahtuvat varsin yllättäen, jolloin seksityöntekijän on vaikea hälyttää tilanteeseen apua. Lisäksi esimerkistä välittyy poliisin kielteinen suhtautuminen seksin myymiseen, vaikka se on periaatteessa laillista toimintaa Intiassa, jos seksiä myydään yksityistiloissa. Yhtenä turvasovelluksen kehittämisen erityispiirteenä onkin, että seksityön toimintaympäristössä väkivaltariski ilmenee asiakastilanteessa, jossa ei ole välttämättä mahdollista käyttää puhelinta. Lisäksi aineistoni perusteella puhelimen käyttöä rajoittavat seksityöntekijöihin kohdistuvat ryöstöt ja se, että asiakas voi olla epäluuloinen, mikäli puhelinta käytetään asiakastapaamisella. Eräs tapaamistani seksityöntekijöistä kertoi näyttäneensä sovelluksen yhdelle vakioasiakkaistaan:

Mumbain seksityöntekijä: *Asiakas voisi olla peloissaan lokaatio-ominaisuudesta. Näytin sovelluksen yhdelle vakioasiakkaistani, joka on myös kaverini. Hän oli hieman peloissaan paikannusominaisuudesta. Muille asiakkaille en ole näyttänyt sovellusta.*

Haastateltavan selityksessä korostuu se, ettei sovellusta ole mielekästä käyttää asiakkaan edessä. Sosiaaliasema X:n edustajan mukaan erinäisiä turvasovelluksia onkin jo olemassa, mutta niiden toimintalogiikka perustuu erilaisiin paniikinappuloihin, joita tulisi käyttää aktiivisesti asiakastapaamisella väkivallan alkaessa. Sovelluksen ehdoton edellytys oli se, ettei turvaratkaisu voi perustua hätäpainikkeeseen ja asiasta käytiin runsaasti keskustelua ohjelmistokehittäjäryhmän kanssa. Mumbaissa järjestetyssä palautekeskustelussa seksityöntekijät pohtivat turvaratkaisun merkitystä puhelimen käytön kannalta. Keskusteluun osallistuneet vastaajat kertoivat pitävänsä puhelinta mukana asiakastapaamisissa esimerkiksi laukussa. Tapaamisissa puhelin on piilossa, mutta osa vastaajista pohti, että puhelinta voi käyttää asiakastapaamisessa esimerkiksi vessassa. Seksityöntekijät arvelivat, että tällöin sovelluksen hälytysviestin voisi laittaa myös salassa asiakkaalta. Erityisen tärkeänä ominaisuutena pidettiin kuitenkin sitä, että sovellus lähettää hälytysviestejä automaattisesti.

Tulkintani mukaan seksityössä tapahtuvat yllättävät vaaratilanteet sekä niihin liittyvä rajattu mahdollisuus hälyttää apua uhkaavan tilanteen alkaessa ovat asettaneet erityispiirteen sovelluksen tekniselle toteutukselle: turvaratkaisun on toimittava siinä kontekstissa, ettei hälytystä voida välttämättä tehdä kriisitilanteessa. Kyseessä on myös seksityön toiminnan luonteeseen liittyvä käytännön ongelma: puhelinta ei voi ottaa mukaan sänkyyn ja pitää seksin aikana esimerkiksi taskussa. Williams ja Edge toteavatkin, että sosiaalisten tekijöiden läsnäolon huomioiminen on oleellista tehtäessä teknisiin ratkaisuihin liittyviä valintoja (Williams & Edge 1996, 866). Tässä yhteydessä tämä merkitsee sitä, että sovelluksen turvaratkaisun suunnittelussa on huomioitu sovelluksen sosiaalinen käyttöympäristö, joka edellyttää automatisoituja hälytysviestejä aktiivisen puhelimen käytön sijaan.

6.2.2 Tietoturva ja anonymiteetti

Tietoturva ja anonymiteetti ovat keskeisiä teemoja teknologian kehittämisessä. Tietoturvallisuuden tulisi olla sisäänrakennettuna palveluissa, laitteissa ja sovelluksissa, joita kehitetään ja jotka hyödyntävät teknologiaa. (Valtiovarainministeriö 2017, 96–97.) Aineistoni perusteella seksityön konteksti ja sovelluksen kansainvälinen käytettävyys ovat asettaneet erityispiirteitä käyttäjän tietoturvaan ja anonymiteettiin liittyvissä kysymyksissä. Sosiaaliasema X:n edustajan mukaan idea universaalista Artemiksen sateenvarjo -tur-

vasovelluksesta syntyi, koska erilaiset mobiililaitteet ovat yleistyneet nopeasti kehittyvissä maissa. Vaikka sovellus on kehitetty Suomessa, on sen alkuperäisenä tavoitteena ollut toimivuus ja käytettävyys laajasti eri maissa. Sosiaaliasema X:n edustajan mukaan tämä liittyy vahvasti myös kaupallisen seksin liikkuvaan luonteeseen, sillä seksityöntekijät matkustavat paitsi maan sisällä, myös valtion rajojen yli (esim. Skaffari 2010, 23–24). Kun ihmiset liikkuvat, ei teknologia voi olla lokaalia. Näin ollen sovelluksen kansainvälinen käytettävyys ja seksityön konteksti tuli huomioida myös teknisen toteutuksen yhteydessä erityisesti informaation tallentamisen näkökulmista:

Ohjelmistokehittäjä: *Seksityöntekijät on enemmän tai vähemmän lainsuojattomia maissa, missä sitä [sovellusta] käytetään. Niin se sovellus pitää olla sellainen, et sen avulla ei voida jäljittää, et ketkä sitä palvelua käyttää. Ja puhelimeen ei saa jäädä tietoa siitä, et se on käyttänyt sitä sovellusta.*

Sovelluksen kehittäjä pohtii käyttäjien tietoturvaa lainsäädännöllisestä näkökulmasta, mikä voidaan paikantaa osaksi laajempaa keskustelua seksityöntekijöiden oikeuksista. Ohjelmistokehittäjä korostaa tietoturvan merkitystä suhteessa paikallisiin viranomaisiin ja mahdolliseen teknologian väärinkäyttöön datan keräämisen osalta. Winnerin (1985, 26) mukaan teknologian kehittämiseen liittyy aina suunnittelijan vallan käyttöä ja poliittisia merkityksiä, joilla voi olla vaikutuksia käyttäjään. Tässä yhteydessä sovelluksen suunnittelussa on huomioitu se, että keräämällä informaatiota käyttäjistä sovellus voisi pahimmillaan aiheuttaa käyttäjille ongelmia viranomaisten kanssa.

Käyttäjän tietoturvan suojaamisessa päädyttiin ratkaisuun, jossa kaikenlainen sovelluksen käyttäjään liittyvä informaatio hävitetään data-alustalta palvelun käytön jälkeen tietosuojamurtojen varalta. Sovelluksen käyttö ei myöskään edellytä käyttäjän rekisteröitymistä internetsivustolle, eikä käyttäjätunnuksien luomista, vaikka ne ovat melko tyypillisiä toimintamalleja verkkopalveluissa. Tietoturvan näkökulmasta ratkaisulla haluttiin taata se, ettei sovellusalustalle jää käyttäjän kirjautumistietoja, joita voisi käyttää mahdollisena todisteena seksityöntekijänä toimimisesta. Tällä hetkellä informaatio, joka esiintyy alustalla käyttötapahtuman aikana, on Artemiksen puhelinnumero ja nimimerkki, mutta tiedot poistuvat alustalta sovelluksen käytön jälkeen. Konkreettisesti sovellus kerää tietoa vain luotujen tapahtumien lukumäärästä ja päättymistavasta (Kontula 2018, 6). Ratkaisu miellytti myös Mumbaissa haastattelemiani vertaistyöntekijöitä, jotka totesivat, että ystävien ja kollegoiden puhelinnumerot ovat joka tapauksessa puhelimen muistissa, joten sovellus koettiin tältä osin turvalliseksi.

Lisäksi sovelluksen suunnittelussa tuli huomioida kokonaisvaltaisesti seksityöntekijöiden anonymiteetti osana sovelluksen käyttöä ja levitystä. Tämä nousi keskeiseksi teemaksi järjestöjen työntekijöiden ja seksityöntekijöiden puheessa. Esimerkiksi Suomessa toteutetussa palautekeskustelussa pohdittiin sitä, viestivätkö mahdolliset kondomiyhtiöiden mainokset sovelluksen nettisivuilla seksityöstä. Pro-tukipisteen työntekijät arvelivat kondomiyhtiöiden mainosten sisältävän viitteitä seksityöstä, mutta toisaalta pohdittiin sitä, että myös muut käyttäjäryhmät voivat tarvita niitä. Palautekeskustelussa kysymys jäi avoimeksi, mutta tällä hetkellä kondomiyhtiöiden mainoksia ei esiinny sivustolla.

Mumbain pilotoinnin yhteydessä korostettiin sitä, että seksityöntekijöiden turvallisuuden ja työhön liittyvän stigman kannalta on keskeistä, ettei sivustolla ole viittauksia suoraan käyttäjäryhmään:

SAI:n työntekijä: *Se, että sovelluksessa ei viitata seksityöntekijöihin on erittäin tärkeä pointti. Todella tärkeä pointti. Useat seksityöntekijät myyvät seksiä salassa heidän perheenjäseniltään ja tuttaviltaan. Mikäli sovellus kohdennettaisiin vain seksityöhön, voisi se pelottaa käyttäjiä.*

SAI:n työntekijä arvio, että sovelluksessa viittaukset seksityöstä voisivat itse asiassa pelottaa käyttäjiä ja olla siten myös esteenä sen käytölle, koska omaan puhelimeen ei välttämättä haluta sovellusta, jossa olisi viittauksia seksin myymisestä. Pahimmillaan se voisi paljastaa seksityöntekijänä toimimisen esimerkiksi perheenjäsenille. Mumbain pilotoinnin yhteydessä toteutetuissa seksityöntekijöiden ja vertaisten haastatteluissa osallistujat pohtivatkin, että turvasovellus soveltuisi Intiassa myös monille muille ryhmille käytettäväksi ja erityisesti naisille. Esimerkkeiksi mainittiin muun muassa opiskelijatyöt, vuorotyöläiset, deittailevat sinkut ja kotiapulaiset. Myös Päivi Mattilan (2011, 212) kotitalouksien työsuhteita Intiassa tarkastelevan väitöskirjan tulokset osoittavat, että Intiassa kotiapulaiset voivat altistua erilaiselle hyväksikäytölle, riistolle ja väkivallalle.

Tässä mielessä seksityön stigma ja anonymiteetti asettavat sovelluksen käytölle ja siten myös sen levitykselle erityispiirteensä: Sosiaaliasema X:lle sovelluksen käyttäjäryhmä oli toisaalta selvä, mutta yhtäältä sovellusta ei haluttu suoraan profiloida seksityöntekijöihin. Seksityön stigma on yksinkertaisesti niin voimakas, että viittaus seksin myymiseen verkkosivustoilla voisi olla riski toiminnan paljastumisesta, mikäli ulkopuolinen henkilö näkisi tekstin käyttäjän puhelimen näytöltä. Näin ollen keskeistä oli se, ettei sovelluksen ulkoasussa viitattu suoraan seksityöntekijöihin. Sosiaaliasema X ratkaisi tämän

siten, että ohjeistuksista ja esittelytekstistä poistettiin systemaattisesti viittaukset seksityöstä, mutta sovelluksen nettisivuille jätettiin kuitenkin merkiksi seksityöntekijöiden symboli, punainen sateenvarjo. Myöskään hälytysviesteissä ei ole viittauksia seksin myymisestä. Tällä hetkellä Artemiksen sateenvarjon -nettisivustoilla (2017) ehdotuksena onkin, että ”sovellus kannattaa käynnistää esimerkiksi silloin, kun lähdet yksin liftaamaan, sokkotreffeille tai asiakastapaamiseen.” Vastaavanlaisia ratkaisuja tuovat esiin myös Sambasivan ym. (2011, 271) tutkimuksessaan seksityöntekijöiden viestintäjärjestelmän kehittämisestä Intiassa. Viestintäjärjestelmässä seksityöntekijöille lähetettiin muistutusviestejä muun muassa terveys- ja sosiaalipalveluista, mutta viesteistä poistettiin systemaattisesti viittaukset seksityöstä ja esimerkiksi HIV-testauksista.

Sovelluksen levitys on tapahtunut järjestöjen tuella ja seksityöntekijöiden ”puskaradion” kautta. Molempien pilotointien aikana järjestöt mainostivat sovellusta omassa toiminnassaan ja vertaistyöntekijät tiedottivat siitä omissa verkostoissaan. Kiinnostavaa on, että esimerkiksi Suomen pilotoinnin yhteydessä toinen vertaistyöntekijöistä tiedotti sovelluksesta myös Suomen ulkopuolella asuville kollegoilleen ja tällä hetkellä tiedossa on, että sovellusta on testattu ainakin Tanskassa ja Ruotsissa. Myös Mumbain pilotoinnissa levitystyö tapahtui järjestön sekä vertaistyöntekijöiden avulla. Jatkossa onkin odotettavissa, että yhteistyö eri seksityöntekijöiden oikeuksia ajavien järjestöjen kanssa on tärkeää sovelluksen levitystyön kannalta.

6.2.3 Laitekanta ja verkkoyhteydet

Aineistoni perusteella käyttäjäryhmän laitekanta sekä verkkoyhteydet nousivat keskeisiksi teemoiksi pohdittaessa seksityön toimintaympäristöä ja sovelluksen kansainvälistä käytettävyyttä. Ohjelmistokehittäjien mukaan kehittämistyön pyrkimyksenä oli suunnitella sovellus, joka tavoittaa mahdollisimman laajan kohderyhmän. Tavoitteen mukaisesti sovelluksen käyttöä ei haluttu rajata vain yhteen puhelinmalliin, sillä käyttäjäryhmän älypuhelinlaitteita voi vaihdella laajasti eri maissa. Yhtenä kehittämistyön erityispiirteenä oli, ettei seksityöntekijöiden puhelinlaitteista ollut varmuutta, jonka johdosta ohjelmistokehittäjät tekivät ratkaisuja, joilla oli mahdollista tukea mahdollisimman monia laitteita. Tavoite on keskeinen myös sosiaalityön teknologian kehittämisen näkökulmasta: digitalisaatiossa sosiaalityön velvollisuus on edistää teknologian yhdenvertaista jakautumista

ihmisille (Kivistö 2017, 26). Tässä mielessä teknologia on sosiaalisesti tuotettua, ja teknologisiin ratkaisuihin liittyvät valinnat ovat myös eettisiä ratkaisuja (Lievrouw 2002, 185).

Pilotoinnit osoittivat laitekannan vaihtelevuuden oikeaksi arvioksi, sillä sovellusta testattiin eri merkkisillä puhelimilla¹¹. Lisäksi Suomen pilotoinnin yhteydessä selvisi, että osa seksityöntekijöistä käyttää työssään ja siviilissä eri puhelimia mahdollisten varkauksien takia.

Vertaistyöntekijä: *Mutta kaduilla työskentelevät - he ovat peloissaan siitä, että asiakas saattaa varastaa heidän puhelimensa.*

Aineistoni perusteella Suomessa työskentelevillä seksityöntekijöillä on usein käytössään kaksi puhelinta varkauksien johdosta. Seksityössä käytettävä puhelin on useimmiten edullinen sekä hieman vanhempi puhelinmalli ja siviilipuhelimenä käytetään sen sijaan älypuhelinta. Sovelluksen laaja käytettävyys kansainvälisesti ja siten myös vaihteleva laitekanta vaikuttivat osaltaan sovelluksen tekniseen toteutukseen liittyviin ratkaisuihin. Koska sovelluksen tuli toimia mahdollisimman laajalla laitekannalla, päätettiin sovelluksesta tehdä verkkopohjainen sovellus. Ratkaisulla oli mahdollista tukea useita erilaisia laitekantoja. Suomessa ohjelmistokehittäjät testasivat sovellusta erilaisilla vanhoilla älypuhelimilla ja lopulta sovelluksen käytölle asetettiin minimivaatimukseksi puhelin, jossa on internet-yhteys.

Ohjelmistokehittäjä: *Se oli hirveätä arvailua, et millaista se laitekanta on. Et sitä yritettiin ymmärtää. Kun tavallaan se ois hirveen helppoa, kun voitais sanoo, et täytyy tukea tätä androidin versiota ja tätä iphonen versiota. Esimerkiksi silloin vois olla melko varma, mitä sieltä tulee vastaan. Mut nyt, kun jouduttiin lähtee aika avoimella, kun me ei tiedetä mitä siel [pilotointimaassa]on. Niin ollaan jouduttu siellä tukemispuolella varmaan laittaa aika paljon enemmän työtä siihen, et yritetään tukea kaikkea.*

Tulkintani mukaan sovelluksen laaja käytettävyys asetti kehittäjäryhmän jokseenkin haastavaan asemaan, sillä tekniset ratkaisut oli tehtävä ilman varsinaista tietoa siitä, millaisilla puhelimilla sovellusta tullaan konkreettisesti käyttämään. Mikäli turvasovellusta

¹¹ Helsingin ja Mumbain pilotoinneissa sovellusta testattiin ainakin Samsung, Nokia ja iPhone puhelimilla.

olisi lähdetty suunnittelemaan teknologialähtöisesti, olisi mahdollisuutena ollut suunnitella esimerkiksi Android-sovellus. Teknologian sosiaalisen muotoutumisen periaatteiden näkökulmasta teknologian kehittämiseen kuuluu valintojen ja ratkaisujen tekoja, joiden taustalla vaikuttaa erilaiset taustatekijät (Lievrouw 2002, 185). Näin ollen seksityöntekijöiden sovelluskehittämisen tuli lähteä käyttäjäryhmän tarpeista sen sijaan, että kehittämistyössä olisi tuettu vain yhtä laitetta. Tässä mielessä voidaan ajatella, että käyttäjälähtöisellä suunnittelulla, jossa huomioidaan sosiaaliset, kulttuuriset ja käyttäjäryhmään liittyvät tekijät, on mahdollista purkaa digitaalista kuilua ihmisten välillä. Tässä yhteydessä se merkitsi pohdintoja käyttäjäryhmän puhelinkannasta.

Ohjelmistokehittäjäryhmän haastattelussa ilmeni, että erinäisillä teknologisilla ratkaisuilla voi olla yllättäviä seurauksia muihin osa-alueisiin. Esimerkiksi päätös siitä, että sovellus tehtiin web-selainpohjaisena, vaikutti osaltaan siihen, ettei lokaatio-ominaisuus päivity puhelimeen itsestään:

Ohjelmistokehittäjä: *Nyt kun me lähdettiin verkkosovelluksena tekemään, siinä oli vähän semmosta ongelmaa, että se siinä vaiheessa, kun näyttö lukkiintuu, niin lakkaa myös se lokaatitiedon tasaaminen.*

Lisäksi kehittäjät pohtivat sovelluksen käytettävyyttä eri maissa internetyhteyden näkökulmasta. Langaton verkkoyhteys olisi todennäköisesti hitaampi kehittyvissä maissa ja tämä pyrittiin huomioimaan myös teknisissä ratkaisuissa.

Ohjelmistokehittäjä: *Me yritettiin tehdä mahdollisimman pieni siitä sovelluksesta. Et sit just, kun joutuu lataa sitä jollain mahdollisesti huonoilla yhteyksillä ja tolleen. Niin latautuis sit nopeesti. Et kaikki vaan, mikä oli vähänkin ylimääräistä, niin karsittiin pois.*

Kehittäjä viittaa pienellä koolla muun muassa sovelluksen ulkoasuun ja sellaiseen ylimääräisiin toimintoihin, jotka eivät vaikuta sovelluksen toimintalogiikkaan, mutta ne voivat vaikuttaa web-selaimen latautumisnopeuteen. Suunnittelu- ja kehittämisvaiheessa oletuksena oli, että mitä vanhempi puhelin ja hitaampi internetyhteys käyttäjällä on, sitä epävarmemmin sovellus toimii. Nykyaikaisilla älypuhelimilla sovelluksen sen sijaan oletettiin toimivan varsin hyvin.

Mumbain pilotoinnin yhteydessä juuri internetyhteys nousikin odotetusti keskeiseksi teemaksi palautekeskusteluissa ja haastatteluissa. Sovellus sai kokonaisuudessaan järjestön henkilökunnalta, vertaisilta ja testaajaryhmältä erinomaista palautetta, mutta ongelmia sen käytössä tuotti toisinaan heikko verkkoyhteys. Seksityöntekijöiden tapaamisessa keskustelimme internetyhteyden vaikutuksesta sovelluksen käyttöön. Tapaamisessa selvisi, että kaikilla haastatteluun osallistuneista henkilöistä oli ollut ajoittain ongelmia verkkoyhteyden kanssa.

Mumbain seksityöntekijä: *Applikaatio on mielestäni hyödyllinen, mutta internet on tuottanut toisinaan ongelma. Hitaan internetyhteyden takia osa hälytysviesteistä saapui myöhässä.*

Käytännössä verkkoyhteyksiin liittyvät ongelmat merkitsivät sitä, että hälytysviesti saapui käyttäjän Artemikselle joskus jopa kaksi tai kolme tuntia myöhässä. Haastattelussa testaajat kertoivat, että ongelma oli tapahtunut kullekin käyttäjälle keskimäärin yhden tai kaksi kertaa. Vastaavanlaisia myöhästymisiä ei raportoitu Suomessa. Mumbain pilotoinnin jälkeen hälytysviestien statuksen seuranta parannettiin ja hälytysviesteihin lisättiin uudelleenlähetystoiminto. Lisäksi hälytysviestien teknistä tilastointia kehitettiin siten, että palvelimeen jää sovelluksen käytöstä tapahtumamerkintä¹² yksityisyyden suojan asettamat tekijät huomioiden.

Kiinnostavaa oli kuitenkin se, että haastatteluissa SAI:n työntekijät ja testaajat pohtivat internetyhteyden ja hälytysviestin kahden tai kolmen tunnin viivästymisen viestien lähettämässä olevan ymmärrettävää. Tulkitsin kommentit siten, että heikko internetyhteys on laajempi ongelma Mumbaissa, joten tekstiviestien viivästymiseen on sikäli totuttu. Pilotoinnin yhteydessä SAI:n työntekijät kehottivat testaajia hankkimaan nopeamman internetpaketin, jonka useat testaajista ostivat pilotointia varten. Kuukauden internetpaketti maksaa Mumbaissa 150 rupiasta 200 rupiaan (noin 1,80–2,50 euroa) ja järjestön työntekijä pohti, ettei sen hankinta ollut testaajille ongelma. Tässä mielessä teknologian käyttöön liittyy aina myös käyttäjän valintojen tekoa. Oleellista on, arvioiko käyttäjä teknologian siinä mielessä tarpeelliseksi, että hän on halukas muuttamaan myös omaa toimintaansa. Sovelluksen käytön kannalta käyttäjän olikin arvioitava, ovatko turvasovelluksen

¹² Sovellus kerää tapahtumatietoja jokaisesta sovelluksen käyttötapahtumasta. Tämä merkitsee esimerkiksi perille saapuneita hälytysviestejä sekä sekä ok-napin ja hälytysnapin painalluskertoja.

tarjoamat hyödyt tarpeeksi suuret käyttäjälle suhteessa noin kahden euron nopeamman nettipaketin hankintaan.

6.2.4 Vertaisuus ja vertaisturva

Pro-tukipisteen työntekijä: *Odotuksena oli, että ihmiset saisivat jotain työkaluja ja että se vertaistuellinen, vertaistuki, mahdollistuisi siinä.*

Oheinen sitaatti kuvastaa osuvasti sovelluksen kehittämistyön yhtä merkittävää erityispiirrettä ja lähtökohtaa – vertaisuutta. Nylundin (2005, 195) mukaan vertaisuus ja vertaistuki muodostuvat kahden tai useamman ihmisen välille, jotka jakavat keskenään samankaltaisen elämäkokemuksen. Samankaltaisen elämäntilanteen jakamisen kautta mahdollistuu omien kokemusten reflektointi suhteessa muiden kokemuksiin, ja siten myös vertaistuki. Näin ollen vertaisuus voi perustua kahden henkilön tai esimerkiksi ryhmän sisälle. Vertaistuessa on tärkeää, että kaikki osapuolet hyötyvät kokemusten jakamisesta.

Seksityön toimintaympäristössä vertaisuus on keskeistä. Seksityön stigma kytkeytyy voimakkaasti siihen, että alalla työskentelevät kertovat harvoin edes lähipiirilleen seksin myymisestä, jolloin ajatuksia ja tilanteita jaetaan vertaisten kesken (esim. Skaffari 2010, 285–286). Lisäksi alaan liittyvä stigma on usein tekijä, jonka takia alalla työskentelevät eivät ilmoita kohtaamastaan väkivallasta poliisille tai turvaudu viranomaisjärjestelmään erilaisissa ongelmatilanteissa (esim. Kontula 2008, 48). Aineistoni perusteella sosiaalinen ympäristö, seksityöntekijöiden risteävät erot sekä rakenteelliset tekijät, kuten lainsäädäntö, ovat tekijöitä, joiden vuoksi poliisille ei yksinkertaisesti haluta ilmoittaa väkivallasta. Esimerkiksi Suomessa ulkomaalaislain 148 momentin mukaan ”ulkomaalainen voidaan käännäyttää pois Suomesta, jos hänen voidaan perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluja”. Seuraava sitaatti kuvaa Suomen pilotointiin osallistuneen vertaistyöntekijän ajatuksia viranomaisturvasta:

Vertaistyöntekijä: *Ilmoittaessasi väkivallasta poliisille, joudut ulos Suomesta. Joten kukaan ei halua kertoa poliisille väkivallasta, etkä tiedä kenelle kertoa. Tämä on yksi ongelma Suomessa.*

Vertaistyöntekijän puheessa korostuu pelko käännäytysuhasta, joka on niin painava tekijä yksilön elämässä, ettei mahdollisesta väkivallasta uskalleta ilmoittaa poliisille. Myös Skaffarin (2010, 283) tutkimukseen osallistuneet seksityöntekijät ovat kertoneet pelkäävänsä pohjoismaalaista poliisia. Seksityöntekijöiden haavoittuva asema on myös altistava tekijä väkivallalle, niin kuin eräs Pro-tukipisteen työntekijöistä pohtii:

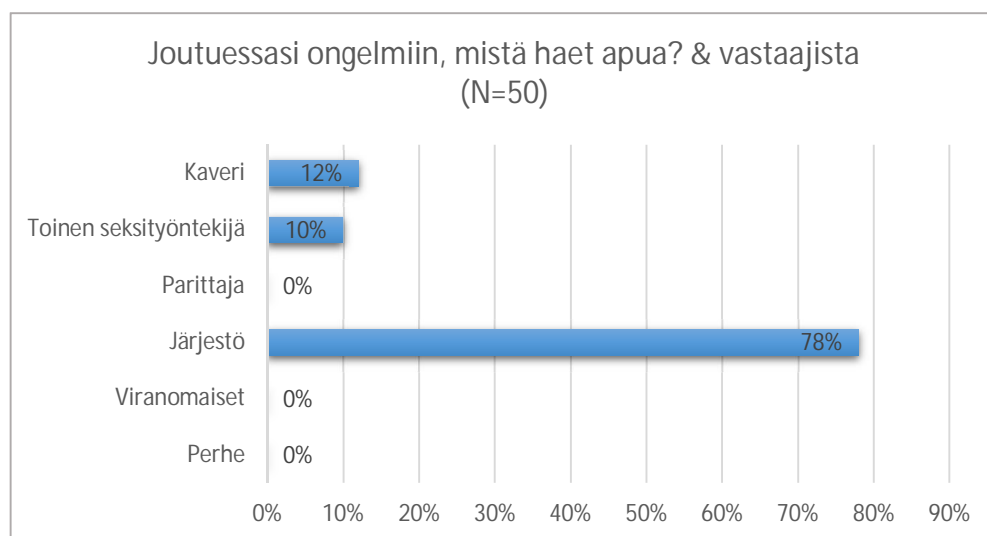
Pro-tukipisteen työntekijä: *Et semmoset niinku väkivaltaiset ihmiset tietysti hakee semmosia ryhmiä, jotka on tilanteessa, että niitten on vaikea hakea sitä oikeutta. Et nyt kun me puhutaan tästä väkivallasta, et sehän ei tarkoita, että kaikki seksin ostajat on väkivaltaisia. Mut nyt puhutaan niistä tilanteista, joissa se ostaja on ollut väkivaltainen. Tai välttämättä se ei edes ole ostanut sitä seksiä, vaan se on ollut vaan väkivaltainen tyyppi, joka on käyttänyt väkivaltaa. Et tietyllä tavalla etsinyt uhrin itselleen, sen takia, et tietää, ettei se pysty ilmoittamaan siitä.*

Vertaisturvan merkityksen vahvasti myös Mumbain pilotointi. Mumbaissa seksin myyminen on laillista, mutta seksityön stigma on sitäkin vahvempi. Eräs SAI:n vertaistyöntekijöistä kiteyttää ajatuksensa turvallisuudesta seuraavasti:

Vertaistyöntekijä: *Koska olemme seksityöntekijöitä, kukaan ei auta meitä kriittisessä tilanteessa.*

Haastateltava kokee olevansa omassa yhteiskunnassaan sellaisessa asemassa, ettei hänen turvallisuutensa kosketa valtavirtaa. Myös järjestön työntekijät kuvasivat seksityöntekijöitä intialaisessa yhteiskunnassa laiminlyödyksi ja marginaaliseksi ryhmäksi, joita harvalla on halu auttaa. Haastatteluissa tärkeässä roolissa seksityöntekijöiden turvallisuuden ja aseman parantamisessa nähtiin olevan kolmas sektori (SAI) ja vertaisten tuki. Poliisin suojaa ei sen sijaan koettu relevantiksi, vaan poliisi saattoi pikemminkin olla yksi väkivaltariski. Lisäksi poliisi on sekä seksityöntekijöiden että järjestön työntekijöiden näkemyksen mukaan usein välinpitämätön seksityöntekijöihin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan. Väkivaltaa pidetään itseaiheutettuna, koska ihminen työskentelee seksityöntekijänä. Toisaalta vertaiset ja seksityöntekijät antoivat kuitenkin asiasta ristiriitaisia näkemyksiä ja heidän asemansa koettiin hieman parantuneen viimeisen 15 vuoden aikana. Lisäksi he kertoivat kaupalliseen seksiin liittyvästä lainsäädännöstä eri tavoin ja ristiriitaisesti. Esimerkiksi osa seksityöntekijöistä kertoi seksin myymisen olevan laitonta ja osa laillista.

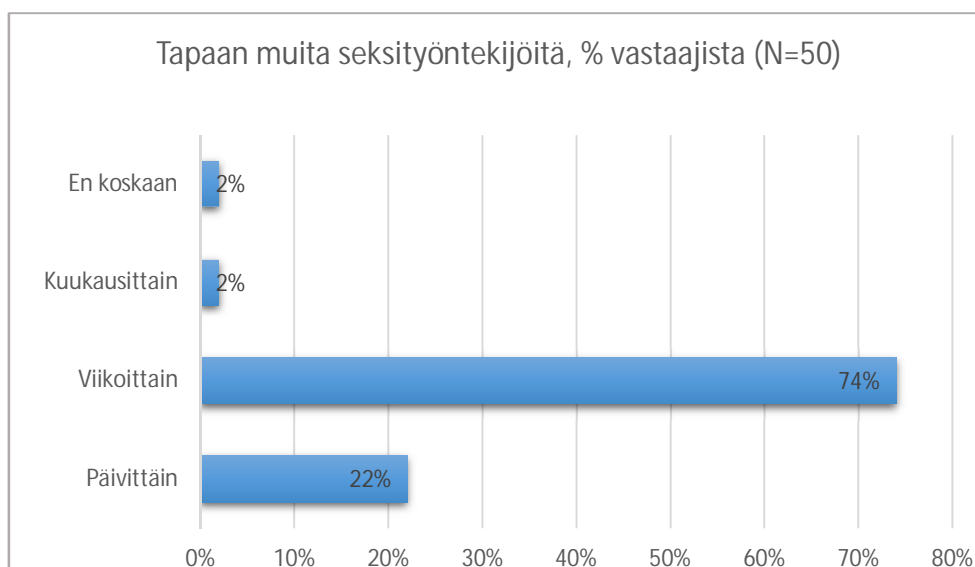
Kyselylomakevastauksista muodostettu kuvio 7 kuvaa seksityöntekijöiden turvallisuusresursseja seuraavasti:

Kuvio 7. Seksityöntekijöiden turvallisuusresurssit Mumbaissa.

Lomakevastauksissa valtaosa eli 78 % seksityöntekijöistä kertoi hakevansa apua ongelmatilanteisiin järjestöltä. Heistä 10 % ilmoitti, etteivät he ole joutuneet hakemaan apua ongelmatilanteisiin, mutta ongelmatilanteen ilmaantuessa hakisivat he apua järjestöltä. Lisäksi 12 % seksityöntekijöistä vastasi saavansa apua kavereilta ja 10 % vastaajista ilmoitti hakevansa apua toisilta seksityöntekijöiltä. Kukaan kyselyyn vastanneista ei ilmoittanut hakevansa apua viranomaisilta, parittajalta tai perheeltä. Kyselyaineiston tuottama tulos on varsin mielenkiintoinen verraten haastatteluaineistooni. Haastatteluaineistossa seksityöntekijöiden kerrottiin systemaattisesti turvautuvan ongelmatilanteissa heidän yhteisönsä ja vertaisten tukeen niin seksityöntekijöiden, vertaistyöntekijöiden kuin SAI:n työntekijöidenkin haastatteluissa. Tulkintani mukaan järjestön saama korkea vastausprosentti voi liittyä siihen, ettei kysymys viitannut suoraan väkivaltatilanteisiin ja siihen, että vastaajat halusivat antaa positiivista palautetta järjestön toiminnasta. Lisäksi järjestön korkeaan vastausprosenttiin vaikuttaa luultavasti myös se, että kyselyn toteutti SAI.

Kyselylomakkeessa seksityöntekijät ilmoittivat kuitenkin tapaavansa muita seksityöntekijöitä varsin usein (kuvio 8). Kyselylomakkeeseen vastanneista henkilöistä vain yksi henkilö ilmoitti, ettei tapaa muita seksityöntekijöitä koskaan. Valtaosa vastaajista eli 74 % kertoi tapaavansa vertaisia viikoittain ja 22 % päivittäin. Tässä yhteydessä näyttääkin siltä, että valtaosa seksityöntekijöistä toimii tiiviissä yhteydessä vertaistensa kanssa, mikä tukee Artemiksen sateenvarjo -hankkeen ajatusta siitä, että sovellusta käytetään ensisijaisesti yhdessä vertaisen kanssa.

Kuvio 8. Seksityöntekijöiden yhteydenpito vertaisiin.

Vertaisuuden ja turvallisuuden tunteen merkitystä pohdittiin myös sovelluksen teknisessä toteutuksessa. Ohjelmistokehittäjien mukaan esimerkiksi sovelluksen lokaatio-ominaisuus oli suunnitteluvaiheen alussa niin sanotusti lisäominaisuus, mutta se paljastui lopulta erittäin keskeiseksi vertaisturvan näkökulmasta:

Mumbain seksityöntekijä: *Teemme seksityötä eri alueilla. Paikat voivat sijaita kaukana toisistaan, emmekä välttämättä tapaa toisiamme usein. Sovelluksen avulla tulemme lähemmäs toisiamme.*

Vaikka sovellus näyttääkin lopulta käyttäjän sijainnin vain likimääräisesti, nähtiin sen lisäävän turvallisuuden tunnetta ja tuovan seksityöntekijöitä lähemmäksi toisiaan. Yksi ohjelmistokehittäjistä pohti navigaatio-ominaisuuden merkitystä suhteessa turvallisuuden tunteeseen jo Helsingin pilotoinnin yhteydessä:

Ohjelmistokehittäjä: *Ne käyttäjät sanoivat, että tuli tosi turvallinen olo, kun joku tietää missä mä oon. Vaikka se ei välttämättä pidä paikkaansa, että se lokaatio on täysin ajantasalla. Mut se turvallisuudentunne on se juttu, mitä se toi. Ja se oli se juttu siinä sovelluksessa. Et jos sul on koko ajan mielessä, et mä en oo nyt painanut sitä refresh-nappulaa, niin kukaan ei tiedä, missä mä oon. Niin sehän on aika, se tekee siihen turvattoman olon, eikä turvallisen olon.*

Ohjelmistokehittäjän selityksessä nousee esiin sovelluksen ja erityisesti sen lokaatio-ominaisuuden merkitys käyttäjän turvallisuuden tunteen vahvistajana. Kehittäjä viittaa refresh-nappulalla erääseen kehittämistyön vaiheeseen, jossa pohdittiin, tulisiko sovelluk-

seen lisätä sijaintitietojen päivitysnappula. Sosiaaliasema X:n edustajan mukaan pohdintoja käytiin erityisesti siitä näkökulmasta, ettei sovellus voi perustua käyttäjän aktiiviselle puhelimen käytölle, minkä päivitysnappula vaatisi. Lopulta lokaatiotoiminnossa päädyttiin ratkaisuun, jossa sijaintitiedot päivittyvät silloin, kun selain on avoimena puhelimessa. Kehittäjä kuvaakin osuvasti, että paradoksaalisesti nappula voisi itseasiassa lisätä turvattomuuden tunnetta, koska sijaintitietojen päivitys voisi olla jatkuvasti käyttäjän mielessä.

Aineistoni perusteella seksityöntekijöiden tärkeä turvallisuusresurssi vaikuttaisi olevan vertaisturva, jonka määrittelen kahden tai useamman henkilön väliseksi tai yhteisössä tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa ihmiset pyrkivät varmistamaan toistensa turvallisuuden ilman viranomaissuojaa. Vertaisturva muodostuu yleensä sellaisissa tilanteissa, joissa poliisin ja viranomaisten suojaan tukeutuminen ei syystä tai toisesta ole mahdollista. Seksityöntekijöiden tapaamisessa eräs haastateltavista kuvasi vertaisturvan toimivan siten, että kriisitilanteessa vertaiset lähtevät paikalle selvittämään asiaa esimerkiksi kahden tai kolmen hengen voimin, jolloin tilanne saadaan yleensä ratkaistua hankalan asiakkaan kanssa.

Vertaisturvan voidaan nähdä myös olevan yksi sovelluksen kehittämisen erityispiirteistä. Turvasovelluksen suunnittelussa lähdettiin siitä, että sen käyttö perustuu vertaisten välille. Tämä merkitsee sitä, että hälytysviesti lähtee käyttäjän valitsemalle henkilölle esimerkiksi viranomaisen sijaan. Myös yhteisen turvasuunnitelman laadinta perustuu käyttäjien väliselle sopimukselle, eikä ohjeissa näin ollen annettu valmista turvasuunnitelmaa käyttäjille. Aineistossani turvasuunnitelma sisälsi esimerkiksi puhelun ystävälle, paikalle menemisen ja ystävän paikantamisen. Viimesijaisena keinona nähtiin poliisille ilmoittaminen väkivaltatilanteesta.

6.3 Erityispiirteet käyttäjäryhmän näkökulmasta

Tässä alaluvussa analysoin sovelluksen käyttäjäryhmään liittyviä erityispiirteitä, jotka nousivat esiin pilotointien yhteydessä. Aloitan luvun pohtimalla pilotoinnin merkitystä osana käytettävyyden testausta. Kehittämistyössä pilotoinnit paljastivat joitakin kohde-ryhmään liittyviä erityispiirteitä, jotka asettivat osaltaan haasteita sovelluksen kehittämiseksi. Käyttäjäryhmään liittyvät erityispiirteet olivat seuraavat: luku- ja kirjoitustaidottomuus, kielitaito sekä henkilökohtaiset mobiiliteknologiaan liittyvät käyttötaidot. Nämä

voidaan nähdä karkeasti yksilöihin liittyvinä tekijöinä, mutta ne kytkeytyvät vahvasti myös yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin.

6.3.1 Sovelluksen pilotoinnit osana käytettävyyden testausta

Teknologian suunnittelussa käyttäjätiedon kerääminen on välttämätöntä. Sampsa Hyysalon (2011, 127) mukaan käyttäjätieto tarkoittaa markkinatutkimuksia tai asiakaspalautetta syvällisempää tietoa käyttäjäryhmästä. Tämä merkitsee sitä, että suunnittelussa huomioidaan kokonaisvaltaisesti, missä ympäristöissä teknologiaa käytetään, ketkä sitä käyttävät ja mihin tarkoitukseen teknologiaa hyödynnetään (mt.). Turvasovelluksen pilotoinnit testaajien parissa voidaan mieltää sovelluksen käytettävyyden testausvaiheeksi. Tässä yhteydessä käytettävyydestä testaus merkitsee turvasovelluksen testausta käyttäjäryhmän parissa, minkä avulla saatiin tietoa käyttäjien kokemuksista sovelluksen teknisistä ratkaisuista ja siitä, onko tuote helppokäyttöinen myös teknologiaan perehtymättömien henkilöiden parissa (Lee & Walsh 2015, 112).

Sosiaaliasema X:n lähtökohtana oli valmistaa käyttäjälähtöinen ja yksinkertainen sovellus, jota mahdollisimman moni älypuhelimien omistava henkilö voisi käyttää. Tavoitteen mukaisesti sovelluksen prototyyppinä on testattu alusta alkaen tekniikkaan perehtymättömien käyttäjien parissa. Esimerkiksi sovelluksen ensimmäistä sähköpostipohjaista prototyyppiä testattiin Pro-tukipisteen työntekijöiden ja vertaisten kesken. Suunnitteluvaiheen aikana toteutetut testaukset olivat tärkeitä, sillä jo ennen ensimmäistä varsinaista pilotointia Sosiaaliasema X:n edustaja huomasi, ettei sovellus voi toimia sähköpostin välityksellä, koska valtaosa kohderyhmästä ei käytä sähköpostia. Palautteen perusteella sovelluksen toimintalogiikkaa muutettiin siten, että hälytysviestijärjestelmästä tuli tekstiviestipohjainen.

Ohjelmistokehittäjäryhmän mukaan sovelluksen käytettävyydestä saatiin alustavaa tietoa vasta ensimmäisen pilotoinnin käyttäjäpalautteen perusteella. Hankkeen toteutuksessa olennaista olikin sovelluksen nopea vieminen kentälle ja siten myös käyttäjätiedon kerääminen. Eräs ohjelmistotuotantoryhmän jäsenistä kuvasi pilotointien merkitystä kehittämistyössä seuraavasti:

Ohjelmistokehittäjä: *Se on tosiaan silleen, että ei pidä ajatella, että silloin kun se softa on tuotannossa, että se olisi valmis. Se on pikemminkin toisinpäin, että sit se kehittäminen vasta alkaa. Sit aletaan vasta saamaan oikeaa palautetta käyttäjiltä.*

Kehittäjä viittaa softan olemisella tuotannossa siihen, että sovellusta testataan konkreettisesti käyttäjäryhmän parissa. Sovelluskehittämisessä pilotoinnit ovat merkittävä osa tuotteen suunnittelua ja kehittämistä, sillä niiden avulla tuotetaan tietoa sovelluksen käytettävyydestä käyttäjän näkökulmasta ja ne toimivat siten myös kehittämistyön tukena. Tässä mielessä pilotointien avulla oli mahdollista arvioida, onko turvasovellus todella käyttäjien tarpeita vastaava. Lisäksi testausten aikana kerätty palaute on toiminut sovelluksen jatkokehittämisen tukena, sillä molempien pilotointien jälkeen sovellukseen on tehty parannuksia käyttäjien palautteen ja kokemusten perusteella. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen pilotointien yhteydessä nousseita käyttäjäryhmään liittyviä erityispiirteitä, joita olivat *kielitaito, luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä yksilöiden mobiiliteknologiaan liittyvä osaaminen*.

6.3.2 Kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaidottomuus

Aineistossani seksityöntekijöiden kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaidottomuus nousivat merkittäviksi erityispiirteiksi osana sovelluksen kehittämistyötä ja pilotointeja. Sovelluksen suunnitteluvaiheessa Sosiaaliasema X:n tavoitteena oli luoda mahdollisimman yksinkertainen turvasovellus, jota voi tarvittaessa käyttää esimerkiksi päihtyneenä tai hermostuneena. Lisäksi käyttöohjeita suunniteltaessa lähdettiin liikkeelle siitä olettamuksesta, etteivät käyttäjät puhu äidinkielenään englantia, eivätkä he ole välttämättä luku- ja kirjoitustaitoisia. Prototyyppiin kirjattiin mahdollisimman helppolukuiset ohjeet suomeksi ja englanniksi sekä kuvalliset ohjeet (ks. Kuva 1, s. 8). Käytännössä sovelluksen käyttöön vaaditaan nimimerkin, puhelinnumeron ja ajan kirjaaminen alustalle sekä kahden nappulan hallinnointi. Hälytysviestin saa kuitattua pois vihreästä ok-nappulasta tai vaihtoehtoisesti käyttäjä voi lähettää hälytysviestin punaisesta lähetä hälytys -nappulasta.

Jo Helsingin pilotoinnin jälkeen toteutetussa palautekeskustelussa selvisi, että valtaosa afrikkalaistaustaisista testaajista puhui heikosti englantia ja suomea. Kielitaidon ohella käyttäjäryhmän luku- ja kirjoitustaidottomuus oli erityispiirre, jota ohjelmistokehittäjät eivät kertomansa mukaan huomioineet kehittämistyössä riittävästi:

Ohjelmistokehittäjä: *Piti olla selkeätä englantia, koska ei saa olla liikaa sanoja. Mutta ei mietitty sitä, et ei saa olla sanoja ollenkaan, jos lukutaito ei oo ollenkaan. Niin se ei ollut käynyt siinä alussa mielessä.*

Ohjelmistokehittäjä: *Mielikuvitus loppui kesken.*

Ohjelmistokehittäjät kuvasivat testaajien luku- ja kirjoitustaidottomuuden tulleen heille yllätyksenä, vaikka asiasta oltiin keskusteltu Sosiaaliasema X:n edustajan mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Käyttäjryhmän luku- ja kirjoitustaidottomuus konkretisoitui lopulta ohjelmistokehittäjille vasta ensimmäisen pilotoinnin jälkeen toteutetussa palautekeskustelussa. Se, että sovelluksen suunnittelutyö tehtiin Suomessa, jossa lukutaitoaaste on yksi maailman korkeimpia, on tulkintani mukaan yhteydessä siihen, ettei luku- ja kirjoitustaidottomuutta huomioitu tarpeeksi ennen ensimmäistä sovelluksen testausta. Taina Tammelin-Laine (2014) kirjoittaa, että Suomessa ja muissa länsimaissa luku- ja kirjoitustaitoa pidetään usein itsestään selvänä taitona, jonka aikuiset hallitsevat. Ne ovat edellytyksiä itsenäisessä arjessa selviytymisessä yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Tästä yleisesti olettamuksesta huolimatta myös Suomessa on esiintynyt luku- ja kirjoitustaidottomuutta jo useiden vuosien ajan erityisesti pakolaisina ja turvapaikanhakijoina tulleiden ihmisten keskuudessa. (Mt. 11, 19.)

Helsingin pilotoinnissa testaajien heikko kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaidottomuus konkretisoituivat siten, että sovelluksen käyttö ja opastaminen tapahtuivat pääosin vertaisten suullisilla ohjeistuksilla. Itse asiassa Suomessa vain kaksi testaajaa kertoivat luke-neensa sovelluksen käyttöohjeet ja loput testaajista aloittivat sovelluksen käytön toisen henkilön opastamana. Ensimmäisen pilotoinnin aikaan sovellus oli myös osin keskeneräinen, eivätkä sen käyttöohjeet olleet valmiit. Testausryhmä koostui pääosin afrikkalaistaustaisista henkilöistä, jotka puhuivat äidinkielenään jotakin afrikkalaista heimokieltä. Myös vertaiset olivat afrikkalaistaustaisia ja opetus tapahtui mahdollisuuksien mukaan joko heidän yhteisellä kielellä tai englanniksi. Palautekeskustelussa toinen vertaisista kuitenkin kertoi, että vaikka testaajat puhuivat niin sanottua paikallista kirjoitettua englannin kieltä, oli kommunikaatio haasteellista:

Vertaistyöntekijä: *Kommunikaatio oli toisinaan erittäin vaikeaa, koska testaajat eivät ymmärtäneet kunnolla englantia. Jouduin yleensä puhumaan todella hitaasti.*

Ensimmäisen pilotoinnin jälkeen sovelluksen käyttöliittymää¹³ parannettiin käyttäjäpaulutteen sekä Sosiaaliasema X:n havaitsemien ongelmakohtien perusteella. Esimerkiksi sovelluksen tekstikenttiä yksinkertaistettiin ja tarpeettomia tekstejä poistettiin käyttäjien luku- ja kirjoitustaidottomuuden sekä kielipulmien johdosta. Lisäksi sovelluksen yleistä toiminnallisuutta parannettiin teknisten vikojen osalta lisäämällä siihen automaattinen varmistus, joka tarkastaa, että kaikki hälytysviestit ovat lähteneet palvelimelta.

Käyttäjien kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaidottomuus nousivat kuitenkin odotetusti esiin myös Mumbaiin pilotoinnin yhteydessä. Haastatteluissa SAI:n työntekijät kertoivat Intiassa esiintyvän useita paikallisia kieliä, mutta maan kansallinen kieli on hindi. Mumbaiin pilotoinnissa sovelluksen käyttöönotto tapahtui SAI:n työntekijöiden opastuksella hindiksi. Haastatteluissa työntekijät kertoivat kääntäneensä sovelluksen englanninkieliset ohjeistukset suullisesti vertaistyöntekijöille, jotka opastivat testajia sovelluksen käytössä. Toisin kuin Suomessa SAI:n työntekijät, vertaiset ja testajat kokivat sovelluksen suullisten ohjeistusten opastamisen sujuneen hyvin, koska vertaisilla ja testajilla oli yhteinen kieli. Tulkintani mukaan voidaan myös olettaa, että ensimmäisen pilotoinnin jälkeen toteutetut sovelluskorjaukset sekä uudet ohjeistukset lisäsivät sovelluksen helppokäyttöisyyttä.

Mumbaissa toteuttamieni haastattelujen perusteella ilmeni, että valtaosa testajista ei osannut lukea tai kirjoittaa. Tulos ei ole sinällään yllättävä, koska Intiassa naisten lukutaitoaste vaihtelee merkittävästi myös aikaisemman tutkimuksen perusteella ja naisten lukutaidossa on alueellisia eroavaisuuksia (Tenhunen 2006, 31). SAI:n työntekijän mukaan seksityöntekijöiden luku- ja kirjoitustaidottomuus on yhteydessä matalaan koulutustaustaan, mikä on varsin yleistä intialaisten seksityöntekijöiden keskuudessa. Luku- ja kirjoitustaidottomuuden on todettu olevan erityispiirre seksityöntekijöiden teknologian kehittämisessä Intiassa myös aikaisemman tutkimuksen valossa ja ratkaisuna on käytetty esimerkiksi ääniviestejä (Sambasivan ym. 2011).

¹³ Käyttöliittymä merkitsee niitä sovelluksen osia, jotka käyttäjä konkreettisesti näkee. Artemiksen saateenvarjo -turvasovelluksen käyttöliittymään kuuluvat esimerkiksi tekstikentät, ulkoasu sekä ajastinpainikkeet.

Mumbain kenttämatkalla oli yllättävää huomata se, että testaajat olivat selkeästi tottuneita käyttämään älypuhelimia luku- ja kirjoitustaidottomuudestaan huolimatta. Seksityöntekijöiden ja vertaisten tapaamisissa keskustelimme älypuhelimien käytöstä ja sovelluksen levittämisestä. Seksityöntekijät kertoivat käyttävänsä lukuisia puhelimen eri viestitoimintoja, joita he hyödynsivät myös turvasovelluksen käytössä. He kertoivat käyttäneensä esimerkiksi WhatsApp-pikaviestipalvelua levittäessään sovellusta toisilleen sekä Googlen puhetoiminto-ominaisuutta etsiessään sovellusta internetistä. Käytännössä tämä tapahtui siten, että testaajat sanelivat Googleen ”Artemis Umbrella”, jolloin Google löysi sovelluksen verkosta. Lisäksi vertaistyöntekijät näyttivät minulle tekemiään screenshot-opasvideoita sovelluksen käytöstä. Vertaiset lähettivät videoita eteenpäin lukutaidottomille testaajille sovelluksen käytön tueksi. Molemmissa pilotoinneissa kiinnostavaa oli se, että luku- ja kirjoitustaidottomuudesta huolimatta sovelluksen käyttö sujui helposti vertaisten tuella ja palaute oli erityisen hyvää sekä Suomessa että Intiassa. Esimerkiksi sovelluksen ok-nappi ja hälytysviestin lähettäminen tuntuivat käyttäjistä loogisilta, koska punainen väri viittasi hälytysviestiin ja vihreä väri viittasi ok-nappulaan. Kuvassa 9 eräs seksityöntekijöistä näyttää, kuinka sovellus toimii hänen omalla älypuhelimellaan.

Kuva 9. Seksityöntekijä opastaa turvasovelluksen käytössä.

Tulkintani mukaan sovelluksen toimintamekanismi on varsin helppokäyttöinen, koska sovellusta oli mahdollista käyttää suullisten ohjeistuksen avulla. Toisaalta sen käyttö ei olisi ollut mahdollista ilman toisen ihmisen ohjeistuksia, joka voi merkitä sitä, että sovelluksen kehittämistä tulee jatkaa. Esimerkiksi Mumbain pilotoinnin yhteydessä testaajat toivoivat sovelluksen ohjeistuksia hindin kielellä. Lisäksi vertaiset ja testaajat toivoivat symboleita viestien perään, jotta sovellus toimisi paremmin myös luku- ja kirjoitustaidottomien käyttäjien parissa:

Vertaistyyöntekijä: *Viestien perässä voisi olla symbolit, jotka viittaavat onko käyttäjä pulassa vai kunnossa. Symbolit voisivat olla emojiä, esimerkiksi surunaama ja hymiö.*

Mumbain palautteen perusteella Sosiaaliasema X jatkoi käyttöliittymän kehittämistä yksinkertaistamalla edelleen tekstikenttiä sekä poistamalla turhaksi koettuja tekstiosuuksia. Sovelluksen käytettävyyden näkökulmasta kiinnostavaa on kuitenkin se, että huolimatta

käyttäjryhmän kielitaidosta sekä luku- ja kirjoitustaidottomuudesta testaajat kokivat sovelluksen käytön helpoksi. Kyselylomakkeissa kaikki sovelluksen testaajat kokivat turvasovelluksen tarpeelliseksi ja arvioivat käyttävänsä sitä myös tulevaisuudessa. Tulkin-tani mukaan korostuneen positiivinen palaute voi kuitenkin kertoa monesta asiasta. Ensinnäkin Mumbaissa sekä kyselylomakkeista että testaajien ja vertaisten haastatteluissa käydyissä keskusteluista jäi vaikutelma, että käyttäjät todella kokivat uuden väkivaltaris-kejä ennaltaehkäisevän sovelluksen tärkeäksi ja tervetulleeksi. Toisaalta positiivisen palauteen taustalla voi vaikuttaa myös se, että testaajat halusivat toimia hyvässä yhteis-työssä järjestön kanssa. Voi olla, että vahvasti hierarkkisessa yhteiskunnassa kriittisen palautteen antaminen edes järjestön työntekijöille tuntui testaajista mahdottomalta. Li-säksi se, että testaajat saivat pilotoinnista korvauksen, voi vaikuttaa ainakin osittain sii-hen, että positiivisia mielipiteitä haluttiin tuoda korostuneesti esiin.

6.3.3 Mobiiliteknologian käyttötaidot

Aineistoni perustella testaajien mobiiliteknologian käyttötaidot olivat yhteydessä siihen, kuinka sovellusta hyödynnettiin käytännössä. Koska pilotointiin valikoituvat vain ne tes-taajat, joilla on käytössään älypuhelin, oli kaikilla testaajilla jossain määrin mobiiliteknologiaan liittyviä perustaitoja. Suomessa älypuhelinkanta vaihteli, Intian testauksessa kai-killä oli puolestaan käytössään Android-puhelin. Jo Helsingin pilotoinnissa selvisi, että testaajien mobiiliteknologian käyttötaidot vaihtelivat, mitä Pro-tukipisteen työntekijä ku-vaa seuraavasti:

Pro-tukipisteen työntekijä: *Ihmiset on tosi somekäteviä, et ihmisillä on omat someverkostot, missä he ovat tosi taitavia käyttää pikaviestipalveluja. Mut he eivät välttämättä käytä niitä, miten me asioidaan ja käydään netissä. Ja haetaan tietoa netissä. Niin he eivät välttämättä käytä tällaisia ominai-suuksia verkossa ollenkaan.*

Suomessa osa testaajista oli varsin tietoisia puhelimen eri toiminnoista ja erilaisista sosi-aalisen median alustoista, kun taas osalle esimerkiksi jotkut tiedonhakuun ja internetiin liittyvät käyttötavat olivat vieraampia. Myös Mumbain pilotoinnin yhteydessä tuotetussa aineistossa ilmenee, että seksityöntekijät käyttävät älypuhelimia ja internetiä monipuoli-sesti. Seksityöntekijöiden ja vertaisten haastatteluissa sekä kyselylomakkeissa vastaajat

kertoivat käyttävänsä älypuhelinta siviilielämässä, yhteydenpidossa läheisiin ja kollegoihin, tiedonhankinnassa sekä asiakaskontaktien ylläpitämisessä ja luomisessa. Lisäksi puhelimen kautta tehdään seksityötä:

Mumbain seksityöntekijä: *Puhelinta käytetään paljon myös asiakkaiden kanssa ja sovitaan esimerkiksi asiakastapaamisia. Lisäksi puhelimen kautta voidaan tehdä ”seksityötä” videoiden ja kuvien kautta tai puhumalla puhelimesta. WhatsAppissa voi myös lähettää kuvan potentiaaliselle asiakkaalle, jolloin asiakas voi ”hyväksyä” tytön.*

Myös kyselylomakkeissa kaikki testaajat kertoivat käyttävänsä puhelinta seksityössä ja valtaosan mukaan puhelin on tärkeä väline ”bisneksen pyörittämisessä”. SAI:n henkilökunnan haastatteluissa työntekijät arvioivat sovelluksen käytön olleen testaajille tässä mielessä helppoa, koska he ovat tottuneita käyttämään älypuhelimia.

Pro-tukipisteen haastattelussa kysyin, millaisia teknisiä ongelmia testaajilla ilmeni sovelluksen käytössä. Työntekijöiden mukaan testauksen aikana ilmenneet vaikeudet liittyivät pääosin sovelluksen lokaatiotoiminnon käyttöön:

Pro-tukipisteen työntekijä: *Et tämmöset tekniset ongelmat, et mitä itelläkin oli. Et miten sä saat ne lokaatiopalvelut päälle sillä tavalla, et se näyttää oikeesti, et missä sä oot.*

Myös Mumbaissa lokaatiotoiminnon käyttö tuotti aluksi haasteita. Pilotoinnin ensimmäisen kahden viikon aikana Sosiaaliasema X:n toimijat havaitsivat, ettei sijaintiominaisuutta käytetty lainkaan hälytysviestien yhteydessä. SAI:n työntekijöiden ja Mumbain testaajien mukaan tämä johtui siitä, etteivät käyttäjät olleet laittaneet puhelimen asetuksista sijaintitietoja päälle.

Mumbain seksityöntekijä: *Lokaatio-ominaisuus ei toiminut aluksi, koska puhelimen paikannus ei ollut päällä. Nyt se on kuitenkin toiminut.*

Mumbaissa testaajat eivät käyttäneet lokaatio-ominaisuutta aluksi lainkaan SAI:n työntekijöiden ohjeiden perusteella, jonka johdosta ohjeistusten kehittämistä on jatkettu pilotoinnin jälkeen. Lisäksi hälytysviestejä lähetettiin toisinaan yhtä tapahtumaa kohden jopa kymmeniä yhdestä numerosta. Seksityöntekijöiden ja vertaisten haastatteluissa selvisi, että useita viestejä lähetettiin, koska sovellukseen ei tullut ”viesti lähetetty” merkintää.

Pilotoinnin perusteella sovelluksen viestien määrää rajoitettiin siten, että yksi käyttäjä voi lähettää korkeintaan 20 hälytysviestiä päivässä.

Kiinnostavaa on, että luku- ja kirjoitustaidottomuudesta huolimatta seksityöntekijöillä näyttää olevan suhteellisen hyvät tietotekniset valmiudet käyttää sovellusta älypuhelimellaan, koska he käyttävät monipuolisesti mobiililaitteita arjessaan sekä seksityössä. Tässä mielessä mobiiliteknologian yleistyminen seksityön kentällä myös köyhissä olosuhteissa on erityispiirre, joka mahdollistaa seksityöntekijöiden turvallisuuden edistämisen teknologisten ratkaisujen avulla. Sambasivan ym. (2011, 267) arvioivatkin heidän Intiassa toteutetussa tutkimuksessaan, että yli 90 % heidän yhteistyöjärjestön piirissä toimivista seksityöntekijöistä käyttivät jotakin mobiililaitetta.

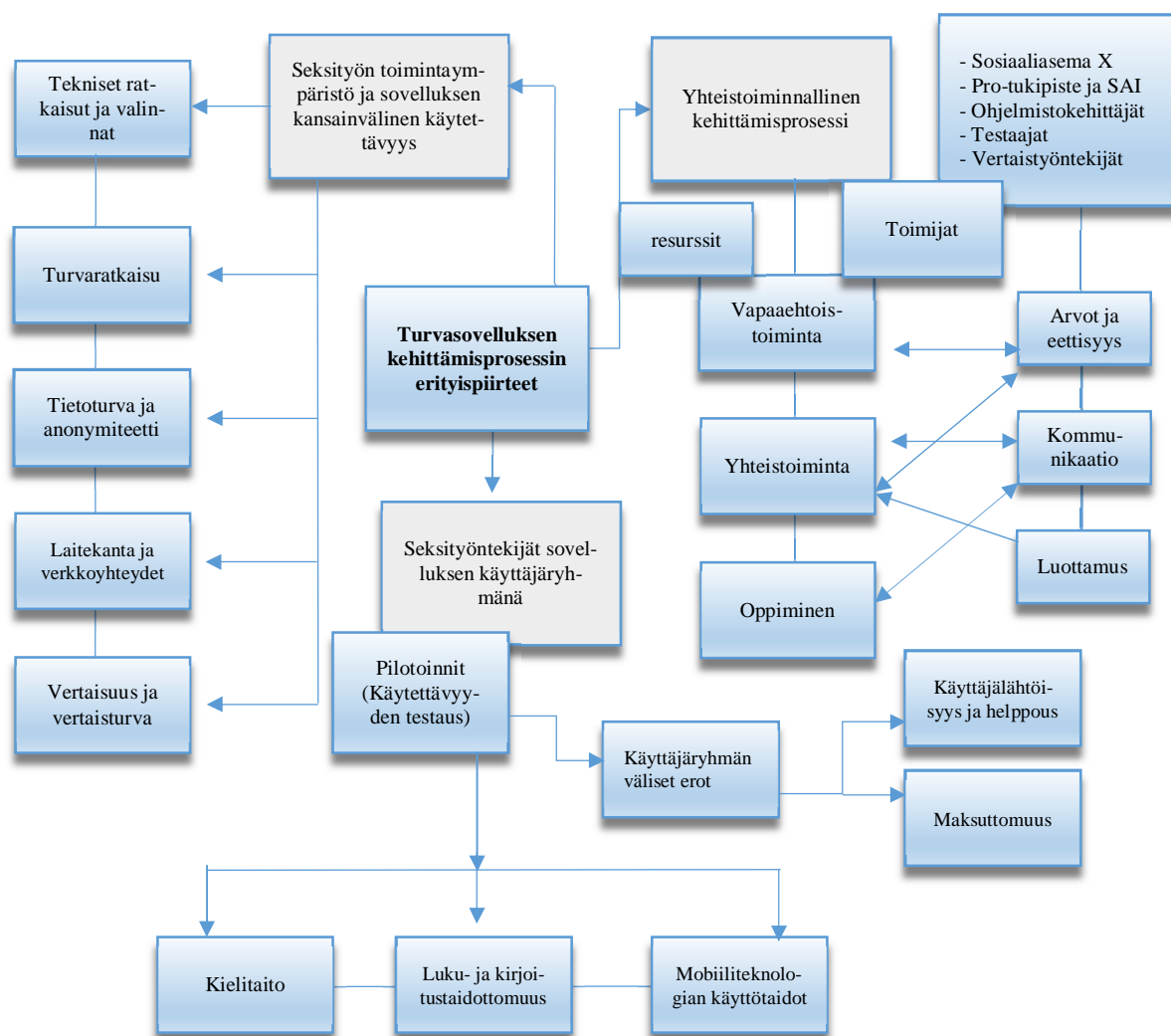
7 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä tutkimuksessa olen syventynyt seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisen erityispiirteisiin. Tutkimuksen lähestymistapa on ollut laadullinen tapaustutkimus, jossa olen hyödyntänyt väljästi etnografista tutkimusotetta. Ainutlaatuinen tutkimusaineistoni on muodostunut kenttäpäiväkirjasta, haastatteluista ja palautekeskusteluista, kyselylomakkeista sekä projektin aikana tuotetusta muusta materiaalista. Olen nostanut teknologian sosiaalisen muotoutumisen periaatteisiin nojaavan tarkastelutavan avulla näkyväksi useita sosiaalisia, rakenteellisia, taloudellisia sekä yksilöllisiä erityispiirteitä, jotka ovat vaikuttaneet turvasovelluksen muotoutumiseen. Tutkimuksessani olen vastannut tutkimuskysymykseen: millaisia erityispiirteitä seksityöntekijöille suunnattuun turvasovelluksen kehittämiseen liittyy? Olen koonnut tutkimukseni tulokset kuvaan 10 ja jäsentänyt ne kolmeen eri kategoriaan, joita ovat *yhteistoiminnallinen kehittämisprosessi*, *seksityön toimintaympäristö ja sovelluksen kansainvälinen käytettävyys* sekä *seksityöntekijät sovelluksen käyttäjäryhmänä*. Lisäksi olen hahmottanut kuvaan erityispiirteiden linkittymistä yhteyksiä kuvaavien nuolien avulla.

Teknologian sosiaalisen muotoutumisen periaatteiden mukaisesti seksityöntekijöille suunniteltu turvasovellus on muotoutunut sosiaalisessa prosessissa, jossa tekniset ratkaisut on neuvoteltu vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kesken (Lievrouw 2002, 185). Kuvaan 10 olen hahmottanut, kuinka turvasovellus on rakentunut yhteistoiminnallisessa kehittämisprosessissa, jossa jokaisella toimijalla on ollut oma roolinsa jossakin kehittämis-työn vaiheessa. Tutkimuksen tulosten mukaan eri alojen yhteistoiminta ei ole aina täysin yksiselitteistä, vaan se edellyttää toimijoiden välistä luottamusta, yhteistä arvoperustaa, kommunikaatiota, tavoitteiden ja teknisten ratkaisujen sanoittamista, yhteistä päämäärää sekä resursseja.

Avainasemassa sovelluksen kehittämisessä on ollut eri alojen asiantuntijuuden yhdistäminen, jolloin teknistä osaamista, sosiaalialan sekä seksityöntekijöiden asiantuntemusta on hyödynnetty mielekkäästi käyden dialogisia neuvotteluja eri toimijoiden kesken. Lisäksi eri alojen osaamisen yhdistäminen ja sovelluksen käytännön testaaminen ovat mahdollistaneet toimijoille areenan henkilökohtaiselle oppimiselle. Vastaavanlaisiin tuloksiin on päätyntä myös sosiaalityön teknologiaosaamista tutkinut Maarit Kairala (2018, 223), joka korostaa sosiaalityön teknologian kehittämisessä eri toimijoiden välistä yhteisoi-

minnallista kehittämistä, jolloin teknologian suunnittelussa hyödynnetään eri alojen osaamista ja ideoita. Näiden lisäksi Kairala mainitsee kehittämistyön lähtökohdiksi tutkimustiedon sekä tiedon sosiaalityön käytännöistä ja tavoitteista, asiakkaista ja heidän elämäntilanteestaan sekä paikallisista konteksteista. Sosiaalialan asiantuntemuksen ohella kehittämistyössä tarvitaan ammatillista teknologiaosaamista teknisen toteutuksen osalta.

Kuva 10. Seksityöntekijöiden turvasovelluksen kehittämisen erityispiirteet.

Teknologian suunnittelu erilaisille marginaaliryhmille on pitkälti myös eettinen kysymys. Taloudelliseen voittoon perustuvassa uuden teknologian kehittämisessä ”epätyypilliset käyttäjäryhmät” jäävät usein huomioimatta (Talsi 2014, 68–69). On varsin epätodennäköistä, että köyhissä olosuhteissa elävät seksityöntekijät saisivat itse operoitua tutkimani

hankkeen kaltaista kehittämisprosessia, jossa uusia vertaismenetelmiä kehitetään teknologian avulla. Eettisesti kestävässä teknologian suunnittelussa tulee huomioida käyttäjäryhmän tarpeet, käyttäjien voimavarojen vahvistaminen, asiakkaiden ja työntekijöiden osallisuus sekä digipalvelun oikeudenmukainen ja yhdenvertainen saavutettavuus (Kivistö 2017, 34–35). Tässä mielessä sosiaalialan ammattilaisilla ja kolmannella sektorilla on merkittävä rooli teknologian suunnittelussa myös sellaisille ryhmille, jotka ovat jääneet tavalla tai toisella teknologian kehittämistyön ulkopuolelle. Sosiaalisen muotoutumisen periaatteiden mukaisesti teknologian suunnitteluun liittyy suunnittelijoiden tekemiä valintoja. On myös eettinen valinta, kenelle, miksi ja millä motiiveilla teknologiaa valmistetaan.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että sovelluksen muotoutumiseen on vaikuttanut merkittävästi sen sosiaalinen käyttökonteksti, jota edustavat tässä yhteydessä seksityön toimintaympäristö ja sovelluksen kansainvälinen käytettävyys. Kuvaan 10 olen hahmottanut sosiaalisen kontekstin asettamia erityispiirteitä, jotka on tullut huomioida tehtäessä erilaisia sovellukseen liittyviä teknisiä ratkaisuja ja valintoja. Esimerkiksi se, että seksityön väkivaltariskit ilmenevät usein yllättävissä tilanteissa, joissa on vaikea hälyttää paikalle apua, on vaikuttanut sovelluksen turvaratkaisuun. Lisäksi sovelluksen suunnittelussa on ollut tärkeää hahmottaa, etteivät seksityöntekijät voi turvautua usein virallisiin turvallisuusjärjestelmiin, mikä on synnyttänyt tarpeen uusien menetelmien kehittämiseksi. Tässä mielessä sovellus pyrkii turvaamaan juuri sellaisten ihmisten asemaa, jotka toimivat riskialttiissa toimintaympäristöissä ja elävät yhteiskuntarakenteiden muodostamassa haavoittuvassa asemassa.

Tutkimuksen tulosten mukaan yksityisyyden suojaan ja anonymiteettiin liittyvät kysymykset olivat kehittämistyössä erityisen keskeisiä, jotta seksityöntekijät voisivat käyttää sovellusta turvallisesti ilman pelkoa seksityön paljastumisesta. Tutkimustulos on linjassa Sambasivanin ym. (2011, 271) tutkimuksen tulosten kanssa, jossa seksityöntekijöiden anonymiteetti oli avainasemassa suunniteltaessa käyttäjäryhmälle kohdennettua viestintäjärjestelmää. Erityistä teknologian suunnittelussa seksityöntekijöille näyttääkin olevan se, että vaikka kohderyhmä on suunnittelijoille selvä, tulee sovelluksen ja toimintalogiikan olla sellainen, ettei se sisällä viittauksia seksityöhön.

Koska viranomaisturva ei ole seksityöntekijöille usein ratkaisu kriisitilanteissa, pyrittiin kehittämistyössä suunnittelemaan uudenlainen menetelmä teknologian keinoin, jolla vertaisten keskinäistä turvallisuutta, vertaisturvaa, on mahdollista edistää. Voidaan todeta, että vertaisturvan edistäminen teknologian avulla mukailee Granholmin (2017) ajatusta sulautuvasta sosiaalityöstä, jossa teknologiaa hyödynnetään mielekkäästi asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Tässä yhteydessä teknologialla on pyritty tarjoamaan ratkaisu yhteiskunnalliseen ongelmaan, seksityöntekijöiden kohtaamaan väkivaltaan, johon on haastavaa puuttua perinteisen sosiaalityön keinoin. Teknologian avulla on mahdollista tarjota asiakkaille välineitä, joita he voivat hyödyntää arjessaan ilman kasvokkaisia viranomaiskontakteja.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että turvasovelluksen kehittämisessä seksityön toimintaympäristö ja kansainvälinen käytettävyys tuli huomioida laitekantaan ja verkkoyhteyksiin liittyvissä kysymyksissä, jotta sovellus palvelisi mahdollisimman laajaa käyttäjäryhmää. Laitekantaan ja internetyhteyksiin liittyvät kysymykset voidaan nähdä laajemmin miellettyinä digitaalisen kuilun ilmiön tunnistamisena ja siten myös pyrkimyksenä turvata teknologian tasa-arvoiset käyttömahdollisuudet. Myös Kairalan (2018) tutkimuksen tuloksissa ilmenee, että sosiaalityön toimintakentälle paikantuvassa teknologian kehittämisessä on keskeistä huomioida kokonaisvaltaisesti teknologian tasavertaiset käyttömahdollisuudet, jolloin myös laitteiden saatavuuden ja yhteensopivuuden kehittäminen on keskeistä (mt., 216). On selvää, että yhdellä sovelluksella on mahdotonta tavoittaa kaikkia maailman seksityöntekijöitä, koska kaikilla ei ole käytössään älypuhelinta, mutta teknologian mahdollisimman laajan käytettävyyden arviointi jo suunnitteluvaiheessa esimerkiksi internetyhteyksien ja laitekannan osalta on osa sosiaalialan eettisesti kestävää teknologian kehittämistä.

Tutkimukseeni osallistuneiden seksityöntekijöiden mobiiliteknologiaan liittyvät käyttötaidot vaihtelivat. Osa testaajista käytti älypuhelinta ja erilaisia sosiaalisen median alustoja aktiivisesti yhteydenpidossa läheisiin sekä seksityön toiminnan organisointiin. Osalle testaajista erilaisten sovellusten käyttö oli hieman vieraampaa, mutta yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että testaajat olivat varsin tottuneita käyttämään älypuhelimia. He kokivat turvasovelluksen käytön helpoksi ja oppivat sovelluksen toimintalogiikan nopeasti vertaisten tuella. Tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että seksityöntekijöille kohderyhmänä on mielekästä suunnitella digipalveluita, koska älypuhelin näyttää olevan

tärkeä työväline seksityössä. Teknologian ja internetin käyttö seksityöntekijöiden keskuudessa on yleistynyt runsaasti myös aikaisemman tutkimuksen perusteella (esim. Cunningham ym. 2017; Strohmayer ym. 2017; Sambasivan ym. 2011). Parhaimmillaan uusien digipalveluiden avulla voidaan edistää seksityöntekijöiden työturvallisuutta ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista (Strohmayer ym. 2017, 3359).

Pilotointien palautteen perusteella sovellusta on jatkokehitetty erityisesti luku- ja kirjoitustaidottomien käyttäjien tarpeisiin soveltuvaksi. Eräs tämän tutkimuksen keskeisimmistä tuloksista on, että myös osin luku- ja kirjoitustaidottomalle käyttäjäryhmälle on mahdollista suunnitella teknologiaa, kunhan ryhmän erityispiirteet huomioidaan. Teknologian suunnittelun keskiössä tulee tällöin olla yksinkertaisuus, helppous ja käyttäjälähtöisyys. Erilaisia ratkaisuja luku- ja kirjoitustaidottomien teknologian kehittämisessä ovat esimerkiksi kuva- tai video-ohjeistukset, värit ja symbolit sekä ääniviestit.

Tällä hetkellä sovellusta on testattu afrikkalaistaustaisten seksityöntekijöiden parissa Suomessa ja myöhemmin Intiassa. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa on mielenkiintoista huomata, että vaikka Suomen ja Intian kontekstit ovat eittämättä varsin erilaiset, löytyi pilotoinneista yhteneväisyyksiä. Yhteneväisyydet näyttäytyivät erityisesti testaaajien kielitaidossa, luku- ja kirjoitustaidottomuudessa sekä haavoittavassa asemassa suhteessa viranomaisturvaan. Erona on sen sijaan nähtävissä internetyhteyksiin liittyvät ongelmakohdat pilotointien aikana, sillä Intiassa raportoitiin huomattavasti runsaammin verkkoyhteyksiin liittyvistä ongelmista hälytysviestejä lähetettäessä. Lisäksi Suomessa testaajat olivat huomattavasti varautuneempia tutkimuksiin suhteen, eivätkä he esimerkiksi halunneet osallistua sovelluksen testauksen jälkeen toteutettuihin palautekeskusteluihin. Uskon tämän liittyvän seksityön stigmaan sekä afrikkalaistaustaisten testaaajien haavoittuvaan yhteiskuntarakenteiden muodostamaan asemaan. On myös mahdollista, etteivät testaajat pitäneet tilaisuutta kiinnostavana, tai etteivät he halunneet osallistua keskusteluun, jossa on Pro-tukipisteen ulkopuolisia henkilöitä. Intiassa luottamusta lisäsi puolestaan järjestön pitkä kontakti seksityöntekijöihin.

Tulevaisuudessa sovellus tullaan jalkauttamaan laajemmin seksityöntekijöiden pariin ja tämä avaa oivallisen maaperän myös jatkotutkimukselle. Hankkeen pilotointien tarkoituksena oli ensisijaisesti sovelluksen käytettävyyden testaus käyttäjäryhmän parissa,

mutta tiedossa on, että sovellusta käytettiin jonkin verran myös oikeissa asiakastapaamisissa. Ainakin kahdessa todellisessa tapauksessa sovelluksen avulla saatiin hälytettyä apua vaaratilanteessa. Tulevaisuudessa olisikin mielenkiintoista tutkia sovelluksen vaikuttavuutta ja sitä, kuinka se on ennaltaehkäissyt väkivaltatilanteita pidemmällä aikavälillä. Lisäksi olisi mielenkiintoista tarkastella vertaisturvan ja turvasuunnitelmien muodostumista seksityöntekijöiden välillä. Yhtenä sovelluksen antina voidaankin pitää sitä, että sovellus on osaltaan lisännyt keskustelua seksityön väkivaltariskien ja turvallisuuteen liittyvien kysymysten osalta seksityöntekijöiden keskuudessa. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista tutkia aihetta vertaistuen edistämisen näkökulmasta ja sitä, onko sovellus lisännyt seksityöntekijöiden välistä vertaisturvaa.

Lisäksi sosiaalityön tutkimuskentällä tarvitaan entistä enemmän tutkimustietoa uudenlaisten digipalveluiden, laitteiden ja sovellusten kehittämisestä. Tulevaisuudessa sosiaalityön professio ja siihen liittyvät käytänteet tulevat väistämättä muuttumaan digitalisaation ja teknologian kasvun myötä. Kairala (2018) peräänkuuluttaakin, että uudenlaisten digimenetelmien kehittäminen ei voi perustua kapeakatseisesti vain yksittäisten toimijoiden piiriin. Tässä mielessä sosiaalialan digipalveluiden kehittämisprosesseja tulisi tarkastella monitieteellisesti, jolloin teknologia-alan ja sosiaalityön asiantuntijuutta tarkastellaan rinnakkain. Ehdotan ratkaisuksi esimerkiksi yhteistutkijuuteen perustuvia kehittämisprosesseja sosiaalityön sekä teknologiatutkimuksen tieteenaloilla.

Jokaisessa opinnäytetyössä tutkimusprosessin ja tutkimuksen luotettavuuden arviointi ovat tutkimuksen peruskysymyksiä. Tämän tutkimusprosessin aikana olen kulkenut matkan Helsingistä aina Mumbain kaduille saakka. Tarkastellessani omaa tutkimusprosessiani ajattelen, että hankevetoinen, tapaustutkimusta ja etnografiaa yhdistelevä pro gradu -tutkielma on ollut vaativa, mutta antoisa oppimisprosessi. Hankkeen projektiluonteisuuden ja kansainvälisyyden johdosta mukautuminen muuttuviin aikatauluihin ja suunnitelmiin sekä vieraaseen kulttuuriin ja eroihin ovat olleet välttämätön osa tutkimuksen tekoa. Olen oppinut runsaasti paitsi seksityöstä ja teknologian kehittämisprosessista, myös tutkimuksen tekemisestä, ammatti-identiteetistäni sekä arvoista, joita haluan sosiaalityöntekijänä toteuttaa.

Omat haasteensa tutkimustehtävään ovat tuoneet laaja aineisto sekä kahteen eri maahan ulottuva tutkimusaihe, josta on olemassa vain vähän tutkimustietoa. Suuren aineiston hallitseminen ja sen mielekäs hyödyntäminen ovat vaatineet aikaa ja paneutumista, mutta tarjonneet samalla monipuolisen kuvan hankkeen kulusta ja tuoneet moniäänisyyttä tutkimukseeni. Arvioni mukaan tapaustutkimusta ja etnografiaa yhdistelevä tutkimus onkin tuottanut varsin onnistuneesti tiheän kuvauksen seksityöntekijöiden teknologian kehittämisprosessista ja siihen liittyvistä erityispiirteistä. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidesani koen, että suhteellisen pitkä tutkimusprosessi, menetelmävalinnat sekä monipuolinen aineisto ovat lisänneet tutkimuksen validiteettia ja tuoneet syvyyttä aineiston analyysiin ja tulkintaan.

Mitä tutkimustulosten yleistettävyyteen tulee, ei tutkielmani tarkoituksena ole tarjota yleistettävää kuvaa sosiaalialalla tapahtuvasta teknologian kehittämisestä. Pro gradu -työni on ensimmäinen seksityöntekijöiden teknologian kehittämishanketta tarkasteleva suomalainen tutkimus, jossa kuvaan juuri kyseisessä kehittämisprosessissa ilmenneitä erityispiirteitä. Tutkimukseni antina voidaan pitää sitä, että se avaa katsauksen tutkimatomaan aihepiiriin, seksityöntekijöiden mobiiliteknologian kehittämiseen ja nostaa esiin stigmatisoidun ryhmän oikeuden turvallisuuteen. Yleisesti voidaan todeta, että sosiaalialalla tapahtuvasta mobiiliteknologian kehittämisestä tarvitaan lisää tutkimustietoa. Tässä mielessä pro gradu -tutkielmani on tuottanut kaivattua tietoa aiheesta.

Lopuksi palaan vielä kysymykseen seksityöntekijöihin kohdistuvasta väkivallasta ja turvallisuudesta. Tutkimusprosessin aikana olen kohdannut erilaisista lähtökohdista ja taustoista tulevia ihmisiä, joille kaikille yhteistä on ollut halu puuttua seksityöntekijöihin kohdistuvaan väkivaltaan. Yhtenä tutkimukseni keskeisenä viestinä onkin se, että teknologian avulla näyttää olevan mahdollista kehittää menetelmiä, jotka voivat parhaimmillaan auttaa marginaalisessa asemassa olevia ihmisiä yllirajallisesti. Siksi esitän, että teknologiaa tulisi hyödyntää sosiaalialalla enemmän sellaisten stigmatisoitujen ryhmien parissa, joiden kynnys hakeutua viranomaisten tuen piiriin on korkea. Tällöin on olennaista, että teknologian käyttäjät ovat mukana kehittämisprosessissa, jotta käyttäjäryhmän erityispiirteet teknologiaa suunnitellessa tulevat todella huomioiduksi. Jos teknologian avulla on mahdollista ennaltaehkäistä yksikin väkivaltatapaus, on sen tarkoitus mielestäni onnistunut.

LÄHTEET:

Airaksinen, Timo (2003) Tekniikan suuret kertomukset. Filosofinen raportti. Helsinki: Otava.

Alasoini, Tuomo (2015) Digitalisaatio muuttaa työtä – millaista työelämää uudistavaa innovaatiopolitiikkaa tarvitaan? Työpoliittinen Aikakauskirja (2). Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 27–37.

Amnesty International (2016) Amnesty International policy on state obligations to respect, protect and fulfil the human rights of sex workers. POL 30/4062/2016. <https://www.amnesty.org/download/Documents/POL3040622016ENGLISH.PDF> Luettu 2.5.2018.

Artemiksen sateenvarjo -projektin nettisivut. https://www.artemisumbrella.com/?page_id=51&lang=fi Luettu 25.11.2017.

Blazun, Helena (2013) Elderly people`s quality of life with information and communication technology (ICT): toward a model of adaptation on ICT in old age. Kuopio: Itä-Suomen Yliopisto.

Budin, Stephanie (2015) Artemis. London: Taylor and Francis.

Cunningham, Stewart & Sanders, Teela & Scoular, Jane & Campbell, Rosie & Pitcher, Jane & Hill, Kathleen & Valentine-Chase, Matt & Melissa, Camille & Audin, Yigit & Hamer, Rebecca (2017) Behind the screen: commercial sex, digital spaces and working online. *Technology in Society: an International Journal*, 1–8.

Dréze, Jean & Sen, Amartya (2013) Vastakohtien Intia. Helsinki: Into kustannus.

Geetanjali, Gangoli (2008) Immorality, Hurt or Choice: Indian Feminists and Prostitution. Teoksessa Hemant Apte & Kalyan V. Shankar & Rohini Sahni (toim.) *Prostitution and Beyond: An analysis of sex workers in India*. Los Angeles: SAGE, 21–39.

Gezinski, Lindsey & Karandikar, Sharvari (2013) Exploring Needs of Sex Workers From the Kamathipura Red-Light Area of Mumbai, India. *Journal of Social Service Research* 39 (4), 552–561.

Gezinski, B. Lindsey & Karandikar, Sharvari (2013b) Intimate partner violence and HIV risks among female sex workers of Mumbai, India. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity of in Social Work* 22 (2), 112–128.

Goffman, Erving (1986) *Stigma: notes on the management of spoiled identity*. 9th edition. New York: Touchstone.

Granholm, Camilla (2016) Social work in digital transfer. Blending services for the next generation. Helsinki: University of Helsinki.

Grönfors, Martti (2010) Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 154–170.

Haanpää, Minni & Hakkarainen, Maria & Carcía-Rosell, José-Carlos (2014) Etnografia kehittämisen välineenä. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos ry, 287–307.

Helsingin kaupunki (2017) Mobiilisovellus helpottamaan korvaushoidon lopettamista. <https://www.hel.fi/uutiset/fi/sosiaali-ja-terveysvirasto/mobiilisovellus-korvaushoidon-lopettamisen-tueksi> Luettu 14.5.2018.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2009) Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus University Press.

Holopainen, Arto (2015) Mobiiliteknologia ja terveyssovellukset, mitä ne ovat? Duodecim 131 (13–14), 1285–90.

Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi (2009) Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> Luettu 13.5.2017.

Hyysalo, Sampsa (2011) Käyttäjätieto ja teknologian sosiaalinen muotoutuminen. Teoksessa Antti Oulasvirta (toim.) Ihmisen ja tietokoneen vuorovaikutus. Helsinki: Gaudeamus, 127–152.

Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (2014) Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos ry, 7–31.

Isoaho, Maria (2010) Kenellä on valta sanella lastenkasvatuskulttuuri?: etnografinen tutkimus ugandalaisesta orpokodista. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Joffres, Christine & Mills, Edward & Joffres, Michel & Khanna, Tinku & Walia, Harleen & Grund, Darrin (2008) Sexual slavery without borders: trafficking for commercial sexual exploitation in India. International Journal for Equity in Health 7 (22), 1–11.

Jones, Angela (2015) Sex work in a digital era. Sociology Compass 9 (7), 558–570.

Jäppinen, Maija (2006) Perhekeskeisyyden ja feminismin ristipaineissa. Kuva parisuhdeväkivallasta udmurtialaisissa naisten kriisikeskuksessa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Jäppinen, Maija (2015) Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus. Etnografinen tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten auttamistyöstä Venäjällä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2015:3. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Järjestyslaki 612/2003.

Kairala, Maarit (2017) Alkusanat. Teoksessa Mari Kivistö & Kirsi Päykkönen (toim.) *Sosiaalityö digitalisaatiossa*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 58. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 7–11.

Kairala, Maarit (2018) Sosiaalityön teknologiaosaaminen. Teoksessa Tarja Juvonen, Jari Lindh, Anneli Pohjola & Marjo Romakkaniemi (toim.) *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus*. Helsinki: UNIPress, 211–227.

Kara, Hanna (2006) Vailla virallista statusta: epävirallisia keinoja käyttävässä kansainvälisessä siirtolaisuudessa kiinnijääneiden naisten puheenvuoroja Mexican keskussiirtolaisasemalla. *Sosiaalityön pro gradu -tutkielma*, Helsingin yliopisto.

Karandikar, Sharvari & Própero, Moisés (2010) From Client to Pimp. *Journal of Interpersonal Violence* 25 (2), 257–273.

Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Harjunen, Hannele & Kantola, Johanna (2012) Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus* 25 (4), 17–28.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Meltti, Tero (2003) Muutosprosesseissa ristiriitaistuva sosiaalityö. Teoksessa Mirja Satka, Anneli Pohjola & Marketta Rajavaara (toim.) *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. SoPhi 76. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 31–53.

Kilpeläinen, Arja (2016) Teknologiavälitteisyys kylälaisten arjessa. Tutkimus ikääntyvien sivukylien teknologiavälitteisyydestä ja sen rajapinnoista maaseutusosiaalityöhön. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kivistö, Mari (2017) Sosiaalityö digitalisaatiossa ja eettisyyden vaade. Teoksessa Mari Kivistö & Kirsi Päykkönen (toim.) *Sosiaalityö digitalisaatiossa*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 58. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 21–42.

Kontula, Anna (2005) *Prostituutio Suomessa*. Helsinki: Sexpo.

Kontula, Anna (2008) *Punainen eksodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa*. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Kontula, Anna (2018) Turvasovelluspilotointi 2. Raportti Artemiksen sateenvarjo -turvasovelluksen pilotoinnista Mumbaissa 23.10–15.12.2018. Saatu Anna Kontulalta 1.2.2018.

Kontula Anna (2009) Miksi puhua seksistä työnä? *Työelämän tutkimus* 7 (1), 42–47.

Kotiswaran, Prabha (2014) Beyond the allures of Criminalization: Rethinking the regulation of sex work in India. *Criminology & Criminal Justice* 14 (5), 565–579.

Koukkunen, Kalevi (1990) *Atomi ja missi: vierassanojen etymologinen sanakirja*. Porvoo: WSOY.

Kuusisto-Niemi Sirpa (2016) Tiedonhallinta sosiaalihuollossa. Tiedonhallinnan paradigma opetuksen ja tutkimuksen perustana. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (2007) Tapaustutkimuksen teoria ja käytäntö. Teoksessa Markus Laine & Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Yliopistokustannus, 5–56.

Lappalainen, Sirpa (2007) Johdanto. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa Sirpa Lappalainen & Pirkko Hynninen & Tarja Kankkunen & Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 9–14.

Larvio, Minna (2014) Young men contemplating manhood in contemporary South Africa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Lee, J. Shawna & Walsh, B. Tova (2015) Using Technology in Social Work Practice: The mDad (Mobile Device Assisted Dad) Case Study. *Advances in Social Work* 16 (1), 107–124.

Leigh, Carol (1997) Inventing Sex Work. Teoksessa Jill Nagle (toim.) *Whores and Other Feminists*. London: Routledge, 225–231.

Lemola, Tarmo (2000) Esipuhe. Teoksessa Tarmo Lemola (toim.) *Näkökulmia teknologiaan*. Helsinki: Gaudeamus, 9–15.

Lievrouw, Leah (2002) Determination and Contingency in New Media Development: Diffusion of Innovations and Social Shaping of Technological Perspectives. Teoksessa Leah Lievrouw & S. Livingstone (toim.) *The Handbook of New Media*. London: Sage, 183–199.

Linnolahti, Outi & Harju, Henna & Juntunen, Pauliina (2013) Mobiiliapu-hankkeen loppuraportti, osa 1. Mobiiliapu-hankkeen ulkoinen arviointi. Kuntoutussäätiö, arviointi- ja koulutusyksikkö. https://www.mobiiliapu.fi/docs/uploaded/Mobiiliapu_loppuraportti.pdf Luettu 20.5.2018.

MacKenzie, Donald & Wajcman, Judy (1985) Introductory essay: The social shaping of technology. Teoksessa Donald MacKenzie & Judy Wajcman (toim.) *The social shaping of technology*. Buckingham: Open University Press, 2–25.

Malmsten, Annukka (2007) Rajaaminen. Teoksessa Markus Laine & Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 57–73.

Mattila, Päivi (2011) Domestic labour relations in India. Vulnerability and gendered life courses in Jaipur. Helsinki: University of Helsinki.

Muurinen, Heidi & Lovio, Iikka (2015) Kokeileminen sosiaalipalveluiden kehittämisen menetelmänä ja strategiana. *Janus* 23 (2), 206–223.

NASW & ASWB & CSWE & CSWA (2017) Standards for Technology in Social Work Practice. Washington: NASW.

Nelimarkka, Matti & Salovaara, Antti & Semaan, Bryan & Jacucci, Giulio (2017) Theory-Driven Collocated CMC: A Study of Collocated Mediated Interaction as a Public Sphere. CHI: Conference on Human Factors in Computing Systems. In Denver, USA, May 6–11, 2017.

Niemi Johanna & Aaltonen Jussi (2013) Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö: Seksinos-tokiellon toimivuuden arviointi. Oikeusministeriö. Selvityksiä ja ohjeita 3. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76492/omso_39_2013_seksikaupan_koh-teen_hyvakskaytto.pdf?sequence=1 Luettu 16.6.2018.

Niiniluoto, Ilkka (2000) Tekniikan filosofia. Teoksessa Tarmo Lemola (toim.) Näkökul-mia teknologiaan. Helsinki: Gaudeamus, 16–35.

Nissenbaum, Helen (2005) Values in Technical Design. Teoksessa Carl Mitcham (toim.) Encyclopedia of Science, Technology and Ethics. New York: MacMillan, lxxi–lxx.

Nylund, Marianne (2005) Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 195–213.

Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (2005) Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osal-lisuus murroksessa. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaa-ehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 195–213.

Paloniemi, Susanna & Collin Kaija (2010) Mitä ihmettä on kollektiivinen etnografia? Kokemuksia organisaatiotutkimuksesta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teo-reettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS-kustannus, 204–221.

Paraczky, Anna (2014) Migrants in Malta - Residents' perspectives on their lives while living at Marsa Open Reception Centre. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Helsingin yli-opisto.

Pelastakaa lapset ry (2016) Help.some – uusi mobiilisovellus nuorten tukena. <https://www.pelastakaalapset.fi/uutiset/help-some-uusi-mobiilisovellus-nuorten-tukena/> Luettu 19.6.2018.

Penttinen, Elina (2004) Corporeal Globalization. Narratives of subjectivity and otherness in the sexscapes of globalization. Rauhan ja konfliktitutkimuslaitos. Tutkimustiedote 92. Tampere: Tampere Peace Research Institute.

Pheterson, Gail (1993) The Whore Stigma: Female Dishonor and Male Unworthiness. Social text 37 (1), 39–46.

Pohjola, Anneli & Kääriäinen, Aino & Kuusisto-Niemi, Sirpa (2010) Sosiaalityön, tie-don ja teknologia kohtaamisia. Teoksessa Anneli Pohjola & Aino Kääriäinen & Sirpa Kuusisto-Niemi (toim.) Sosiaalityö, tieto ja teknologia. Jyväskylä: PS-kustannus, 9–20.

Pohjola, Anneli (2017) Sosiaalityöohjautuva digitalisaation kehittäminen. Teoksessa

Mari Kivistö & Kirsi Päykkönen (toim.) *Sosiaalityö digitalisaatiossa*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 181–190.

Pohjola, Pasi & Pitkänen, Niina & Koivisto, Juha (2015) *Sosiaalityön tietokäytännöt vuorovaikutteisina vaihtoalueina*. Janus 23 (2), 174–188.

Raattama, Satu-Marja (2010) *Lasten koettu hyvinvointi Viipurissa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma*, Helsingin yliopisto.

Rahikka Anne (2013) *Dialogi auttavissa verkkopalveluissa. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen ammattilaisten kertomuksia kommunikaatiosta*. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Ranta-Tyrkkö, Satu (2010) *At the Intersection of Theatre and Social Work in Orissa, India: Natya Chetana and Its Theatre*. Tampere: Tampere University Press.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina (2011) *Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo*. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 235–256.

Rhodes, Tim & Simic, Milena & Baros, Sladjana & Platt, Lucy & Zikic, Bojan (2008) *Police violence and sexual risk among female and transvestite sex workers in Siberia: qualitative study*. British Medical Journal 337 (7669), 560–563.

Rikoslaki 384/2015.

Räsänen, Jenni-Mari (2014) *Tietotekniikkaan pohjautuva asiakastiedon käyttö sosiaali-päivystyksessä: Etnometodologinen puheen ja vuorovaikutuksen tutkimus*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari (2010) *Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?* Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Juva: PS-kustannus, 189–199.

Saariluoma, Pertti & Kujala, Tuomo & Kuuva, Sari & Kymäläinen, Tiina & Leikas, Jaana & Liikkanen, A. Lassi & Oulasvirta, Antti (2010) *Ihminen ja teknologia. Hyvän vuorovaikutuksen suunnittelu*. Helsinki: Teknologiateollisuus ry.

Sahni, Rohini & Shankar, Kalyan V. (2008) *Introduction*. Teoksessa Hemant Apte & Kalyan Shankar & Rohini Sahni (toim.) *Prostitution and Beyond: An analysis of sex workers in India*. Los Angeles: SAGE, 13–18.

Sahni, Rohini & Shankar, Kalyan V. (2008b) *Markets, histories and grass-root evidences. Economics of sex work in India*. Teoksessa Hemant Apte & Kalyan Shankar & Rohini Sahni (toim.) *Prostitution and Beyond: An analysis of sex workers in India*. Los Angeles: SAGE, 169–194.

Sandén, Sara (2011) *Inkluderande teaterverksamhet: nya möjligheter för socialt arbete*. *Sosiaalityön pro gradu -tutkielma*, Helsingin yliopisto.

Sanders, Teela & Campbell, Rosie (2007) *Designing out vulnerability, building in res-*

pect: violence, safety and sex work policy. *The British Journal of Sociology* 58 (1), 1–19.

Sanders, Teela & O'Neill, Maggie & Pitcher, Jane (2009) *Prostitution: Sex Work, Policy and Politics*. Lontoo: SAGE.

Sambasivan, Nithya & Weber, Julie & Edward, Cutrell (2011) Designing a phone broadcasting system for urban sex workers in India. CHI: Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems. In Vancouver, Canada, May 7–12, 2011.

Skaffari, Pia (2010) *Rajat ylittävä prostituutio – Tutkimus naisten kokemuksista itäprostitutiiossa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2010) *Teknologia ja etiikka sosiaali- ja terveysalan hoidossa ja hoivassa*. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE-julkaisuja 30.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73273/URN%3aNBN%3afi-fe201504225725.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 18.3.2017.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2011) *Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020*. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112320/URN%3aNBN%3afi-fe201504223250.pdf?sequence=1> Luettu 18.3.2017.

SOS-Lapsikylä (2018) *Sijaishuolto elämänpolulla*. <https://www.sos-lapsikyla.fi/tietoa-meista/tyomme-suomessa/kehittamishankkeet/ylitse/sijaishuolto-elamanpolulla/> Luettu 19.4.2018.

Sosnet (2018) *Sosiaalityön kansainvälisen määritelmän suomennos*. <https://www.sos-net.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Kv-maaritelma> Luettu 28.9.2018

Stake, Robert E. (1995) *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks: Sage.

Strohmayer, Angelika & Laing, Mary & Comber, Rob (2017) *Technologies and Social Justice Outcomes in Sex Work Charities: Fighting Stigma, Saving Lives*. ACM CHI Conference on Human Factors in Computing Systems. In Denver, USA: ACM Press. https://eprint.ncl.ac.uk/file_store/production/237162/27D2154A-FD3B-4C15-A9A5-7A68F224DF0F.pdf Luettu 10.10.2017.

Talsi, Noora (2014) *Kodin koneet. Teknologioiden kotouttaminen, käyttö ja vastustus*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Tammelin-Laine, Taina (2014) *Aletaan alusta. Luku- ja kirjoitustaidottomat aikuiset uutta kieltä oppimassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tenhunen, Sirpa (2007) *Vanha sivilisaatio, nuori valtio*. Teoksessa Sirpa Tenhunen & Minna Säävälä (toim.) *Muuttuva Intia*. Helsinki: Edita, 17–40.

Tilastokeskus (2017) Internetin käyttö mobiililaitteella. http://www.stat.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi_2017_13_2017-11-22_kat_002_fi.html Luettu 19.4.2018.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Ulkomaalaislaki 1214/2013.

Valli, Raine (2010) Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS-kustannus, 103–127.

Valtioneuvosto (2015) Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma. https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf Luettu 12.4.2018

Valtiovarainministeriö (2017) Pilkahduksia tulevaisuuteen. Digitalisaation ja robotisaation mahdollisuudet. Valtiovarainministeriön julkaisuja 10/2017. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Wad, Manoj & Jadhav, Sharayu (2008) The legal framework of prostitution in India. Teoksessa Hemant Apte & Kalyan V. Shankar & Rohini Sahni (toim.) Prostitution and Beyond: An analysis of sex workers in India. Los Angeles: SAGE, 207–217.

Wall, Kristin M. & Kilembe, William & Inambao, Mubiana & Chen, Yi No & Mchoongo, Mwaka & Kimaru, Linda & Hammond, Yuna Tiffany & Sharkey, Tyroneza & Malama, Kalonde & Fulton, T. Roice & Tran, Alex & Halumamba, Hanzunga & Anderson, Sarah & Kishore, Nishant & Sarwar, Shawn & Finnegan, Trisha & Mark, David & Allen, Susan A. (2015) Implementation of an electronic fingerprint-linked data collection system: a feasibility and acceptability study among Zambian female sex workers. *Globalisation and health* 11, 1–11.

Wardlow, Holly (2004) Anger, Economy, and Female Agency: Problematizing "Prostitution" and "Sex Work" among the Huli of Papua New Guinea. *Journal of Women in Culture and Society* 29, 1017–1040.

Williams, Robin & Edge, David (1996) The social shaping of technology. *Research policy* 25 (6), 865–899.

Winner, Langdon (1985) Do artifacts have politics? Teoksessa Donald MacKenzie & Judy Wajcman (toim.) The social shaping of technology. Buckingham: Open University Press, 26–38.

World Health Organization (2005) Violence against women and HIV/AIDS: Critical intersections. Violence against sex workers and HIV-prevention. Department of Gender, Women and Health. Information bulletin series, 3. <http://www.who.int/gender/documents/sexworkers.pdf> Luettu 1.4.2018.

Liite 1. TEEMAHAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

- Rooli hankkeessa (työntekijä, vertainen, testaja jne.)
- Koulutus / opintosuuntaus

YLEISTÄ HANKKEESTA:

- Mikä sai teidät lähtemään hankkeeseen? Motiivit?
- Odotukset ja lähtökohdat
- Osallistujat kehittämistyössä?
- Aikaisempi kokemus teknologiaan liittyvistä projekteista / hankkeista?

SEKSITYÖ / KÄYTTÄJÄRYHMÄ:

- Aikaisempi tietämys aihepiiristä? Otitteko asiasta selvää? Miten? Muuttuiko käsitys seksityöstä hankkeen myötä?
- Seksityöntekijöiden oikeudet / lainsäädäntö
- Väkivalta ja turvallisuus
- Vertaistyöntekijöiden ja testajien rooli kehittämistyössä? Alku, puoliväli, loppu?

HANKKEEN TUOTTAMINEN VAPAAEHTOISVOIMIN JA RAHOITUS:

- Syyt vapaaehtoisuuden taustalla
- Toimijoiden roolit
- Haasteet ja onnistumiset
- Rahoitus

KEHITTÄMISTYÖN ERITYISPIIRTEET:

- Toiko kohderyhmä erityispiirteitä kehittämistyölle?
- Miten työskentely hyvin eri taustoista tulevien ihmisten välillä on toiminut?
- Sovelluksen käyttö eri maissa
- Kieli, luku- ja kirjoitustaito
- Tietosuoja ja anonymiteetti
- Vertaisuus / Vertaisturva
- Puhelimen käyttö seksityössä ja asiakastapaamisissa
- Hintaa / Kustannukset
- Mitä muita erityispiirteitä kehittämistyössä esiintyi?

HAASTEET / ONNISTUMISET:

- Mitkä olivat suurimmat haasteet / erityispiirteet kehittämistyössä?
- Kokemukset sovelluksen käytöstä?
- Mikä sovelluksessa / kehittämisessä onnistui erityisen hyvin?
- Mitä olette joutuneet muuttamaan palautteiden perusteella?
- Kuinka sovellusta voitaisiin hyödyntää muiden ryhmien kanssa?
- Uskotteko sovelluksen toimivan myös kehitysmaiden toimintaympäristössä?

